

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародної економіки**

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ДИНАМІКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ
ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ**

Студентки II курсу денної форми навчання
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-наукової програми
«Міжнародна економіка»
Сиротюк Ірини Володимирівни

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доцент
Шевченко Володимир Юліанович

Засвідчую, що в цій дипломній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Студент

Роботу допущено до захисту перед Екзаменаційною комісією рішенням кафедри
міжнародної економіки від «26» квітня 2023 р., протокол №2.

В. о. завідувача кафедри _____ д-р екон. наук, проф. **Володимир ВІРЧЕНКО**

Київ – 2023 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 125 сторінок, 26 таблиць, 20 рисунків, список літератури з 88 найменувань, 3 додатки.

ДИНАМІКА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ

Предметом дослідження є динаміка європейських інфляційних процесів в умовах енергетичної кризи.

Об'єкт дослідження – європейські інфляційні процеси в умовах енергетичної кризи.

Метою дипломної роботи є аналіз динаміки європейських інфляційних процесів в умовах енергетичної кризи та їх опосередкований вплив на економіку України.

Завданнями роботи виступають:

- узагальнити та систематизувати сучасні теоретичні підходи щодо аналізу інфляційних процесів;
- узагальнити та систематизувати сучасні підходи до оцінювання динаміки споживчих інфляцій;
- визначити фактори впливу енергетичної кризи на інфляційні процеси в Європі;
- узагальнити заходи інфляційного регулювання країн Європи, направлені на зниження темпів росту інфляції;
- оцінити рівень опосередкованого впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні;
- визначити соціально-економічні наслідки споживчої інфляції в Україні;
- оцінити можливість використання зарубіжної практики для регулювання інфляційних процесів в Україні.

За результатами дослідження було узагальнено та систематизовано сучасні теоретичні підходи щодо аналізу інфляційних процесів і оцінювання динаміки споживчих інфляцій, було визначено фактори впливу енергетичної кризи на інфляційні процеси в Європі та проаналізовані заходи інфляційного регулювання країн Європи, спрямовані на зниження темпів росту інфляції. Крім того, було оцінено рівень опосередкованого впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні, а також виявлено шляхи удосконалення державної політики регулювання інфляції в Україні.

Одержані результати можуть бути використані урядовими органами, які відповідають за економічне регулювання та інфляційну політику. Результати дослідження можуть служити джерелом інформації для прийняття рішень щодо регулювання інфляційних процесів.

Рік виконання дипломної роботи: 2022-2023.

ABSTRACT

The thesis contains 125 pages, 26 tables, 20 figures, a list of 88 references, and 3 appendices.

EUROPEAN INFLATION DYNAMICS UNDER CONDITIONS OF THE ENERGY CRISIS

The subject of the research is the dynamics of European inflationary processes in the context of the energy crisis.

The object of the research is European inflationary processes in the context of the energy crisis.

The purpose of the research is to analyze the dynamics of European inflationary processes in the context of the energy crisis and their indirect impact on the Ukrainian economy.

To achieve the goals of the research, we have set following tasks:

- to generalize and systematize modern theoretical approaches to the analysis of inflationary processes;
- to generalize and systematize modern approaches to assessing the dynamics of consumer inflation;
- identify the factors of influence of the energy crisis on inflationary processes in Europe;
- to summarize the measures of inflationary regulation of European countries aimed at reducing the rate of inflation;
- to assess the level of indirect impact of the European energy crisis on inflationary processes in Ukraine;
- to determine the socio-economic consequences of consumer inflation in Ukraine;
- to assess the possibility of using foreign practices to regulate inflationary processes in Ukraine.

The study summarized and systematized modern theoretical approaches to analyzing inflationary processes and assessing the dynamics of consumer inflation, identified factors influencing the energy crisis on inflationary processes in Europe, and analyzed inflationary regulation measures in Europe aimed at reducing inflation. In addition, the level of indirect influence of the European energy crisis on inflationary processes in Ukraine was assessed, and ways to improve the state policy of inflation regulation in Ukraine were identified.

The results can be used by government agencies responsible for economic regulation and inflation policy. The results of the study can serve as a source of information for decision-making on the regulation of inflationary processes.

Year of completion of the thesis: 2022-2023.

ЗМІСТ

ВСТУП ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА	3
Розділ 1. Теоретичні основи аналізу міжнародних інфляційних процесів.	5
1.1 Економічна сутність інфляції, її види та фактори виникнення інфляційних процесів.	5
1.2 Інфляційні процеси в контексті міжнародної економіки.....	16
1.3 Міжнародні методи оцінювання динаміки споживчої інфляції.....	19
Висновки до розділу 1	33
Розділ 2. Особливості процесів зростання споживчої інфляції в Європі в умовах енергетичної кризи.	35
2.1 Енергетична криза як чинник інфляційних процесів в Європі.	35
2.2 Динаміка зростання інфляції та окремих її складових в Європі та Україні .	52
2.3 Політика країн Європи, направлена на зниження темпів росту інфляції.	65
Висновки до розділу 2	74
Розділ 3. Вплив енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні.	75
3.1 Аналіз опосередкованого впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні.....	75
3.2 Соціально-економічні наслідки споживчої інфляції в Україні.	85
3.3 Використання зарубіжного досвіду для регулювання інфляційних процесів в Україні.	91
Висновки до розділу 3	108
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	110
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	112
ДОДАТКИ.....	121

ВСТУП ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

Актуальність теми. Енергетична криза в Європі та ряд її наслідків, серед яких висока споживча інфляція, сьогодні є одними із найвагоміших факторів формування міжнародного економічного середовища. Враховуючи високий рівень глобалізації та пов'язаність України з Європейським Союзом, Україна, незважаючи на відсутність прямого впливу наслідків Європейської енергетичної кризи через фіксації цін на житлово-комунальні послуги, відчуває на собі вплив енергетичної кризи через ряд опосередкованих факторів.

Дії центральних банків країн Європейського Союзу для зменшення інфляції та приведення її до цільового показника є важливим досвідом, який Україна має можливість використати для урегулювання інфляційних процесів, що відбуваються сьогодні, а також відбуватимуться в післявоєнний період під час відновлення економіки. Через зростаючу пов'язаність української економіки та європейської, а також необхідність приведення цільових макроекономічних показників до мінімально необхідних для вступу України до ЄС врахування сучасного досвіду антиінфляційної європейської політики є важливим для подальшого розвитку української економіки.

Підходи до оцінки інфляційних процесів в Європейському Союзі, а також статистичні матеріали наведені на електронних ресурсах Європейського центрального банку, Євростаті, а також на ряді національних електронних ресурсів окремих країн Європи. Основні засади антиінфляційної політики Європейського Союзу також зафіксовані в законодавчих актах, що затверджені на рівні Європейського Союзу, а також окремих країн. В Україні дані щодо динаміки інфляційних процесів, прогнози, а також дані стосовно особливостей її формування публікуються Національним банком України. Наукові праці, присвячені загальним питанням споживчої інфляції, написані зарубіжними та вітчизняними науковцями, існують в значній кількості. Однак наукові праці, що присвячені дослідженню інфляції в Європі на фоні енергетичної кризи, написані

лише протягом 2022-2023 років, тому їх кількість значно менша. Дослідження опосередкованого впливу енергетичної кризи на українську економіку сьогодні є малодослідженим питанням.

Наукова проблема. Невизначені наслідки зростаючої європейської інфляції для української економіки, а також можливість використання практики європейських країн щодо урегулювання інфляційних процесів в українській економіці.

Об'єктом дослідження є європейські інфляційні процеси в умовах енергетичної кризи.

Предметом дослідження є динаміка європейських інфляційних процесів в умовах енергетичної кризи.

Метою роботи є аналіз динаміки європейських інфляційних процесів в умовах енергетичної кризи та їх опосередкований вплив на економіку України.

Завдання:

1. узагальнити та систематизувати сучасні теоретичні підходи щодо аналізу інфляційних процесів;
2. узагальнити та систематизувати сучасні підходи до оцінювання динаміки споживчих інфляцій;
3. визначити фактори впливу енергетичної кризи на інфляційні процеси в Європі;
4. узагальнити заходи інфляційного регулювання країн Європи, направлені на зниження темпів росту інфляції;
5. оцінити рівень опосередкованого впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні;
6. визначити соціально-економічні наслідки споживчої інфляції в Україні;
7. оцінити можливість використання зарубіжної практики для регулювання інфляційних процесів в Україні.

Розділ 1. Теоретичні основи аналізу міжнародних інфляційних процесів.

1.1 Економічна сутність інфляції, її види та фактори виникнення інфляційних процесів.

Інфляція є ключовим атрибутом ринкової економіки, що має значний вплив на бізнес та споживачів. Інфляція впливає на рівень інвестицій, зайнятість, збільшення доходів населення та на загальний рівень економічного розвитку. У зв'язку з важливістю інфляції для економіки, вона стала об'єктом значної кількості досліджень в галузі економіки, зокрема міжнародної економіки, фінансів та бізнесу.

Стабільний рівень споживчої інфляції властивий економічним системам з будь-яким рівнем економічного зростання, а тому є позитивною ознакою того, що економіка переживає стабільне зростання виробництва. Певний рівень інфляції є сприятливим для подальшого стабільного розвитку економіки, тому для отримання економічних вигод необхідний певний рівень помірної інфляції.

Науковці мають різні погляди на визначення поняття інфляції, основні з них описані в цьому розділі нижче. Визначення поняття «інфляції» від вітчизняних науковців наведено в таблиці нижче.

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «інфляція» від вітчизняних науковців

Автор	Рік	Поняття інфляції	Особливість підходу
Базилевич	2008	Це знецінення грошей, спричинене диспропорціями в суспільному виробництві й порушенням законів грошового обігу, що виявляється у стихійному зростанні цін на товари і послуги.	Акцент на причинах інфляції та її впливу на ринок
Круш та Клименко	2010	Стійке і відчутне зростання цін, яке виникло внаслідок того, що значна частина грошової маси виявилася не забезпеченою економічними благами.	Фокус на економічній сутності та механізмі виникнення інфляції

Мочерний	2003	Процес знецінювання грошей у результаті перевищення кількістю перебуваючих в обігу грошових знаків загальної суми цін товарів та послуг, внаслідок недотримання законів грошового обігу.	Акцент на взаємозв'язку між кількістю грошей та рівнем цін на товари та послуги
Сірко	2014	Стійке підвищення загального або середнього рівня цін на товари та послуги.	Фокус на наслідках та характеристиках інфляції
Ніколенко	2003	Переповнення сфери грошового обігу масою надлишкових грошей, незабезпечених матеріальними цінностями, що веде до їх знецінення, до стійкого зростання рівня цін на товари та послуги	Акцент на взаємозв'язку між надлишком грошей та їх знеціненням

Джерело: складено автором за даними [71] [78] [79] [80] [85]

Визначення поняття «інфляції» від вітчизняних науковців наведено в таблиці нижче.

Таблиця 1.2.

Визначення поняття «інфляція» від іноземних науковців

Автор	Рік	Поняття інфляції	Особливість підходу
N. Gregory Mankiw	2019	Зростання загального рівня цін на товари та послуги у країні протягом тривалого періоду часу	Підхід більш загальний, оскільки не обмежується конкретними факторами, що призводять до інфляції, та не зазначає, як саме відбувається збільшення цін.
Paul A. Samuelson і William D. Nordhaus	2010	Зростання загального рівня цін на товари та послуги в економіці внаслідок збільшення загального попиту на ці товари та послуги	Підхід вказує на причину збільшення цін, але не враховує можливих інших факторів, таких як зростання витрат на виробництво

Автор	Рік	Поняття інфляції	Особливість підходу
Frederic S. Mishkin	2018	Збільшення загального рівня цін на товари та послуги в економіці, що відбувається в результаті зростання грошової маси	Підхід більш зорієнтований на грошову політику та розглядає інфляцію як результат збільшення грошової маси
John M. Keynes і Olivier Blanchard	2017	Зростання загального рівня цін на товари та послуги в економіці внаслідок збільшення загального попиту на ці товари та послуги, яке перевищує можливості економіки їх виробництва	Підхід більш зорієнтований на економічний аспект, оскільки враховує можливості виробництва та їх обмеження.
R. Glenn Hubbard і Anthony Patrick O'Brien	2019	Збільшення загального рівня цін на товари та послуги в економіці, що відбувається в результаті збільшення грошової маси, що перевищує здатність економіки до виробництва цих товарів та послуг	Особливість підходу полягає у фокусі на ролі грошей у виникненні інфляції. Також акцентується на залежності інфляції від співвідношення між грошовою масою та рівнем виробництва в економіці.

Джерело: складено автором за даними [34] [45] [32] [4] [38]

Узагальнимо наведені визначення у дослідженні суті, змісту та результату явища інфляції, яке визначається науковцями.

Таблиця 1.3.

Визначення поняття «інфляція» від іноземних науковців

Автор	Зміст явища	Суть явища	Результат явища
Базилевич (2008)	Диспропорції в суспільному виробництві та порушення законів грошового обігу	Збільшення попиту; Збільшення грошової маси	Зростання цін на товари і послуги
Круш та Клименко (2010)	Недостатня забезпеченість грошової маси економічними благами	Збільшення грошової маси	Зростання цін на товари і послуги

Автор	Зміст явища	Суть явища	Результат явища
Мочерний (2003)	Надмірна кількість грошових знаків в обігу	Збільшення грошової маси	Зростання цін на товари і послуги
Сірко (2014)	Невідповідність між попитом і пропозицією товарів та послуг	Збільшення попиту	Зростання цін на товари і послуги
Ніколенко (2003)	Збільшення грошової маси, що перевищує потреби економіки, призводить до підвищення цін на товари та послуги	Збільшення грошової маси	Зростання цін на товари і послуги
N. Gregory Mankiw (2019)	Постійне підвищення цін на товари та послуги у країні	Збільшення попиту	Зростання цін на товари і послуги
Paul A. Samuelson і William D. Nordhaus (2010)	Збільшення попиту на товари та послуги при незмінній або недостатній кількості їх виробництва	Збільшення попиту Зовнішні впливи	Зростання цін на товари і послуги
Frederic S. Mishkin (2018)	Збільшення грошової маси, що перевищує потреби економіки, призводить до підвищення цін на товари та послуги	Збільшення грошової маси; Кошторисні фактори	Зростання цін на товари і послуги
John M. Keynes і Olivier Blanchard, 2017	Попит на товари та послуги перевищує їх виробництво, що призводить до збільшення їх цін	Збільшення попиту	Зростання цін на товари і послуги
R. Glenn Hubbard і Anthony Patrick O'Brien, 2019	Збільшення грошової маси перевищує здатність економіки до виробництва товарів та послуг, що призводить до збільшення їх цін	Збільшення грошової маси	Зростання цін на товари і послуги

Джерело: складено автором за даними [34] [45] [32] [4] [38] [71] [78] [79]

[80] [85]

Таким чином, результатом явища є зростання цін на товари і послуги, що є спільним для всіх наведених визначень, однак суть явища, наслідком якого є загальне підвищення цін в економіці, відрізняється в межах цих визначень.

Інфляція може виникати внаслідок надмірного збільшення попиту на товари та послуги в економіці в порівнянні з їхньою кількістю. Це може статися, наприклад, у випадку, коли уряд збільшує свої витрати і збільшує випуск грошей, що призводить до збільшення загального попиту в економіці.

Також інфляція може бути спричинена зростанням витрат на виробництво товарів та послуг, наприклад, через збільшення вартості використання ресурсів. Також інфляція може виникнути через зростання цін на нафту та інші сировинні матеріали, що використовуються в виробництві товарів та послуг.

Інфляція може виникати через зростання заробітної плати в економіці. Збільшення заробітної плати може призвести до збільшення витрат на виробництво товарів та послуг, що в свою чергу може спричинити зростання цін на них. Інфляція може виникати через зростання кількості грошей в економіці. Збільшення кількості грошей може призвести до збільшення загального попиту в економіці.

До них належать такі:

1. Збільшення попиту
2. Збільшення грошової маси
3. Кошторисні фактори
4. Зовнішні впливи

Серед наведених визначень науковці не виділяють окремо зовнішні впливи у визначеннях, однак розглядають їх в своїх роботах, як один із ключових чинників виникнення інфляції, оскільки сьогодні в умовах глобалізації на рівень інфляції впливає безліч зовнішніх факторів. Таким чином, загальне визначення інфляції, яке враховує всі наведені вище причинно-наслідкові зв'язки можна сформулювати так: інфляція – це стійкий і динамічний процес загального підвищення рівня цін на товари та послуги в економіці, що викликане низкою

причин, до основних з яких належить збільшення загального попиту на товари та послуги, оскільки економіка може не мати достатньої здатності виробляти необхідні товари та послуги, що відповідають збільшеному попиту; збільшення грошової маси, оскільки збільшення грошей в обігу знижує їх купівельну спроможність та стимулює зростання цін; кошторисні фактори, такі як зростання заробітної плати та витрат на виробництво, можуть призвести до підвищення цін на товари та послуги, та зовнішні впливи, такі як зміни валютного курсу та міжнародних цін на нафту та інші сировинні матеріали, що може впливати на вартість виробництва товарів та послуг.

В контексті розгляду причинно-наслідкових зв'язків, які призводять до виникнення явища інфляції в економіці, розглянемо основні аспекти, що спричиняють її виникнення.

«Інфляція – це завжди і скрізь монетарний феномен». Так зазначав Мілтон Фрідман, видатний економіст, який отримав Нобелівську премію з економіки в 1976 році. Кількісна теорія грошей підтверджує те, що зростання кількості грошей є основним визначальним фактором рівня інфляції. Стійка та висока інфляція може мати місце лише за високих темпів зростання грошей.

Окрім цього, базовий інфляційний тиск полягає у структурних обмеженнях в економічній системі. Це пов'язано з тим, що деякі сектори не в змозі відповідати новим рівням, яких досяг попит, або внаслідок нерухомості виробничих ресурсів та/або через помилкову поведінку цінової системи чи нестабільність з боку уряду. Також можна виділити непрямий інфляційний тиск – це тиск можливого характеру, що виникає внаслідок підвищення цін на імпорт, масове збільшення державних витрат для покриття збитків від катастроф чи причин політичного характеру. Кумулятивний інфляційний тиск спричинений самою інфляцією, включаючи спотворення в системі цін, неефективну інвестиційну орієнтацію, наслідки контролю за цінами та спотворення економічних очікувань, що підвищують поточне споживання в умовах погіршення інвестицій, з субсидіями імпорту і стримуванням експорту з

урахуванням високих внутрішніх витрат. Це означає, що розподіл ресурсів між соціальними групами, державним чи приватним секторами, призначений для сприяння за рахунок іншого сектора чи групи, також є фактором інфляційного тиску. [85] [38]

Інфляція негативно впливає на економічний розвиток, порушуючи належне функціонування ринків, що, своєю чергою, перешкоджає ефективному розподілу ресурсів. Тому доцільно виділити її довгострокові та короткострокові детермінанти. Важливо також відзначити, що різниця між довгостроковими та короткостроковими детермінантами ґрунтується на тимчасовому горизонті, на який вони орієнтуються. Таким чином, короткострокові детермінанти впливають на інфляцію в періоди менше одного року, тоді як тривалий термін займає більше часу. [78]

До довгострокових детермінант інфляції можна віднести надлишкову грошову масу, бюджетний дефіцит та непослідовну політику.

Центральний банк відповідає за кількість грошей, доступних для купівлі товарів та послуг в економіці, яка відома як пропозиція грошей. Таким чином, якщо відповідні органи формують грошову масу, що надлишкова вимогам населення, зростання грошової маси збільшується, що тягне за собою підвищення рівня цін і, отже, зростання інфляції.

Бюджетний дефіцит – це ситуація, в якій витрати уряду перевищують його прибутки. Цей дефіцит може бути профінансований за рахунок кредиту центрального банку. І тому центральному банку довелося б збільшити грошову масу. Це спричинить підвищення рівня цін.

Навіть якщо політика підтримки рівня цін вважається політично доцільною та виваженою, існує ймовірність того, що деякі з них генеруватимуть деяку інерцію інфляції. Таким чином, індексація деякого детермінанту інфляції до минулої інфляції може призвести до її подальшого продовження. Приклад цього може статися, якщо заробітна плата проіндексована до торішньої інфляції, і ця інфляція є високою.

До короткострокових детермінант інфляції належить скорочення сукупної пропозиції, збільшення сукупного попиту та зміни процентної ставки.

Сукупна пропозиція – це загальний обсяг товарів та послуг, вироблених економікою. Таким чином, це відбувається у випадках зниження сукупної пропозиції через збільшення витрат, пов'язаних із виробничими процесами (наприклад, компанії підвищують свої ціни, щоб зберегти свій прибуток). Таким чином, якщо компанія з виробництва автозапчастин бачить збільшення своїх виробничих витрат через збільшення цін на нафту, вона може скоротити її постачання і перекласти вищі витрати на споживача, якщо це станеться і в багатьох інших компаніях, що охоплюють широкий спектр товарів та послуг, це викличе загальне зростання ціни, тобто інфляцію. [45] [4]

Сукупний попит – це обсяг товарів та послуг, необхідних економіці. Тому збільшення сукупного попиту більше, ніж можливості економіки до її виробництва, викликає зростання цін.

Важливим інструментом, яким центральний банк має контролювати зростання грошей та, отже, інфляцію, є відсоткова ставка. Механізм працює таким чином: більш висока відсоткова ставка знижує сукупний попит, перешкоджаючи інвестиціям та споживанню, збільшуючи заощадження людей. Це обмежує кількість грошей, доступних економіці, цим знижуючи рівень цін. Протилежне відбувається, коли він зменшується. [80] [45]

Наукова література запропонувала декілька різних класифікацій видів інфляції. Класифікація інфляції у відповідності до підходу Круша та Клименко [78]:

1. За причинами погодження: інфляція попиту та інфляція пропозиції;
2. Залежно від темпів зростання цін: помірна, галопуюча, гіперінфляція, дезінфляція, дефляція;
3. За здатністю держави впливати на інфляцію: контрольована, неконтрольована;

4. За інтенсивністю втручання держави у сферу грошового обігу: відкрита, прихована, прикріплена та невідкріплена;
5. За здатністю адаптації економіки до темпів зростання: збалансована, незбалансована;
6. За очікуванням економічних суб'єктів стосовно тенденцій та темпів зміни рівня цін: очікувана та неочікувана;
7. За сферою, вплив держави на яку зумовив стійке зростання цін: кредитна, структурна, спричинена податками, спричинена зростанням зарплати;
8. За мірою відкритості економіки: внутрішня, зовнішня (імпортована).

Нижче розглянемо детальніше деякі із основних видів інфляції та їх визначення у відповідності до основних джерел, що вже були розглянуті раніше.

Види інфляції за швидкістю поширення:

1. Гіперінфляція – це екстремальна форма інфляції, при якій загальний рівень цін в економіці зростає з надзвичайною швидкістю. Гіперінфляція часто визначається як інфляція, яка перевищує 50 відсотків на місяць, що становить трохи більше 1 відсотка на день. Цей рівень інфляції, який накопичується протягом багатьох місяців, призводить до дуже значного підвищення рівня цін. [34] [4]

2. Стабільна інфляція – це помірне зростання загального рівня цін в економіці в межах 2-3% на рік;

3. Повільна інфляція – це процес поступового зростання загального рівня цін на товари та послуги, коли темпи інфляції незначні і не викликають різкого зменшення споживчого попиту, але при цьому вони все ще перевищують темпи економічного зростання.

Види інфляції за джерелом виникнення:

1. Інфляція попиту відбувається тоді, коли загальний попит на товари та послуги перевищує їх загальну наявність, що призводить до збільшення цін на ринку. Якщо попит зростає, але надходження товарів не може задовольнити цей попит, то ціни на товари та послуги зростають. Фундаментальним припущенням,

на якому заснована інфляція попиту, є повна зайнятість факторів виробництва: капіталу і праці. Для цього рівня використання факторів існує рівновага між сукупним попитом та пропозицією в економіці. У цій ситуації, якщо з якихось причин відбувається збільшення сукупного попиту економіки (приватне споживання, державні витрати, чисті інвестиції чи експорт), не буде жодного іншого механізму, крім підвищення цін для відновлення макроекономічного балансу. [32] [34]

2. Інфляція витрат проявляється в зростанні витрат виробництва, які випереджають зростання реального доходу та продуктивності, праці. Ця інфляція виникає внаслідок тиску, який чиниться певними діловими чи робітничими секторами чи державним сектором, які мають певну владу у визначенні своїх цін. Хоча заробітна плата та ціни можуть зростати у відповідь на надмірний попит, вони не падають щоразу, коли виникає безробіття. Припускаючи ситуацію стабільності цін, у разі підвищення, наприклад, у секторах номінальної заробітної плати підприємці, які мають деяку монополію або олігополістичну владу, зможуть перенести цю вищу вартість заробітної плати на ціни своєї продукції. Отже, «запускається» початок інфляційного процесу. У свою чергу, фірми (державні або приватні), які бачать, що ціна на ресурси, що вводяться, збільшується, щоб зберегти норму прибутку повинні підвищити ціну на свою продукцію. [32] [45]

3. Структурна інфляція – це процес зміни цін на товари та послуги, що виникає не через загальне зростання попиту на товари та послуги, а через дисбаланс у виробництві і розподілі ресурсів між різними секторами економіки, який призводить до підвищення витрат на виробництво та невідповідності між попитом та пропозицією. Причина інфляції в такій ситуації полягає не у дисбалансі між глобальним попитом і пропозицією, а секторальних дисбалансах, на які впливають певні товари. Процес зміни відносних цін супроводжуватиметься підвищенням загального рівня цін. [34]

Види інфляції за терміном виникнення:

1. Очікувана інфляція – це інфляція, що очікується на момент планування витрат або інвестування. Вона враховується учасниками ринку на підставі прогнозів зростання цін на майбутнє.

2. Неочікувана інфляція – це те, що відбувається в результаті непередбачуваних змін у рівні цін. Вона може бути викликана різким зростанням вартості нафти, природних катастроф або політичних турбулентностей.

Види інфляції за масштабом:

1. Регіональна інфляція – це зростання рівня цін на товари та послуги у певній географічній області, яке може бути викликане факторами, що властиві тільки цій області. Наприклад, зміна податкової політики у конкретній регіоні, яка призводить до зміни цін на товари та послуги в цьому регіоні.

2. Галузева інфляція відбувається в межах окремої економічної галузі, тобто ціни на товари та послуги в цій галузі зростають швидше, ніж в інших галузях економіки. Наприклад, якщо у галузі землеробства збільшується попит на зерно, це може призвести до зростання цін на зерно та продукти, що на ньому базуються, в цій галузі, але не обов'язково в інших галузях.

3. Всесвітня інфляція означає загальний рівень зростання цін у всьому світі, тобто підвищення цін на товари та послуги стає все більш поширеним явищем у багатьох країнах світу. Зазвичай це стосується таких товарів як нафта та її продукти, дорогоцінні метали, продукти харчування та інші.

Зокрема, Міжнародний валютний фонд публікує World Economic Outlook, де виділяють світову інфляцію, та Regional Economic Outlook, де виділяють інфляцію окремих регіонів, а саме: Азія та Тихий Океан, Європа, Близький Схід та Центральна Азія, Африка, Захід.

Зазначимо, що у деяких джерелах можуть зустрічатися інші класифікації або інші види інфляції, але наведена структура є загальною та відображає основні підходи до класифікації цього явища.

1.2 Інфляційні процеси в контексті міжнародної економіки.

Інфляція та міжнародна економіка мають глибокий взаємозв'язок. Інфляція та її зв'язок з міжнародною економікою – це важлива тема для багатьох економістів та дослідників. Зокрема, виділяється міжнародна та регіональна інфляція.

Міжнародні інфляційні процеси – це зростання загального рівня цін на міжнародному ринку товарів і послуг, що відбувається в результаті збільшення глобальної грошової маси, спричиненого зростанням глобального попиту або інших факторів. Такі інфляційні процеси можуть виникати, коли країни прагнуть збільшити свої експортні доходи шляхом зниження вартості своїх валют, що веде до збільшення інфляції у країні-імпортері. Крім того, міжнародні інфляційні процеси можуть виникати через технологічний прогрес, що збільшує світове виробництво товарів та послуг, або через розширення міжнародної торгівлі, що збільшує попит на товари та послуги на світовому ринку. Таким чином, міжнародні інфляційні процеси можуть мати значний вплив на економіку країн, які залежать від міжнародної торгівлі і взаємодії з глобальними ринками.

Регіональні інфляційні процеси – це зміна рівня цін на товари та послуги, яка відбувається в межах певного регіону (наприклад, країн, що входять до Європейського Союзу), яка може бути викликана різними факторами, такими як зміна попиту та пропозиції на товари та послуги, політика цін, монетарна політика та зовнішні фактори.

Регіональні інфляційні процеси можуть мати різні наслідки для країн, що входять до регіону. Наприклад, збільшення рівня цін на товари та послуги може призвести до зменшення експорту та збільшення імпорту, що може негативно вплинути на зовнішню торгівлю країн.

Як описано в попередньому розділі, інфляція може мати як внутрішні, так і зовнішні причини.

Одна з головних зовнішніх причин інфляції – це зміна курсів валют. Коли валюти держав падають в ціні порівняно з іншими, то зростає ціна імпортованих

товарів та послуг, що зумовлює інфляцію в економіці. З іншого боку, коли валюти держав зростають в ціні порівняно з іншими, то знижуються ціни імпортованих товарів та послуг, що зменшує інфляцію в економіці. [41]

Іншою причиною зовнішньої інфляції може бути зміна цін на сировину та інші товари на світовому ринку. Коли ціни на сировину зростають, це може призвести до зростання цін на вироблені з неї товари, що в свою чергу призводить до інфляції. [28]

Також важливо зазначити, що зміни в міжнародних фінансових ринках можуть мати вплив на інфляцію в економіці. Наприклад, зміни в процентних ставках можуть змінювати потік капіталу між країнами, що може впливати на загальний рівень цін в економіці. Рух капіталу може бути одним з факторів, які впливають на міжнародні інфляційні процеси. Коли країни відкривають свої ринки капіталу, іноземні інвестори можуть інвестувати свої гроші в ці країни. Це може призвести до збільшення попиту на товари та послуги в цих країнах, що може збільшити інфляцію.

Крім того, рух капіталу може призвести до зміни валютного курсу, що може мати вплив на інфляцію в обох країнах. [30] Наприклад, коли іноземні інвестори купують активи в одній країні, це може збільшити попит на її валюту та зробити її сильнішою порівняно з іншими валютами. Це може зробити імпорт дешевшим в цій країні, але може також зробити її експорт дорожчим, що може вплинути на інфляцію.

У світі сьогодні має місце глобалізація, що означає все більший вплив міжнародних ринків на внутрішні економіки країн. Оскільки економіки всього світу є взаємопов'язаними, інфляція в одній країні може мати наслідки для міжнародної торгівлі та інших аспектів міжнародної економіки. Наприклад, коли інфляція зростає в одній країні, це зменшує конкурентоспроможність її експортної продукції, оскільки ціна на неї стає вищою порівняно з продукцією інших країн. Це може призвести до зменшення обсягу експорту та збільшення обсягу імпорту в цій країні. [53]

З іншого боку, коли в країні відбувається зменшення інфляції, це може сприяти збільшенню експорту, оскільки ціна на продукцію цієї країни стає більш конкурентноздатною порівняно з іншими країнами.

Інфляційний ризик стає важливим для міжнародних інвесторів, оскільки він може вплинути на вартість їхніх інвестицій через зміну вартості валюти, в яку вони інвестували. Окрім цього, підвищення інфляції в країні призводить до зниження конкурентоспроможності її товарів та послуг на світовому ринку, оскільки вартість їх виробництва зростає, що призводить до зменшення експорту та збільшення імпорту. [58]

Також висока інфляція може призвести до зростання внутрішніх боргів, що може спровокувати іноземних кредиторів продати свої активи в країні та вивезти кошти з неї, що може призвести до дефіциту платіжного балансу.

Інфляція може мати важливі наслідки для міжнародної економіки через її вплив на обмінний курс та міжнародну торгівлю. [61] Негативний вплив полягає в тому, що висока інфляція може призвести до знецінення валюти країни та зменшення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку, що може призвести до скорочення експорту та збільшення імпорту. При цьому низька інфляція може мати позитивний вплив на експорт та інвестиції в країні, оскільки вона збільшує довіру інвесторів та споживачів до стабільності цін в країні. Для країн, які мають високу інфляцію, можуть бути корисними деякі політики, такі як девальвація валюти, щоб зменшити негативний вплив інфляції на конкурентоспроможність країни. Інфляція може також мати вплив на міжнародний борг, оскільки вона зменшує реальну вартість боргу, що може бути корисним для країн, які мають великий борг у своїй власній валюті. [59]

Також інфляція може також вплинути на міжнародну торгівлю через зміну цін на енергетичні товари та сировину, що може вплинути на економіку країн-експортерів цих товарів та, відповідно, на їх торговельний баланс.

Інфляція може вплинути на економічний добробут. Водночас, інфляція призводить до того, що люди збільшують витрати на зберігання грошей, оскільки

грошові надбання втрачають свою купівельну спроможність. Це може призвести до зменшення добробуту, оскільки частка витрат на зберігання грошей відбирається від можливих витрат на інші товари та послуги.

Ця теза вказує на те, що інфляція може вплинути на відносини між країнами, оскільки капітальні потоки та обмінні курси є ключовими аспектами міжнародної торгівлі.

Очікувана інфляція може вплинути на міжнародні капітальні потоки та обмінні курси. Очікувані зміни цін на товари та послуги можуть призвести до зміни капітальних потоків між країнами, оскільки інвестори будуть шукати місця з більш вигідними умовами вкладення.

1.3 Міжнародні методи оцінювання динаміки споживчої інфляції.

Найбільші економіки світу розраховують споживчу інфляцію з використанням як загальноновизнаних, так і національних підходів, що враховують особливості функціонування їх економічних систем. В цій аналітичній записці наведено опис підходів до оцінювання динаміки споживчої інфляції в США, Європі та Великобританії, а також опис підходів до оцінювання базової інфляції (core inflation) та супербазової інфляції (supercore inflation).

Підходи до оцінювання динаміки споживчої інфляції в США

Індекс споживчих цін (the consumer price index, далі – CPI) вимірює зміну цін, які сплачують споживачі за товари та послуги. CPI відображає структуру витрат для двох груп населення: усіх міських споживачів, а також міських найманих працівників і службовців. Група міських споживачів становить понад 90 відсотків населення США. Він базується на витратах майже всіх мешканців міст або мегаполісів, включаючи самозайнятих, бідних, безробітних і пенсіонерів, а також міських найманих працівників і службовців. До CPI не входять моделі витрат людей, які живуть у сільській місцевості за межами мегаполісів, фермерських сімей, людей у збройних силах та тих, хто перебуває в установах, таких як в'язниці та психлікарні. Споживча інфляція для всіх міських споживачів вимірюється двома індексами, а саме індексом споживчих цін для

всіх міських споживачів (the consumer price index for all urban consumers, далі – CPI-U) та ланцюговим індексом споживчих цін для всіх міських споживачів (the chained consumer price index for all urban consumers, далі – C-CPI-U).

Індекс споживчих цін для найманих працівників у містах і службовців (the consumer price index for urban wage earners and clerical workers, далі – CPI-W) базується на витратах домогосподарств, включених до визначення CPI-U, які відповідають двом вимогам: більше половини доходу домогосподарства має надходити від канцелярської праці або заробітної плати, а також принаймні один із тих, хто заробляє в домогосподарстві, повинен бути найнятий протягом щонайменше 37 тижнів протягом попередніх 12 місяців. Населення CPI-W становить приблизно 30 відсотків загального населення США і є підгрупою населення CPI-U. [10]

CPI базується на цінах на їжу, одяг, житло, паливо, транспорт, послуги лікарів і стоматологів, ліки та інші товари та послуги, які люди купують для повсякденного життя. Ціни збираються щомісяця в 75 міських районах по всій країні з приблизно 6000 житлових одиниць і приблизно 22000 роздрібних закладів (універмагів, супермаркетів, лікарень, автозаправних станцій та інших типів магазинів і закладів обслуговування). Усі податки, безпосередньо пов'язані з купівлею та використанням предметів, включені до індексу. Щомісяця в усіх 75 місцях дізнаються ціни на пальне та деякі інші товари. Ціни на більшість інших товарів і послуг збираються щомісяця в трьох найбільших географічних регіонах і щомісяця в інших регіонах.

Під час розрахунку індексу зміни цін на різні товари в кожному місці агрегуються з використанням вагових коефіцієнтів, які представляють їхню важливість у витратах відповідної групи населення. Потім місцеві дані консоліднуються, щоб отримати середнє значення міста США. Для CPI-U та CPI-W також публікуються окремі індекси за розміром міста, за регіоном країни, для крос-класифікації регіонів і класів чисельності населення, а також для 23 вибраних місцевих територій. Індекси території не вимірюють різницю в рівнях

цін між містами; вони лише вимірюють середню зміну цін для кожної області з базового періоду. Для C-CPI-U дані видаються лише на національному рівні. [10]

Для більшості CPI-U та CPI-W база 1982-1984 рр. дорівнює 100. База порівняння для C-CPI-U грудень 1999 р., який дорівнює 100.

Підходи до оцінювання динаміки споживчої інфляції в Англії

Індекс споживчих цін (CPI) та Індекс споживчих цін, що включає дані про витрати власників на житло, (the consumer prices index including owner occupiers' housing costs, далі – CPIH) розраховуються з використанням ваг витрат, які розраховуються на основі постійно оновлювальних даних про фактичні витрати домогосподарств. Зазвичай ці розрахунки ґрунтуються на даних національних рахунків про кінцеві споживчі витрати домогосподарств із дворічним відставанням. Однак у 2021 році Банк Англії вніс додаткові коригування в методологію розрахунків, щоб включити деякі значні зміни в моделі витрат, які спостерігалися в 2020 році.

Банк Англії розраховує такі індекси споживчих цін: Індекс споживчих цін (CPI), Індекс споживчих цін, що включає дані про витрати власників на житло (CPIH) та Індекс роздрібних цін (RPI). [8]

CPIH вважається найповнішим показником інфляції споживчих цін і є провідним показником у бюлетені Банку Англії «Інфляція споживчих цін». Він був створений на початку 2013 року як засіб виміру інфляції споживчих цін у Великій Британії, яка включає витрати власників на житло (це витрати на житлово-комунальні послуги, пов'язані з володінням, утриманням та проживанням у власному житлі, і, як такі, є важливою складовою витрат домогосподарства).

CPI ідентичний до CPIH, але не включає витрати власників на житло та міський податок. Це міра інфляції споживчих цін, розроблена за міжнародними стандартами та відповідно до європейських норм. CPI є показником інфляції, який зараз використовується як цільовий рівень інфляції уряду. З жовтня 2011 року CPI використовується для дефляції споживчих витрат у національних

рахунках. CPI також використовується для таких цілей, як підвищення пенсій, заробітної плати та допомоги, і він може допомогти зрозуміти вплив інфляції на сімейні бюджети.

Покриття CPI не включає витрати на житло власників, які проживають у них, як-от виплати відсотків по іпотечному кредиту (MIPs), амортизацію будинку, страхування будівель, орендну плату за землю та інші витрати на купівлю житла, такі як передача житла та гонорари агентам з нерухомості. Вони також не включені в CPIH, який вимірює витрати на житло власників у інший спосіб. До 2012 року підписки профспілок, акцизний збір на транспортні засоби та плата за телевізійні ліцензії також були виключені з CPI. Однак у 2011 році було погоджено, що ці позиції входять до сфери CPI і повинні бути включені в CPI з початку 2012 року.

Індексу роздрібних цін (RPI) включає ті товари та послуги, які в основному ідентичні до індексу CPIH та індексу CPI, хоча RPI включає виплати відсотків за іпотекою (MIP), амортизацію будинків, страхування будівель, орендну плату за землю, та інші витрати на купівлю житла, такі як передача та гонорари агентам з нерухомості, тоді як CPIH та CPI цього не включають. Як і CPIH, RPI також включає міський податок, який не входить до CPI. RPI не включає плату за проживання в університеті, плату за навчання іноземних студентів в університеті, а також комісію пайових фондів і біржових брокерів. [8]

Підходи до оцінювання динаміки споживчої інфляції в Європейському Союзі

Гармонізований індекс споживчих цін (HICP) Великобританії є ідентичним до Індексу споживчих цін (CPI). HICP був розроблений в ЄС для оцінки того, чи зможуть потенційні члени Європейського валютного союзу пройти критерій інфляційної конвергенції, і згодом виступав у якості міри інфляції, що використовується Європейським центральним банком для оцінки цінової стабільності в євроні. Він вимірює середню зміну з часом цін, які

сплачують люди за певний, регулярно оновлюваний кошик споживчих товарів і послуг. [31]

Таким чином, однією з головних вимог був показник, який можна було б використовувати для надійного порівняння рівнів інфляції в країнах-членах ЄС. Такі порівняння, як правило, неможливі з використанням національних індексів споживчих цін через відмінності в охопленні індексу та побудові.

Правила, що лежать в основі побудови індексів НІСР для країн-членів ЄС, визначені європейським регламентом (правовим документом). Він був розроблений Євростатом спільно з національними статистичними інститутами держав-членів ЄС і набув чинності з 11 травня 2016 року. Воно замінило попереднє положення, яке було прийнято в жовтні 1995 року, що відображало потребу в адаптації правової бази до поточних вимог і технічний прогрес.

НІСР складається Євростатом та національними статистичними інститутами відповідно до гармонізованих статистичних методів. Рівень інфляції також використовується для оцінки того, чи готова країна приєднатися до єврозони.

В основному всі споживчі товари та послуги підпадають під сферу застосування НІСР. Технічна назва цих витрат – «кінцеві грошові споживчі витрати домогосподарства». Це стосується повсякденних товарів, таких як їжа, газети та бензин, товарів тривалого користування, таких як комп'ютери та пральні машини, а також таких послуг, як перукарські послуги, страхування та орендоване житло.

Після огляду стратегії 2021 року Рада керуючих рекомендувала включити витрати на володіння житлом до Гармонізованого індексу споживчих цін, щоб краще відображати досвід людей щодо зростання цін.

НІСР охоплює витрати всіх домогосподарств на економічній території країни. Це включає витрати домогосподарств як резидентів, так і нерезидентів на цій території. На відміну від деяких національних індексів споживчих цін,

включаються всі типи домогосподарств (включаючи всі класи доходу, а також іноземні туристи) і всі географічні території.

У літературі про індекси споживчих цін визначну роль відіграють два типи індексів. Індекси цін із фіксованим кошиком, тобто «індекси цін Ласпейреса», що визначають кошик товарів і послуг у базовому періоді, ціна якого визначається в кожному наступному періоді. Ці товари та послуги зважуються відповідно до їх частки в загальному споживанні за певний базовий період.

В той же час в індексах вартості життя «споживча корисність», отримана від покупок у базовому періоді, залишається постійною. Тому індекс вартості життя вимірює зміну витрат, необхідну для підтримки корисності базового періоду.

Концептуально НІСР є індексом цін типу Ласпейреса, а не індексом вартості життя. Але НІСР не є суворим індексом фіксованого кошика. Він вимірює зміну цін з часом для фіксованих категорій продуктів відповідно до Європейської класифікації індивідуального споживання за цілями (ЕСОІСОР). Хоча ці категорії є фіксованими, конкретні продукти, включені до певних категорій, можуть змінюватися з часом. Іншими словами, певні позиції можна вилучати з кошика, а нові можна додавати, коли вони стають актуальними для споживчих витрат домогосподарства. [31]

Таким же чином, а також на відміну від індексу цін у фіксованому кошику, ваги НІСР оновлюються щороку, щоб відобразити – наскільки це можливо – останні зміни в моделях витрат.

У будь-якому випадку, концептуальні відмінності між двома типами індексу цін зазвичай не призводять до суттєвих відмінностей на практиці.

На практиці неможливо зібрати ціни на всі мільйони різних товарів і послуг, доступних у євросоні. Вибірка використовується для отримання репрезентативного кошика товарів і послуг, які мають оцінюватися кожного місяця. Національні статистичні інститути відповідають за визначення точного кошика шляхом вибору найбільш репрезентативних позицій для кожної категорії

продуктів. Таким чином, кожен національний CPI охоплюватиме хліб і автомобілі, але тип хліба, марка та модель автомобіля можуть відрізнятися в різних країнах, що відображає національні звички споживання.

Кошик НІСР оновлюється щороку, щоб включити нові продукти, які стали важливою частиною споживчих витрат домогосподарств (такі як музика та послуги потокового відео), тоді як інші продукти, які більше не є репрезентативними (такі як відеокасети), виключаються. Крім того, протягом року старі моделі деяких товарів замінюються на новіші. Це відбувається, наприклад, коли продажі старої моделі настільки низькі, що її ціна різко падає.

НІСР для кожної країни єврозони розраховується як середньозважене значення змін цін на широкий спектр груп продуктів з використанням відповідної частки кожної групи в загальних витратах усіх домогосподарств на товари та послуги, охоплені індексом.

Інформація, яка використовується для розрахунку ваги кожної групи продуктів, збирається в основному з національних рахунків і перехресно перевіряється та оновлюється інформацією з інших джерел (наприклад, статистика надходжень від ПДВ та обстеження бюджету домашніх господарств). Ваги груп продуктів є репрезентативними для загальних споживчих витрат домогосподарств на національному рівні. Таким чином, для кожної країни вони охоплюють національні звички споживання, які можуть залежати від клімату, податків на продукти, способу життя, культурних традицій та інших факторів (наприклад, доступності продуктів).

НІСР враховує споживчі витрати всіх домогосподарств у країні, а не якогось «типового» домогосподарства. Наприклад, витрати на бензин включені для домогосподарств, які мають автомобіль, і, в той же час, витрати на автобусні квитки включені для тих, хто користується громадським транспортом. Важливим у НІСР є його склад, який охоплює загальні споживчі витрати всіх домогосподарств разом.

Окрім НІСР Європейський Союз додатково розраховує ще два показника: Гармонізований індекс споживчих цін за постійних податкових ставок (НІСР-СТ) та Гармонізований індекс споживчих цін на товари, ціни яких регульовані (НІСР-АР).

Гармонізований індекс споживчих цін за постійних податкових ставок (НІСР-СТ) – це серія індексів інфляції, яка починається для більшості країн у 2002 році. Надання даних є обов'язковим для кожної держави-члена з січня 2013 року.

НІСР-СТ дотримується тих самих принципів обчислення, що й НІСР, але базується на цінах за постійних ставок оподаткування. Порівняння зі стандартним НІСР може показати потенційний вплив змін у непрямих податках (наприклад, ПДВ та акцизних зборах) на загальну інфляцію.

НІСР-СТ є важливим інструментом для аналізу причин інфляції та для прогнозування впливу майбутніх податкових змін на інфляцію. [22]

Гармонізований індекс споживчих цін на товари, ціни яких регульовані (НІСР-АР) — це аналітичний індекс, який надає короткий огляд динаміки цін на продукти, які безпосередньо встановлюються чи знаходяться під значним впливом уряду.

Підходи до оцінювання динаміки базової інфляції (core inflation) та супербазової інфляції (supercore inflation)

Питання правильного способу вимірювання інфляції є важливим. Стабільність цін упродовж тривалого часу разом із «максимальним» стійким економічним результатом і зайнятістю є основними цілями Федерального резерву США при формуванні монетарної політики. Підтримка стабільності цін — уникнення високих темпів інфляції чи дефляції з часом — є важливою, оскільки коливання цін спотворюють цінові сигнали економіки та можуть призвести до неправильного розподілу ресурсів.

Федеральна резервна система ретельно переглядає та аналізує доступні показники інфляції, щоб відстежити, наскільки добре вона досягає своєї мети

стосовно стабільності цін. Одним із поширених способів використання економістами даних про інфляцію є розгляд «базової інфляції», яка зазвичай визначається як вибраний показник інфляції (наприклад, індекс споживчих цін), який виключає більш мінливі категорії цін на продовольство та енергію. [64]

Щоб зрозуміти, чому категорії продовольства та енергоносіїв більш чутливі до змін цін, необхідно розглянути фактори навколишнього середовища, які можуть спустошити річний урожай, або коливання поставок нафти з картелю ОПЕК. Кожен із них є прикладом шоку пропозиції, який може вплинути на ціни на продовольчі продукти. Однак, незважаючи на те, що ціни на ці товари можуть часто зростати або знижуватися швидкими темпами, коливання цін можуть не бути пов'язані зі зміною тенденції загального рівня цін в економіці. Натомість зміни в цінах на продовольство та енергію частіше пов'язані з тимчасовими факторами, які пізніше можуть змінитися.

Колівання цін на енергію відображає зміну цих цін з часом відносно інших цін. Це означає, наприклад, що підвищення цін на нафту, важливий фактор виробництва багатьох інших товарів, зробить залежні від нафти товари та послуги (наприклад, автомобілі) дорожчими порівняно з менш нафтоємними товарами та послугами (наприклад, велосипеди). Важливо зауважити, що коливання цін на енергоносії, відображені червоною лінією, часто є результатом інших факторів, ніж базова тенденція зростання загальних цін. Таким чином, зміни в цінах на енергоносії не обов'язково є ознакою інфляції і їх врахування може викривити тенденцію зростання загальних цін. Вимірюючи базову інфляцію, економісти намагаються виділити те, що відбувається із загальними цінами, не відволікаючись від стрибків нестабільних цін на енергоносії.

Розгляд лише показників інфляції, які включають витрати на продовольство та енергію, що включало б їх більш чутливі коливання цін, може призвести до неправильного трактування рівня інфляції та формування висновків, що загальні ціни зростають або падають швидше, ніж насправді. Додатковим аргументом для виключення змін у цінах на продовольство та

енергоносії з показників інфляції є те, що хоча ці ціни мають суттєвий вплив на загальний індекс, вони часто швидко змінюються і тому не потребують відповіді монетарної політики.

Зважаючи на це, показники інфляції, які включають ціни на продовольство та енергоносії, все ще є корисними за багатьох обставин, і за ними уважно стежать економісти, щоб розуміти поведінку загального рівня цін. Наприклад, економісти можуть розглядати чутливий характер цін на продовольство та енергію як симптом майбутнього загального зростання цін. Зростання сукупного попиту, яке може спровокувати період високої інфляції, може спочатку проявлятися у підвищенні певних чутливих цін, які встановлюються на більш конкурентних ринках. Якщо ці ціни ігнорувати через те, що вони «нестабільні», ці ранні сигнали інфляції можуть бути пропущені. [64]

Багато країн використовують метод виключення та визначають базову інфляцію як загальний індекс цін за вирахуванням найбільш мінливих компонентів, які зазвичай стосуються продуктів харчування та енергії. Інші країни також виключають вплив змін процентної ставки на додаток до продуктів харчування та енергоносіїв. Наприклад, В'єтнам виключає продукти харчування, енергоносії, регульовані ціни, непрямі податки та процентні (іпотечні) платежі, тоді як США виключає лише продукти харчування та енергоносії. Водночас деякі країни, як-от Австралія, Фіджі, Швеція та Сальвадор, не публікують показники базової інфляції на основі виключення, але випускають аналітичні ряди, які складаються з урізаних середніх і зважених медіанних показників. У наведеній нижче таблиці підсумовуються основні показники базової інфляції (отримані за допомогою методу виключення), які використовуються в окремих країнах з точки зору виключених статей. Вибрані країни належать до тих, які, як відомо, використовують повноцінний режим таргетування інфляції та використовують показники базової інфляції, отримані за методом виключення.

Основні показники базової інфляції (отримані за допомогою методу виключення), які використовуються в окремих країнах

Країна	Компонент, виключений із базової інфляції
США	Продукти харчування та енергоносії
Бразилія	Продукти харчування та регульовані ціни
Чилі	Продукти харчування та енергоносії. Додатково розраховуються показники базової інфляції з виключенням цін на паливо та свіжі фрукти і овочі, а також показники інфляції з виключенням цін на свіже м'ясо та рибу, регульованих цін, індексованих цін та цін на фінансові послуги
Колумбія	Декілька показників, які виключають: 1. Продукти харчування та товари з нерегульованими цінами; 2. Продукти харчування; 3. Продукти харчування першої необхідності та паливо
Ізраїль	Декілька показників, які виключають: 1. Овочі та фрукти; 2. Витрати на житло; 3. Енергоносії; 4. Овочі, фрукти та витрати на житло;
Польща	Декілька показників, які виключають: 1. Товари з регульованими цінами; 2. Товари з найбільш волатильними цінами; 3. Продукти харчування та напої; 4. Енергоносії

Джерело: складено автором за даними [9]

Супербазова інфляція – це економічний показник, який вилучає з традиційного індексу споживчих цін (CPI) нестабільні елементи, такі як продукти харчування, енергія та витрати на житло. Це альтернативний метод відстеження інфляції, який дає більш точний аналіз основного цінового тиску. Також відстежується базова інфляція, яка є звітом про інфляцію з видаленням продуктів харчування та енергії. [52]

Хоча ці два методи були стандартними протягом багатьох років, деякі економісти стверджують, що супербазова інфляція є найточнішим показником, на який повинні дивитися центральні банки, щоб визначити свою монетарну політику.

Причина цього полягає в тому, що елементи, що входять до складу CPI, є зваженими, а їжа, енергія та житло мають великий вплив на кінцеве число.

Продукти харчування та енергія є нестабільними з точки зору їх чутливості до стрибків цін через несприятливі події. Це пояснюється тим, що продовольство та енергоносії торгують на відкритих ринках, де трейдери використовують несприятливі події, щоб виправдати підвищення або зниження цін. Однак не завжди трейдери впливають на ці ціни.

Використовуючи енергетику як приклад, одна подія, така як короткочасне закриття нафтопереробного заводу в одному регіоні США, може вплинути на ціни на газ у цьому регіоні, але не вплинути на інші регіони. Це може призвести до гіперлокальної інфляційної події, яка триває протягом короткого періоду та зменшується, коли нафтопереробний завод повертається до роботи. Якби CPI включив цей сплеск у свої розрахунки, остаточне число не відображало б загальну економічну картину США в цілому.

Така ситуація стосується продуктів харчування, хоча проблема з виробництвом продуктів харчування в одній частині країни може мати далекосяжні наслідки.

Як і за енергетикою, за цінами на житло потрібно уважно стежити для розуміння причин зміни інфляційної динаміки. У 2023 році інфляція житла може зрости з кількох причин. По-перше, забудовники скорочують нове будівництво. Уже існує дефіцит будинків, тому недодавання додаткових будинків на ринок допоможе підвищити ціни на житло. По-друге, ціни на багато будматеріалів стабілізувалися, але терміни виконання багатьох позицій збільшуються. Будь-які додаткові збої в ланцюжку постачання можуть підвищити ціни на будівельні матеріали.

Хоча вилучення продуктів харчування, енергії та житла зі звіту про інфляцію може допомогти економістам отримати краще уявлення про те, що відбувається в економіці, все одно важливо вимірювати зростання цін у цих сферах.

Підходи до оцінювання динаміки інфляції в Україні

Національний Банк України використовує споживчу інфляцію (тобто річний темп зростання ІСЦ) як цільовий орієнтир для формування монетарної та фіскальної політики. ІСЦ відображає зміни ринкових цін на споживчий кошик товарів і послуг. Він складається з 328 компонентів. Вага товарів у кошику є динамічною та може коригуватися відповідно до змін у структурі споживання та категоріях споживачів. На рисунку нижче наведено споживчий набір, що використовується для розрахунку індексу споживчих цін.

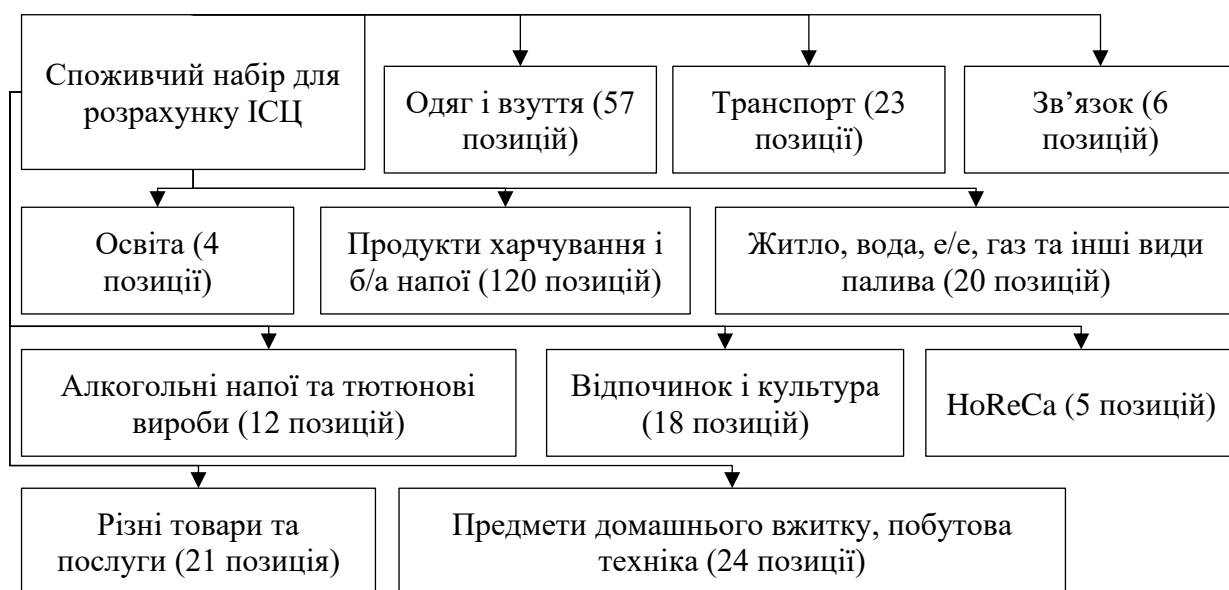

Рисунок 1-1. Споживчий набір, що використовується для розрахунку індексу споживчих цін. *Джерело:* складено автором за даними [72]

Виділяються чотири основні компоненти ІСЦ: базовий ІСЦ, індекс цін на сирі продукти харчування (ІСПХ), ціни на паливо та адміністративно регульовані ціни. Структуру чинників, що визначають динаміку складових ІСЦ наведено на рисунку нижче.

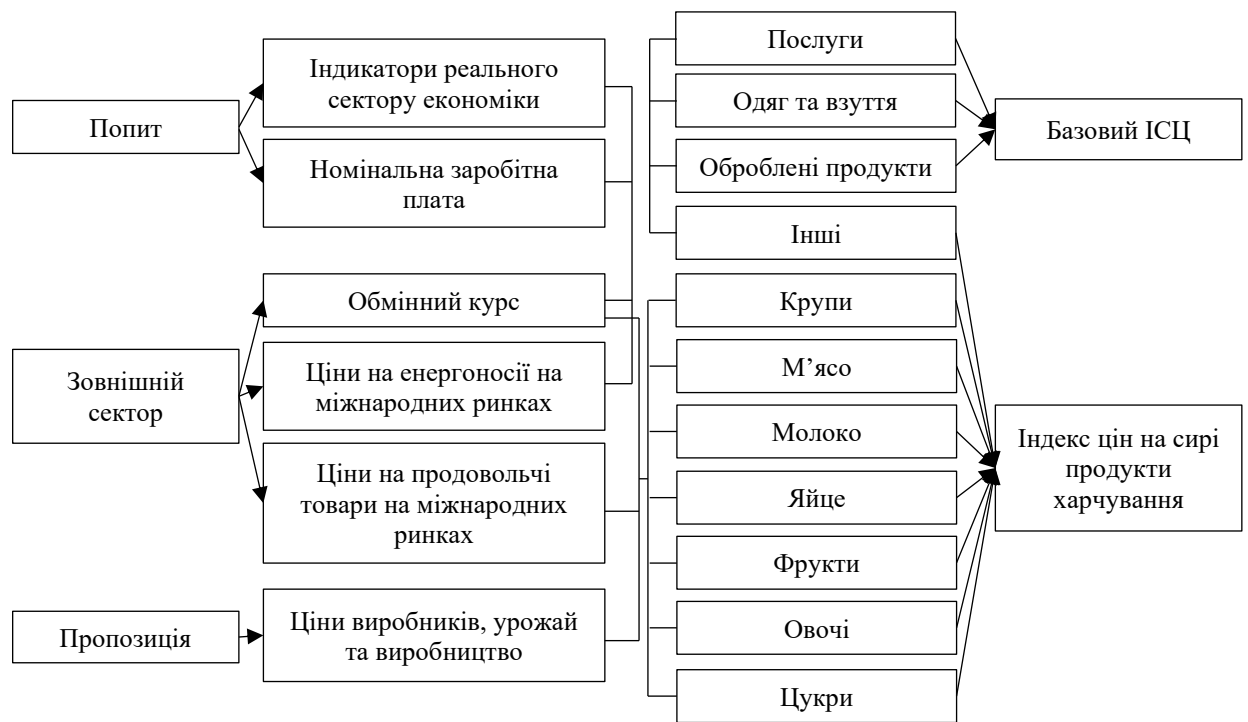

Рисунок 1-2. Структура чинників, що визначають динаміку складових ІСЦ. Джерело: складено автором за даними [47]

Базовий ІСЦ становить майже 60% від ваги загального кошика ІСЦ та складається з чотирьох основних компонентів: "оброблені харчові продукти", "одяг та взуття", "послуги" та "інші".

Індекс цін на сирі продукти харчування (ІСПХ) становить близько 19,8% кошика ІСЦ. Індекс складається з таких компонентів: «М'ясо», «Молоко», «Яйця», «Зернові», «Фрукти», «Овочі» та «Цукор». ІСЦ вважається найбільш мінливим компонентом ІСЦ з ряду причин. По-перше, попит на сирі продукти є нееластичним, тобто споживачі не можуть з'їсти вдвічі більше продуктів лише тому, що ціна значно впала. По-друге, швидка адаптація до короткострокових шоків пропозиції також є складним завданням, оскільки виробництво сільськогосподарських культур і тваринницької продукції залежить від погодних умов і хвороб.

Окрім цього, складовими індексу ІСЦ є ціни на паливо, які в національній валюті залежать переважно від номінального обмінного курсу, а також цін на

нафту на міжнародних ринках. Залежність від цін на міжнародних ринках пояснюється тим, що Україна є нетто-імпортером енергоносіїв.

Останньою компонентою є адміністративно регульовані ціни, ціни на які переважно формують із цін та тарифів на житлово-комунальні послуги, транспортні послуги, алкогольні напої та тютюнові вироби.

Висновки до розділу I

Розділ містить теоретичну характеристику інфляційних процесів, які виникають в економіці. У першому підрозділі було розглянуто економічну сутність інфляції, її види та фактори, які сприяють виникненню цих процесів. У другому підрозділі було проаналізовано міжнародні інфляційні процеси, зокрема, їх причини та наслідки. Третій підрозділ був присвячений міжнародним методам оцінювання динаміки споживчої інфляції, що є необхідним інструментом для оцінки стану економіки та прийняття рішень щодо її політики.

Зокрема, було розглянуто економічну сутність інфляції, її основні види та фактори виникнення інфляційних процесів. Було з'ясовано, що інфляція є зростанням загального рівня цін, що зазвичай спостерігається протягом певного часового періоду. Фактори, що впливають на виникнення інфляції, були визначені як збільшення грошової маси в обігу, збільшення вартості сировини та енергії, збільшення податків і регулювання цін.

Другий підрозділ присвячено інфляційним процесам в контексті міжнародної економіки. Досліджено вплив інфляції на міжнародні економічні процеси, враховуючи вплив міжнародної торгівлі, зокрема імпорту та експорту товарів, послуг і капіталу. Було показано, що інфляційні процеси в одній країні можуть вплинути на інші країни через міжнародну торгівлю та інвестиції.

У третьому підрозділі досліджено міжнародні методи оцінювання динаміки споживчої інфляції. Було розглянуто основні методи оцінювання інфляції в Європейському Союзі, США, Англії та Україні, їх особливості та підходи.

Отже, результати дослідження дозволяють зробити висновок, що інфляційні процеси є важливими факторами, які впливають на економічний розвиток країн та світову економіку в цілому. Вивчення міжнародних інфляційних процесів є важливою складовою аналізу економічної ситуації в країні та у світі в цілому. Застосування міжнародних методів оцінювання динаміки споживчої інфляції є необхідним для правильного визначення стратегії управління інфляцією в економіці країни.

Розділ 2. Особливості процесів зростання споживчої інфляції в Європі в умовах енергетичної кризи.

2.1 Енергетична криза як чинник інфляційних процесів в Європі.

Енергія є ключовим джерелом економічної діяльності практично в усіх секторах економіки, від транспорту та виробництва до сільського господарства, торгівлі та послуг. Наявність та доступність енергії є ключовими факторами, що визначають конкурентоспроможність галузей промисловості та загальний рівень економічного зростання та розвитку країни.

Важливість енергетики для економіки відображається в ряді основних показників. Високі рівні енергоспоживання та енергоемності можуть свідчити про залежність від енергоемних галузей промисловості, тоді як висока частка витрат на енергію може свідчити про вразливість до нестабільності цін на енергію.

Використання енергії має як прямий, так і непрямий вплив на економіку. Безпосередньо виробництво та споживання енергії створює робочі місця, доходи та податкові надходження та сприяє економічному зростанню. Побічно використання енергії може мати екологічні та соціальні наслідки, такі як викиди парникових газів, забруднення повітря та зміни у землекористуванні, що може вплинути на доступність і продуктивність природних ресурсів і суспільний добробут.

Враховуючи важливість енергії для економіки, багато урядів і міжнародних організацій розробили політику та ініціативи, спрямовані на підвищення енергоефективності, диверсифікацію джерел енергії, зменшення залежності від викопного палива та покращення енергетичної безпеки. Ці політичні програми можуть допомогти пом'якшити економічні та екологічні ризики, пов'язані з використанням енергії, і підтримати стале економічне зростання та розвиток країни. [15]

Для розуміння рівня впливу енергетичної кризи на економіку ЄС та інфляцію зокрема необхідно дослідити потоки енергії в економіці ЄС, які наведені в додатках (див. Додаток А) нижче.

На діаграмі показано енергетичні потоки в Європейському Союзі у 2021 році з розбивкою за видами палива та секторами.

Горизонтальна вісь діаграми представляє потоки різних джерел енергії, причому ширина ліній вказує на відносний розмір потоків енергії між секторами. Вертикальна вісь представляє різні сектори споживання енергії.

На діаграмі видно, що найбільшим джерелом енергії в ЄС у 2021 році була нафта, на яку припадає 34% загального споживання енергії. Другим за величиною джерелом був природний газ, на який припадає 23% загального споживання енергії, за ним йдуть атомна енергія (12%) і відновлювані джерела енергії (11%). На вугілля припадало 8% споживання енергії, тоді як на невідновлювані відходи та інші види палива (такі як біомаса) припадало по 4%. Енергія, яку споживає економіка в Європейському Союзі, формується із енергії, виробленої в ЄС, та з енергії, імпортованої з третіх країн. Тому для повного аналізу загального обсягу енергії, доступної в ЄС, виробництво енергії завжди слід ставити в контексті з імпортом. Відповідно до даних, зображених на діаграмі, у 2021 році ЄС виробляв близько 33% власної енергії, тоді як 67% було імпортовано. [20] [23]

Частки різних джерел енергії в загальній доступній енергії значно відрізняються між державами-членами ЄС. Нафтопродукти (включаючи сиру нафту) складають значну частку загальної кількості доступної енергії на Кіпрі (87%), Мальті (86%) і Люксембурзі (60%), тоді як на природний газ припадає 40% в Італії та 38% у Нідерландах. Відновлювані джерела енергії мають найбільшу частку в Швеції (49%) і Латвії (40%), тоді як атомна енергетика становить 41% доступної енергії у Франції та 25% у Швеції та Словаччині відповідно. Більше половини доступної енергії в Естонії (53%) і 41% у Польщі походить від твердого викопного палива. [24]

Сектори споживання енергії поділяються на п'ять основних категорій: транспорт, промисловість, домогосподарства, послуги та сільське господарство. Транспорт є найбільшим споживачем енергії, на нього припадає 36% загального споживання енергії. Промисловість є другим за величиною споживачем, на яку припадає 28% споживання енергії, за нею йдуть домогосподарства (21%), послуги (12%) і сільське господарство (3%). [66]

Виробництво енергії в ЄС поширюється на низку різних джерел енергії: тверде паливо, природний газ, сира нафта, атомна енергія та відновлювана енергія (така як гідро-, вітрова та сонячна енергія).

Відновлювана енергія (41% від загального виробництва енергії в ЄС) була найбільшим джерелом виробництва первинної енергії в ЄС у 2020 році. Атомна енергія (31%) була другим за величиною джерелом, за нею йшли тверде паливо (18%), природний газ (7%) і сира нафта (4%). [63] На рисунку нижче відображено загальний рівень виробництва енергії в ЄС у 2020 році за видами.

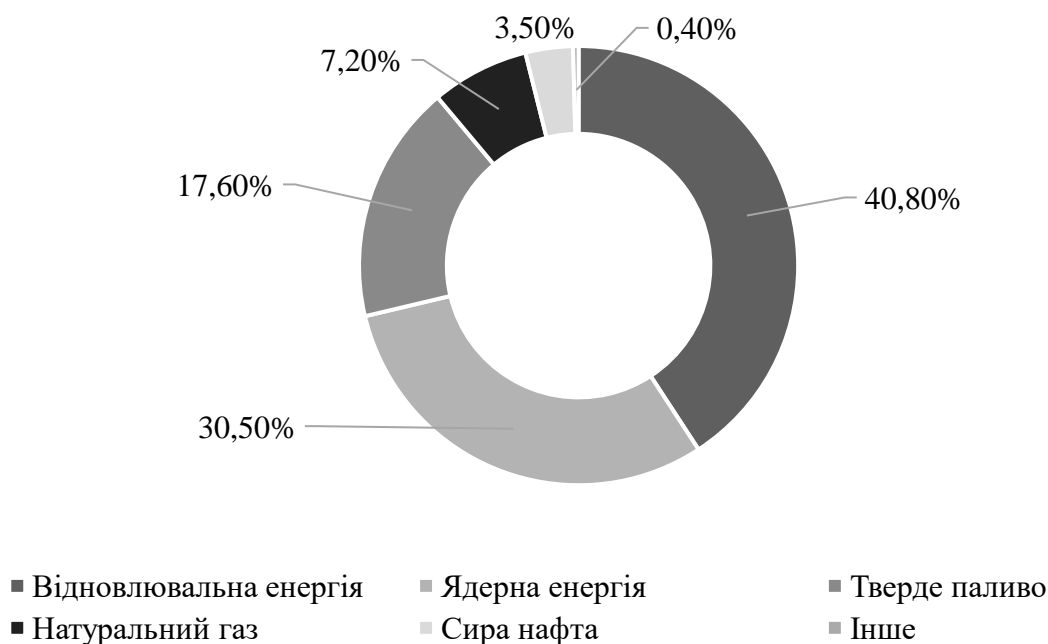

Рисунок 2-1. Загальний рівень виробництва енергії в ЄС у 2020 році за видами. *Джерело:* складено автором за даними [63]

Проте виробництво енергії в різних державах-членах сильно відрізняється. Відновлювана енергія є винятковим джерелом первинного виробництва на

Мальті та є основним джерелом у низці держав-членів, з частками понад 95% у Латвії, Португалії та на Кіпрі. Значення атомної енергетики особливо велике у Франції (75% загального національного виробництва енергії), Бельгії (63%) та Словаччині (60%). Тверде паливо є основним джерелом енергії, що виробляється в Польщі (71%), Естонії (58%) і Чехії (45%). Природний газ має найбільшу частку в Нідерландах (63%) та Ірландії (47%), а частка сирої нафти найбільша в Данії (38%). [24] [65]

Для власного споживання ЄС також потребує енергії, яка імпортується з третіх країн. У 2020 році основним імпортним енергетичним продуктом були нафтопродукти (включаючи сиру нафту, яка є основним компонентом), на яку припадало майже дві третини імпорту енергоносіїв до ЄС, за ними йшли природний газ (27%) і тверде викопне паливо (5%). [20]

Росія є основним постачальником до ЄС сирої нафти, природного газу та твердого викопного палива.

У 2020 році майже три чверті імпорту сирої нафти за межі ЄС надійшли з Росії (29%), Сполучених Штатів (9%), Норвегії (8%), Саудівської Аравії та Сполученого Королівства, а також Казахстан і Нігерія. Подібний аналіз показує, що понад три чверті імпорту природного газу ЄС надходить з Росії (43%), Норвегії (21%), Алжиру (8%) і Катару (5%), тоді як більше половини твердого викопного палива (в основному вугілля) імпортувався з Росії (54%), за якою йдуть Сполучені Штати (16%) та Австралія (14%). [20]

Таким чином, основним експортером різних енергоносіїв до ЄС була Росія з часткою 30-50%, що свідчить про високий рівень залежності економіки ЄС від енергоносіїв, придбаних у Росії.

Як описано в наступному підпункті цього розділу, для більш детального дослідження залежності енергетичної кризи та інфляції в ЄС, було обрано чотири країни: Польща, Австрія, Іспанія та Португалія. Оскільки нафта є основним енергоносієм, яку імпортують країни ЄС, для цих країн було досліджено

структуру імпорту нафти на нафтових продуктів у 2021 році в розрізі основних постачальників. Ці структури зображені в таблицях нижче.

Таблиця 2.1.

Структура імпорту нафти на нафтових продуктів в Польщу у 2021 році

Постачальники нафти та нафтових продуктів в Польщу	Обсяг, тис. тон	Питома вага
Всього	33 940,8	100,0%
Росія	20 431,6	60,2%
Саудівська Аравія	4 725,8	13,9%
Німеччина	1 775,2	5,2%
Нігерія	1 658,1	4,9%
Норвегія	1 313,2	3,9%
Латвія	681,0	2,0%
Словакія	489,2	1,4%
Швеція	457,3	1,3%
Казахстан	444,0	1,3%
Чехія	415,9	1,2%

Джерело: складено автором за даними [23].

Ця таблиця представляє обсяг поставок нафти та нафтопродуктів в Польщу з різних країн у тисячах тонн та їх питому вагу відносно загального обсягу.

Росія постачає більше половини нафти та нафтопродуктів до Польщі, що робить її основним постачальником цих товарів для Польщі. Саудівська Аравія на другому місці, але вона постачає лише 13,9% від загального обсягу. Німеччина, Нігерія та Норвегія мають приблизно однакову частку в поставках, менше ніж 5%, а інші країни наразі мають менші частки.

Ці дані свідчать про високу залежність Польщі від Росії як головного постачальника нафти та нафтопродуктів. Це стало одним із драйвером енергетичної кризи зокрема для Польщі через розірвання торгівельних зв'язків з Росією внаслідок війни в Україні. Необхідність пошуку нових постачальників, створення більш диверсифікованої структури імпорту та часткова або повна руйнація ланцюгів створення вартості зробили Польщу однією із найбільш вразливих країн до зростаючої інфляції.

Таблиця 2.2.

Структура імпорту нафти на нафтових продуктів в Австрію

Постачальники нафти та нафтових продуктів в Австрію	Обсяг, тис. тон	Питома вага
Всього	13 697,4	100,0%
Німеччина	3 547,5	25,9%
Казахстан	2 956,9	21,6%
Лівія	1 692,1	12,4%
Ірак	1 579,2	11,5%
Італія	1 149,0	8,4%
Росія	642,3	4,7%
Словенія	478,8	3,5%
Словаччина	451,3	3,3%
Ємен	266,0	1,9%
Алжир	171,1	1,2%

Джерело: складено автором за даними [23].

За даними таблиці, найбільшим постачальником нафти та нафтопродуктів в Австрію є Німеччина, яка забезпечує більше чверті (25,9%) від загального обсягу поставок. Казахстан має другу за величиною частку в поставках (21,6%), а Лівія та Ірак забезпечують понад 10% кожен.

Дані таблиці показують, що Австрія має більш різноманітні джерела поставок нафти та нафтопродуктів порівняно з Польщею.

Таблиця 2.3.

Структура імпорту нафти на нафтових продуктів в Іспанію

Постачальники нафти та нафтових продуктів в Іспанію	Обсяг, тис. тон	Питома вага
Всього	76 390,4	100,0%
Нігерія	10 274,6	13,5%
Мексика	7 653,4	10,0%
Росія	6 763,7	8,9%
Лівія	6 482,2	8,5%
США	5 073,7	6,6%
Саудівська Аравія	4 723,4	6,2%
Казахстан	4 201,1	5,5%
Ірак	3 750,5	4,9%

Постачальники нафти та нафтових продуктів в Іспанію	Обсяг, тис. тон	Питома вага
Алжир	3 402,8	4,5%
Італія	3 239,9	4,2%

Джерело: складено автором за даними [23].

Найбільшим постачальником нафти та нафтопродуктів до Іспанії є Нігерія з питомою вагою 13,5%, далі йдуть Мексика (10,0%), Росія (8,9%), Лівія (8,5%) та США (6,6%). Разом ці країни становлять більше половини загального обсягу. Крім того, Казахстан, Ірак, Алжир та Італія також значною мірою приймають участь у постачанні нафти в Іспанію.

Росія є найбільшим постачальником нафти в Польщу, але в Іспанії займає тільки третє місце та має частку значно нижчу, ніж в польській структурі.

Таблиця 2.4.

Структура імпорту нафти на нафтових продуктів в Португалію

Постачальники нафти та нафтових продуктів в Португалію	Обсяг, тис. тон	Питома вага
Всього	14 365,3	100,0%
Бразилія	3 607,7	25,1%
Іспанія	2 165,0	15,1%
Нігерія	2 046,1	14,2%
США	1 301,0	9,1%
Азербайджан	1 161,9	8,1%
Росія	800,3	5,6%
Норвегія	566,0	3,9%
Нідерланди	386,4	2,7%
Бельгія	289,7	2,0%
Екваторіальна Гвінея	265,0	1,8%

Джерело: складено автором за даними [23].

Аналізуючи таблицю можна зробити висновки, що Португалія отримує значну частину своєї нафти та нафтопродуктів від трьох країн: Бразилії, Іспанії та Нігерії.

Аналізуючи таблиці постачальників нафти та нафтопродуктів до країн Європи, можна зробити висновок, що Росія є найбільшим постачальником цих

продуктів в країни Європи, зокрема в Польщу. У багатьох країнах вона складає більше половини від загального обсягу постачання. Другі за значенням постачальники нафти та нафтопродуктів в країни Європи – це країни Перської затоки, такі як Саудівська Аравія та Іран. Також значний внесок роблять країни Африки, такі як Нігерія та Лівія, а також країни Європи, такі як Німеччина та Норвегія. Зважаючи на залежність багатьох країн Європи від імпорту нафти та нафтопродуктів, їм необхідно забезпечити різноманітність постачальників, щоб зменшити ризики геополітичних труднощів і забезпечити стійкість своєї економіки. Необхідність диверсифікації поставок нафти і нафтопродуктів, а також інших енергоносіїв постала перед ЄС у 2022 році внаслідок початку повномасштабного вторгнення Росії та територію України, що й стало одним із ключових факторів енергетичної кризи на території ЄС. Польща, імпорт якої найбільшим чином залежить від поставок з нафти серед досліджених країн, виявилась потенційно є однією з найбільш вразливою до наслідків енергетичної кризи, що досліджується в наступному пункті цього розділу через призму зростаючої інфляції.

У 2021 році ЄС в основному залежав від Росії в контексті імпорту сирої нафти, природного газу та твердого викопного палива, далі йшла Норвегія як один із найбільших експортерів до інших країн Європи сирої нафти та природного газу.

Із загального обсягу енергії, доступної в ЄС, близько двох третин споживається кінцевими споживачами, наприклад, громадянами ЄС, промисловістю, транспортом тощо. Різниця – близько однієї третини – в основному втрачається під час виробництва та розподілу електроенергії, використовується для підтримки процесів виробництва енергії або в неенергетичних цілях (наприклад, виробництво асфальту або бітуму).

У ЄС у 2020 році найбільше споживали нафтопродукти (такі як мазут, бензин, дизельне паливо), які складають 35% кінцевого енергоспоживання. Електроенергія (23%) посідає друге місце в кінцевому споживанні енергії,

відразу попереду природного газу та промислових газів (22%), за якими йдуть пряме використання відновлюваних джерел (не перетворених на електроенергію, наприклад, деревина, сонячна тепла, геотермальна або біогаз для опалення приміщень або виробництво гарячої води) (12%), похідне тепло (таке як централізоване теплопостачання) (5%) і тверде викопне паливо (переважно вугілля) (3%). [24]

Енергія споживається різними секторами економіки: домашніми господарствами, транспортом (наприклад, залізницею, автомобільним транспортом, внутрішньою авіацією або внутрішнім судноплавством), промисловістю, послугами (включаючи комерційні та громадські послуги), а також сільським і лісовим господарством.

У країнах-членах ЄС структура кінцевого споживання енергії значно відрізняється. Детальна структура споживання енергії в ЄС та окремих досліджуваних країнах наведена в таблиці нижче.

Таблиця 2.5.

Структура споживання енергії в ЄС і досліджуваних країнах у 2020 році

Енергоносій	ЄС	Іспанія	Австрія	Польща	Португалія
Нафта і нафтопродукти	34,80%	46,80%	33,60%	35,30%	41,30%
Електроенергія	22,80%	24,90%	21,00%	16,70%	25,80%
Природний газ	22,60%	19,00%	18,70%	14,50%	11,90%
Відновлювані джерела енергії та біопаливо	11,80%	8,40%	17,00%	12,20%	19,10%
Тепло	5,00%	0,00%	7,10%	8,10%	1,30%
Тверде викопне паливо	2,00%	0,40%	1,20%	11,70%	0,10%
Промислові гази	0,50%	0,10%	0,40%	0,60%	0,00%
Невідновлювані відходи	0,50%	0,30%	1,00%	1,00%	0,60%
Всього	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Джерело: складено автором за даними [23].

Таблиця показує структуру споживання енергії в п'яти країнах Європейського Союзу: Іспанії, Австрії, Польщі, Португалії та ЄС в цілому. Найбільше споживаються нафта та нафтопродукти в усіх країнах, крім Австрії, де відносно більше використовується тверде викопне паливо. Також можна побачити, що Португалія має найбільший відсоток використання відновлюваних джерел енергії та біопалива, що може свідчити про її активну політику в цьому напрямку. Найбільш екологічно чисті джерела енергії – відновлювані джерела енергії та біопаливо – складають понад 10% у всіх країнах, крім Іспанії, де їх використання становить лише 8,4%. Ці дані свідчать про високу залежність країн ЄС від нафти і нафтопродукти, зокрема це актуально і для Польщі, яка значним чином залежна від імпорту нафти і нафтопродуктів із Росії. Відповідно, обмеження та санкції, які були накладені на Росію внаслідок повномасштабного вторгнення в Україну, обмежують доступ ЄС та Польщі зокрема до значної кількості енергоресурсів, що створює кризовий тиск на економіку.

У World Energy Outlook 2022 обговорюються причини енергетичної кризи, з якою зараз стикається світ, у тому числі роль Росії у впливі на світові енергетичні ринки. Зазначається, що Росія є одним із найбільших у світі виробників та експортерів енергії, а її політика та дії можуть мати значний вплив на світові ціни на енергоносії та безпеку.

Також у звіті обговорюються безпосередні наслідки енергетичної кризи, з якою зараз стикається світ. Визначено кілька наслідків кризи, зокрема: [67]

1. Вищі ціни на енергоносії: енергетична криза призвела до підвищення цін на нафту, газ та електроенергію, що може мати значний вплив на домогосподарства, підприємства та економіку.

2. Перебої з постачанням: криза спричинила перебої з постачанням і дефіцит енергоресурсів у деяких регіонах, особливо в країнах, що розвиваються з обмеженим доступом до енергії.

3. Економічні наслідки: вищі ціни на енергоносії та перебої в постачанні можуть мати значні економічні наслідки, особливо в галузях, які значною мірою

залежать від енергії, наприклад у промисловості та транспорті, що призводить до порушення ланцюгів поставок та ланцюгів створення вартості.

4. Соціальні наслідки: енергетична криза також може мати соціальні наслідки, особливо на вразливі верстви населення, яким може бути важко дозволити собі більш високу вартість енергії.

Вплив на навколишнє середовище: криза також може вплинути на навколишнє середовище, особливо якщо вищі ціни на енергоносії призведуть до збільшення використання забруднюючого палива або уповільнення переходу до чистіших джерел енергії.

Безпосередні наслідки енергетичної кризи є складними та різноманітними, і вони потребуватимуть скоординованих глобальних дій для пом'якшення наслідків і переходу до більш сталої та стійкої енергетичної системи.

Як описано у звіті, одним із наслідків енергетичної кризи, є вищі ціни на енергоносії, що зумовило значне зростання інфляції у світі та у Євросоні зокрема. Одним із яскравих проявів інфляції є світова торгівля.

Відповідно до звіту ЮНКТАД, інфляція тисне на світову торгівлю, і очікується, що уповільнення темпів світової торгівлі, яке почалося в третьому кварталі, погіршиться в 2023 році. [61] Незважаючи на те, що світова торгівля, як очікується, сягне майже 32 трильйонів доларів США у 2023 році, а обсяги торгівлі зросли на 3%, як зазначено у звіті, триваюча геополітична напруженість, постійна інфляція та зниження світового попиту, ймовірно, негативно вплинуть на світову торгівлю у 2023 році. ЮНКТАД перерахувала кілька негативних факторів на 2023 рік, таких як нижче економічне зростання через високі ціни на енергоносії, підвищення процентних ставок, постійну інфляцію в багатьох економіках і негативні глобальні економічні наслідки війни в Україні.

Звіт ЮНКТАД про міжнародну торгівлю показує, що темпи зростання вартості світової торгівлі у 2022 році були вищими, ніж фізичні обсяги світової торгівлі. Зокрема, вартість світової торгівлі зросла на 17,7% у 2022 році порівняно з 2021 роком, тоді як обсяг світової торгівлі зріс на 9,9% за той самий

період. Це вказує на те, що збільшення вартості світової торгівлі було здебільшого зумовлене зростанням цін, а не збільшенням фізичної кількості товарів, що продаються. Ця різниця між темпами зростання вартості та обсягу заслуговує на увагу та має важливі наслідки.

Одна з причин цієї невідповідності полягає в тому, що ціни на багато товарів, особливо на сировину та товари, суттєво зросли через збої в ланцюзі поставок, збільшення попиту та інші фактори. У результаті, навіть якщо обсяг товарів, що продаються, залишається незмінним, вартість цих товарів зростатиме через підвищення цін. Це відображається у вищих темпах зростання вартості світової торгівлі порівняно з її обсягом.

Усі наведені тенденції свідчать про те, що глобальна торгівельна система виступає як провідник глобальної інфляції, що виникає не тільки через кризу в Україні, але й через довгостроковий інфляційний тиск, викликаний дефіцитом ланцюга поставок та пандемією Covid-19.

Поточна ситуація в світовій економіці характеризується зростанням цін, посиленням грошово-кредитної політики та високими рівнями запозичень, що обмежують можливості урядів витратити гроші, при зниженні рівнів реальних доходів населення.

Відповідно до Regional Economic Outlook для Європи від МВФ, опублікованому в жовтні 2022 році, інфляція в Європі зростає до безпрецедентного рівня. [42]

В таблиці нижче наведені показники щорічної споживчої інфляції в Європейському Союзі та її складових відповідно до даних Євростату.

Таблиця 2.6.

Показники складових інфляції для країн ЄС у 2017-2022 роках

Складова	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Зростання
НІСР	101,74	103,56	105,03	105,76	108,81	118,77	9,15%
НІСР - Енергія	99,47	105,64	106,90	100,30	112,83	152,47	35,14%

Складова	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Зростання
НІСР - Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	101,02	103,58	105,49	105,36	110,39	130,14	17,90%
НІСР - Необроблена їжа	103,91	106,61	108,89	113,79	115,65	128,97	11,51%
НІСР - Продукти харчування	102,87	105,20	107,65	110,70	112,80	124,24	10,15%
НІСР - Транспорт	101,49	104,90	106,13	103,78	110,81	124,22	12,10%
НІСР - Продукти харчування та безалкогольні напої	102,60	104,51	106,71	109,42	111,12	124,20	11,77%
НІСР - Алкогольні напої та тютюн	103,84	107,73	111,08	115,38	119,02	124,06	4,24%
НІСР - Готелі, кафе та ресторани	103,98	106,28	108,65	110,22	112,37	121,44	8,07%
НІСР - Меблі, побутове обладнання та технічне обслуговування	100,29	100,72	101,31	101,99	103,80	111,20	7,12%
НІСР - Відпочинок і культура	101,27	102,28	102,90	103,39	105,06	110,19	4,88%
НІСР - Здоров'я	101,74	102,75	103,96	105,27	106,22	108,75	2,38%
НІСР - Освіта	101,52	100,56	101,40	102,53	103,11	105,17	1,99%
НІСР - Одяг і взуття	100,15	100,10	100,63	100,62	101,66	104,60	2,88%
НІСР - Комунікація	98,23	97,17	95,52	94,34	94,25	94,15	-0,11%

Джерело: складено автором за даними [18]

Окрім даних за окремими складовими інфляції, Євростат надає ряд показників для дослідження інфляційних процесів в економіці, які включають різний набір товарів та послуг. Серед вибірки показників для подальшого дослідження були обрані ті, що наведені в таблиці нижче.

Досліджувані показники інфляції НІСР

Оригінал	Переклад	Пояснення щодо доцільності використання для аналізу
НІСР – All items (НІСР = Harmonized Index of Consumer Prices)	НІСР - Загальний	Використання цього показника дозволить оцінити вплив цін на енергоносії на загальний рівень інфляції.
НІСР – Food and nonalcoholic beverages	НІСР - Їжа та безалкогольні напої	Використання цього показника дозволить оцінити вплив цін на енергоносії на ціни лише на їжу та безалкогольні напої.
НІСР - Housing, water, electricity, gas and other fuels	НІСР - Витрати на утримання будинку, воду, електроенергію та газ	Використання цього показника дозволить оцінити вплив цін на енергоносії на ціни на витрати на утримання будинку та енергоносії.
НІСР - Transport	НІСР - Транспорт	Використання цього показника дозволить оцінити вплив цін на енергоносії на ціни на транспортні послуги та транспортні засоби.
НІСР – All items excluding energy, food, alcohol and tobacco	НІСР - Всі товари та послуги, окрім енергоносіїв, їжі, алкоголю та сигарет	Цей показник дозволяє виміряти зміни у цінах на всі товари та послуги, крім енергоносіїв, їжі, алкоголю та сигарет, що є важливим для розуміння загальної тенденції зміни цін в економіці, не враховуючи специфічний вплив цін на енергоносії.
НІСР - Energy	НІСР - Енергоносії	Використання цього показника дозволяє досліджувати вплив змін цін на газ та електроенергію на середній показник цін на енергоносії.
НІСР – Total goods	НІСР - Всі товари	Це дає можливість виміряти загальні зміни цін в економіці.
НІСР – Industrial goods	НІСР - Всі промислові товари	Використання цього показника дозволяє досліджувати вплив змін цін на енергоносії на промислові товари.
НІСР – Total services	НІСР - Всі послуги	Цей показник відображає зміни цін на різноманітні послуги, які можуть бути пов'язані з використанням енергоносіїв, наприклад, транспортні

Оригінал	Переклад	Пояснення щодо доцільності використання для аналізу
		послуги або послуги з енергопостачання, а також інші послуги, що можуть відображати загальний економічний клімат та попит на послуги.
HICP - Non-energy industrial goods	HICP - Не енергоємні промислові товари	Цей показник відображає зміни цін на промислові товари, які не є енергоємними, такі як текстиль, одяг, електроніка, меблі тощо.
HICP – All items excluding energy	HICP - Всі товари та послуги, окрім енергоносіїв	Це дає змогу зрозуміти вплив змін цін на різноманітні товари та послуги, за винятком енергоносіїв, які є основними драйверами зростання інфляції

Джерело: складено автором за даними [18]

Зростання цін на товари через збої, пов'язані з пандемією, є значним фактором інфляції, але емпіричний аналіз показує, що інші фактори, пов'язані з пандемією та війною, також зіграли свою роль.

Вплив енергетичної кризи як на великі, так і на малі європейські підприємства можна відслідкувати через ряд чинників. По-перше, сплеск попиту на енергію під час відновлення економіки після пандемії спричинив шок пропозиції, що призвело до зростання цін на енергоносії. По-друге, невизначеність поставок спричинена військовою агресією, скороченням поставок природного газу та нафти та енергетичними санкціями проти Росії. По-третє, зміни в глобальних енергетичних потоках до країн Азії у відповідь на зростаючий попит на скраплений природний газ, нафту та вугілля ще більше вплинули на європейський бізнес. Крім того, нестабільність відновлюваної енергетики через природні та технологічні чинники в поєднанні з постійним використанням викопного палива та виробництва ядерної енергії та промислових технологій, що використовують викопне паливо, також сприяли енергетичній кризі. Нарешті, нерівномірне ціноутворення на природний газ, нафту, вугілля та електроенергію порівняно з іншими промисловими та

споживчими цінами, а також диференційоване ціноутворення на трубопровідний і скраплений природний газ, а також спекулятивне використання енергетичних деривативів зробили свій внесок до нестабільності ринку. [49]

Очікувана стабілізація цін на сировинні товари та прогнозоване уповільнення темпів зростання мають поступово призвести до зниження інфляції, але процес може бути повільнішим і більш невизначеним, ніж очікувалося раніше. Інфляційні ризики присутні, і центральні банки повинні продовжувати підвищувати ставки в більшості європейських країн, залишаючись гнучкими та залежними від даних, пов'язаних із фіскальною політикою, зосередженою на витриманні цінових шоків на енергоносії без посилення інфляційного тиску. [11] [42]

Тривале зростання інфляції суперечить прогнозам і є центром економічних і політичних дискусій в Європі та за її межами. Діагностика рушійних сил інфляції, прогнозування її ймовірного шляху та калібрування макроекономічної політики є проблематичними та потребують ретельного розгляду. Зазначається, що особливо дорого в цей час можуть обійтися неправильний діагноз і дії. [6] Нездатність незабаром повернути інфляцію до цільового рівня ризикує підірвати інфляційні очікування, послабити довіру до центральних банків і вимагати ще більш значного посилення в майбутньому, що матиме руйнівний вплив на економічне відновлення. [25]

Інфляція різко зросла в Європі за останні 18 місяців. За підсумками 2022 року інфляція в євроні досягла 20%, однак темпи зростання в окремих економіках темпи зростання цін суттєво відрізнялися: наприклад, загальна інфляція досягла 20-25% у країнах Балтії. Значне зростання інфляції значною мірою можна пояснити швидким зростанням цін на енергоносії та продукти харчування. Деталі щодо інфляції в євроні та окремих її країн наведені в наступному пункті цього розділу.

Значна неоднорідність між країнами відображає відмінності у питомій вазі продуктів харчування та палива в індексах споживчих цін і вплив споживачів на

світові ціни на паливо через відмінності в енергетичному балансі, регулюванні цін і політичних діях, а також змінах обмінного курсу. Наприклад, більш швидке зростання інфляції продовольства та енергоносіїв у країнах, що розвиваються, а також у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи відображає більшу вагу продовольства в індексі споживчих цін цих країн, більшу залежність від нафти та газу та меншу кількість останніх заходів щодо пом'якшення впливу цін на енергоносії на внутрішню інфляцію. [7] Інфляція товарів тривалого користування також зробила значний внесок, відображаючи дисбаланс між попитом і пропозицією, оскільки під час пандемії домогосподарства спрямували більшу частину свого попиту на споживчі товари тривалого користування, тоді як перебої в постачанні посилювалися під час пандемії. Ціни на сировину зіграли величезну роль в інфляційному сплеску в Європі, але інфляційний тиск був спричинений поєднанням ряду факторів. Також різко зросла інфляція у сфері внутрішніх послуг, яка менш залежить від світових цін на сировину чи змін валютного курсу.

Коливання цін на енергоносії в Європі створює значні ризики як для окремих споживачів, так і для бізнесу. Основні ризики можна класифікувати наступним чином: По-перше, підвищення вартості енергії може призвести до фінансової нестабільності для домогосподарств і фінансових проблем для корпорацій. По-друге, негативні очікування щодо стабільності енергопостачання також можуть становити значний ризик. Також недостатня диверсифікація джерел енергопостачання також може призвести до ризиків нестабільності. Нарешті, існує ризик скорочення виробництва та підвищення цін на промислову продукцію, що потребує газу та електроенергії, наприклад, хімічну продукцію, електроенергію, добрива, чорні та кольорові метали. [48]

Середньострокові інфляційні очікування зросли або перевищили цільові показники інфляції, особливо серед європейських економік, що розвиваються, та серед домогосподарств. Регуляторна, фіскальна та монетарна політика

впливають на розвиток інфляції. У країнах, де ціни регулюються більшою мірою, можуть спостерігатися повільніші зміни інфляції. [11] [37]

Монетарна політика та зміни валютного курсу також сприяли інфляції в деяких європейських країнах, зокрема в Туреччині, через знецінення ліри і підвищення цін на сировинні товари та імпортні товари і послуги.

Європа постраждала від двох основних подій: пандемії та війни в Україні. Ці потрясіння могли змінити структурні зв'язки, що лежать в основі процесу інфляції. Базова інфляція стала більш ретроспективною, а вплив світових цін на сировину на внутрішню інфляцію посилюється після пандемії.

Майбутній шлях і ризики інфляції неясні, враховуючи безпрецедентний шок від пандемії та триваючу невизначеність щодо глобальної економіки. Проте зростання інфляції та ймовірність довшого, ніж очікувалося, періоду інфляції можуть мати значні наслідки для економічної політики, зокрема монетарної. Центральним банкам може знадобитися скоригувати свою політику, щоб запобігти закріпленню вищих інфляційних очікувань і спричиненню стійкої інфляції.

2.2 Динаміка зростання інфляції та окремих її складових в Європі та Україні

Інфляційні процеси у Європі та світі взаємодіють із системними, структурними та специфічними факторами, які впливають на їх динаміку. Глобальні шоки внаслідок російської агресії в Україні мають серйозний вплив на світову економіку, зокрема на інфляцію. У результаті цих подій, світова інфляція зросла, що викликало складнощі у багатьох країнах, зокрема в Європі.

Внаслідок глобальних шоків від російської агресії, світова інфляція збільшилась, особливо у тих країнах, які мають значний експорт або імпорту товарів та послуг. Інфляційний тиск у Європі був особливо високим через те, що європейська економіка має високу ступінь інтеграції зі світовою економікою та залежить від зовнішніх ресурсів.

Структурні та специфічні фактори також впливають на інфляційні процеси в Європі та окремих країнах. ЄС має певні особливості, такі як складна система державної регуляції та висока рівень соціального захисту, які можуть призводити до більш високих темпів інфляції порівняно з іншими країнами. Окремі країни також можуть мати свої внутрішні проблеми, які впливають на їх інфляційні показники.

Таким чином, відповідно до висновків в попередньому розділі, інтенсифікація інфляційних процесів в Європі викликана головним чином енергетичною кризою, що продовжувала поглиблюватись внаслідок війни в Україні. Поглиблення енергетичної кризи в Європі проявляється шляхом підвищення цін на основні енергоносії, яку придбавають домогосподарства та підприємства: електроенергію та газ.

Показники щомісячної енергетичної інфляції в Європі відповідно до даних Євростату наведені в додатках (див. Додаток Б) нижче.

Відповідно до цих даних енергетична інфляція в Європі нерівномірно проявилась в різних країнах Європи, однак в середньому по Європейському Союзу енергетична інфляція становить більше 50%.

На графіку нижче наведена динаміка піврічних цін на газ (за виключенням податків та додаткових платежів) для різних груп споживачів Європи відповідно до даних Євростату за період з 2019 по 2022 рік.

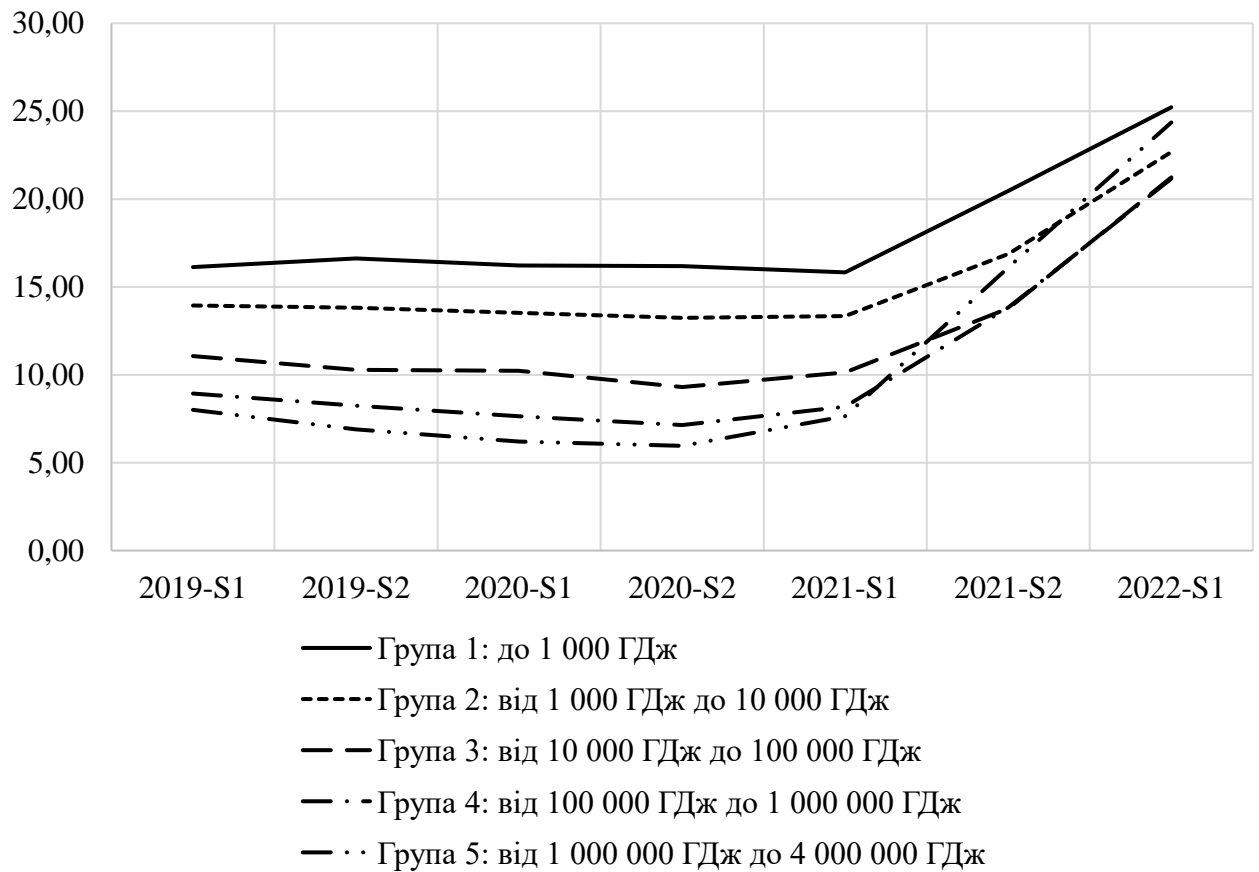

Рисунок 2-2. Динаміка піврічних цін на газ в євро для різних груп споживачів Європи відповідно до даних Євростату за період з 2019 по 2022 рік.
Джерело: складено автором за даними [21]

Враховуючи наведені дані, можливо зробити ряд висновків. Ціни на газ почали зростати ще в другій половині 2021 року, що підтверджує тези, описані в попередньому розділі. При цьому зростання для найбільших споживачів, які належать до п'ятої групи споживання, є найбільш суттєвим, а зростання для домогосподарств – має найменші темпи зростання. Також розрив між цінами різних груп споживачів значним чином зменшився. Таким чином, домогосподарства більш захищені державою, оскільки підвищення ціни на ринку енергоносіїв для домогосподарств частково покривається державою, в той час як великі споживачі, які використовують газ у великих об'ємах для промислового виробництва, покривають зростання за рахунок свого прибутку, що змушує їх підвищувати ціни на свої товари (роботи / послуги).

На графіку нижче наведена динаміка піврічних цін на електроенергію для різних груп споживачів Європи відповідно до даних Євростату за період з 2019 по 2022 рік.

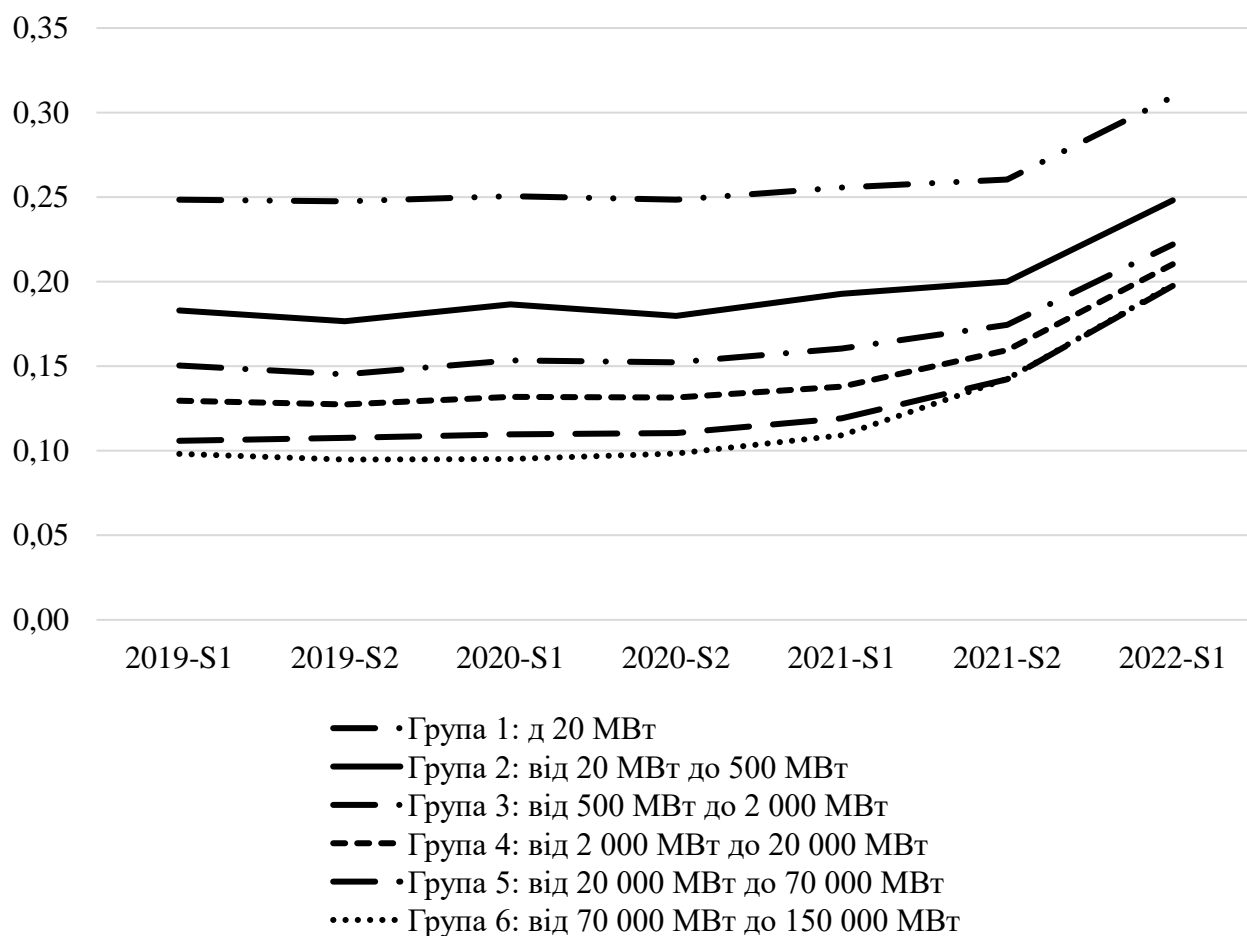

Рисунок 2-3. Динаміка піврічних цін на електроенергію в євро для різних груп споживачів Європи відповідно до даних Євростату за період з 2019 по 2022 рік. Джерело: складено автором за даними [13]

Зростання цін на електроенергію також спостерігалось з 2021 року, однак внаслідок їх зростання розрив в цінах між різними групами споживачів електроенергії залишається більш стабільний, аніж розрив в цінах між різними групами споживачів газу.

Для оцінки впливу цін для споживачів на газ та електроенергію на загальну інфляцію було зроблено ряд статистичних обрахунків та припущень для підвищення достовірності моделі. Оскільки інфляція за даними Євростату є щомісячною, а ціни на газ та електроенергію надаються один раз за півроку, було

використано статистичні дані від Федеральної резервної системи США в якості орієнтиру для визначення тренду зміни цін на газ та електроенергію з використанням фактичних піврічних даних від Євростату. Оскільки Євростат надає дані щодо цін в розрізі різних груп споживачів для порівняння з даними щодо інфляції було розраховано середнє геометричне цін для усіх груп споживачів. Таким чином, для порівняння з динамікою інфляційних процесів було побудовано нові ряди даних. На рисунку нижче наведено динаміку оцінених щомісячних цін на газ для споживачів всередині Європейського Союзу протягом 2019-2022 років.

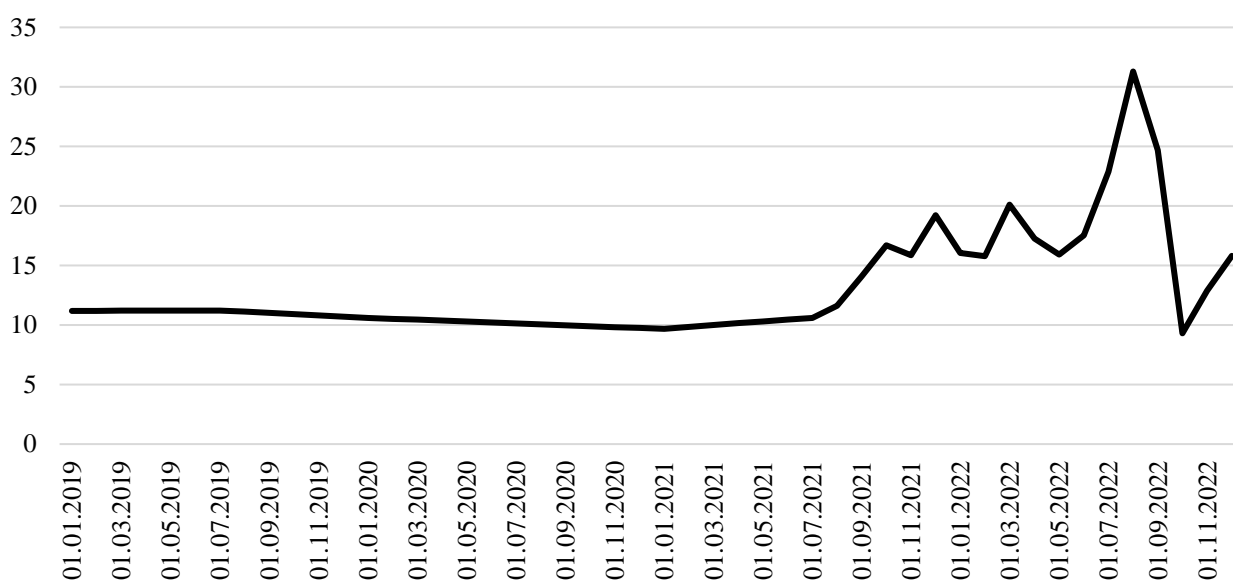

Рисунок 2-4. Динаміка щомісячних цін на газ для споживачів Європи за період з 2019 по 2022 рік. *Джерело:* складено автором за даними [18]

На рисунку нижче наведено динаміку щомісячних цін на електроенергію для споживачів всередині Європейського Союзу протягом 2019-2022 років.

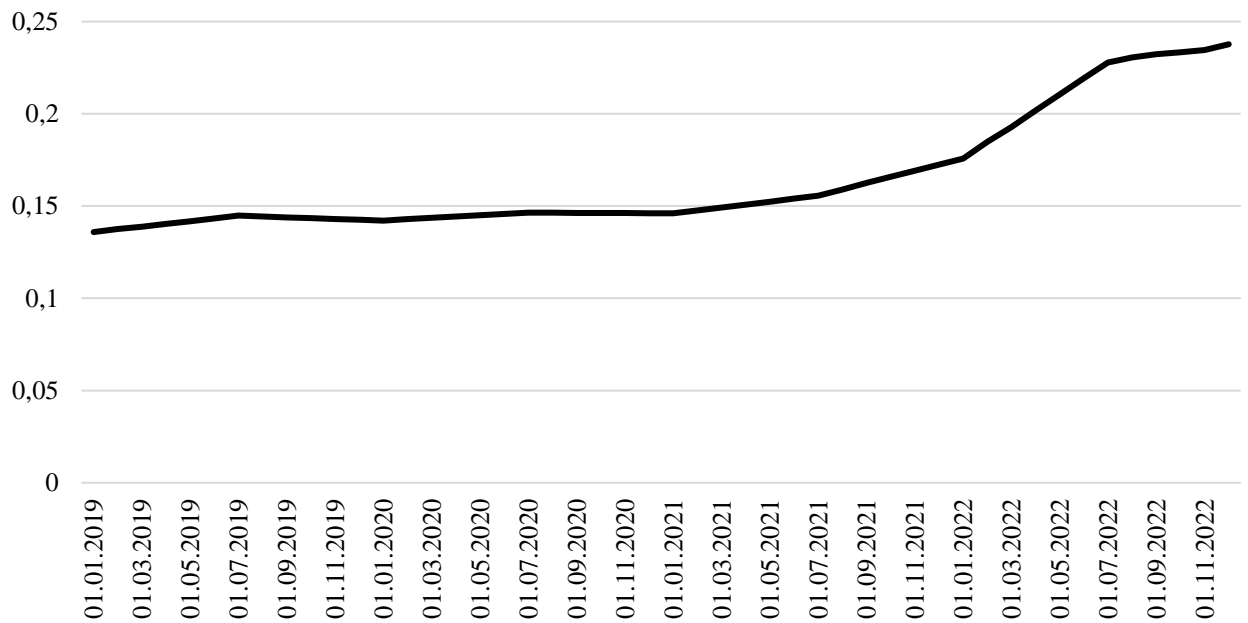

Рисунок 2-5. Динаміка щомісячних цін на електроенергію для споживачів Європи за період з 2019 по 2022 рік. *Джерело:* складено автором за даними [18]

Зростання цін на електроенергію є більш стабільним та поступовим, оскільки електроенергію Європейський Союз не закуповує напряму, як газ, а отримує через виробництва в різних джерелах, для яких відповідно потрібні різні ресурси. Тому у Європейського Союзу є можливість змінювати структуру виробництва електроенергії з метою створення більш прогнозованої динаміки цін.

Наступним кроком є дослідження динаміки цін інфляції. Систему показників споживчої інфляції, які використовуються для подальшого дослідження, наведені в розділі 2.1 цієї роботи вище. Країни Європейського Союзу характеризуються різним середнім рівнем інфляції, тому для дослідження впливу цін на енергоносії на рівень інфляції в Європі необхідно відібрати декілька країн, які становитимуть репрезентативну вибірку. Гармонізований індекс споживчих цін (НІСР, база 100 – 2015 рік) для Європейського Союзу загалом та окремих країн Європи, а також відхилення показника інфляції по країні від показника інфляції по ЄС загалом наведено в додатках (див. Додаток В) нижче.

Як видно з таблиці, кожна з країн Європи зазнала впливу зростаючої інфляції, однак рівень її зростання залежить не лише від загального політичного та економічного курсу Союзу, а й від особливостей національної економіки. Таким чином, можна виділити ряд таких чинників, які впливають на відхилення інфляції по країні від загальної середньої інфляції по Союзу:

1. Економічні чинники: у кожній країні своя економічна ситуація та політика, які можуть впливати на рівень інфляції. Наприклад, у країні з високим економічним зростанням і низьким рівнем безробіття може спостерігатися більш висока інфляція через збільшення попиту на товари та послуги, тоді як у країні з повільним економічним зростанням і високим рівнем безробіття інфляція може бути нижчою через слабкий попит.

2. Структурні відмінності: структурні відмінності між країнами також можуть сприяти відмінностям у рівнях інфляції. Ці відмінності можуть включати такі речі, як склад економіки, рівень розвитку та рівень інтеграції з іншими економіками. Також, враховуючи те, що одним із основних факторів інфляції було зростання цін на енергоносії, на інфляцію може впливати рівень та структура споживання енергії, рівень виробництва енергії, а також обсяги та географія закупівлі електроенергії.

3. Зовнішні фактори: зовнішні фактори, як-от зміни у світовій економіці чи зміни світових цін на товари, також можуть впливати на рівень інфляції в окремих країнах. Наприклад, зміни цін на нафту чи інші ключові товари можуть мати значний вплив на рівень інфляції в країнах, які значною мірою залежать від імпорту енергії.

Таким чином, для подальшого дослідження обрані показники інфляції ЄС в цілому, Португалії, як країни, де відхилення від інфляції по ЄС є більшим за середнє в сторону зменшення, Іспанії та Австрії, як країн, де відхилення від інфляції по ЄС є незначним від середнього, та Польщі, як країни, де відхилення від інфляції по ЄС є більшим за середнє в сторону зростання. Для показників Європейського Союзу в цілому, Австрії, Іспанії, Польщі та Португалії в таблиці

нижче наведені показники детермінації, що визначають рівень залежності між показником інфляції (НІСР – загальний) та цін на газ і електроенергію.

Таблиця 2.8.

Показники детермінації (R-квадрат) між інфляцією та цінами на енергоносії для окремих країн ЄС

Країна	НІСР - Загальний (база 2015 - 100)	НІСР – Загальний		НІСР - Загальний	
		Газ		Електроенергія	
		з 2015 до 2021	2022	з 2015 до 2021	2022
Польща	129,29	33,51%	12,88%	88,52%	91,82%
Австрія	121,00	0,01%	15,04%	68,30%	81,61%
ЄС	118,77	21,69%	8,97%	69,02%	86,20%
Іспанія	115,92	14,50%	7,17%	26,14%	67,98%
Португалія	112,97	7,09%	3,09%	7,51%	86,80%

Джерело: розраховано та складено автором.

Ця таблиця містить дані про зв'язок між інфляцією та цінами на газ і електроенергію для чотирьох країн - Польщі, Австрії, Іспанії та Португалії, а також ЄС. Дані наведені для двох періодів: з 2015 по 2021 рік та для 2022 року.

Загалом можна сказати, що ціни на газ та електроенергію впливали на інфляцію по-різному для різних країн. Однак результати дослідження, наведені в цій таблиці, підтверджують тезу про те, що країни, де інфляція більшим чином залежна від цін на енергоносії, зараз демонструють більші зростання інфляції. Так, у Польщі зв'язок між цінами на енергоносії та інфляцію до 2022 року становила близько 89%, а у 2022 році – 92%, що є більшим показником, ніж в середньому по ЄС, що й зумовило більш суттєве зростання інфляції, ніж в інших країнах і в середньому по ЄС.

Розглянемо детальніше регресійні моделі зв'язку між цінами на енергоносії та інфляцію в Польщі до 2022 року та у 2022 році.

Regression Statistics	
Multiple R	0,9409
R Square	0,8852
Adjusted R Square	0,8838
Standard Error	1,9010
Observations	80

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	2174,5106	2174,5106	601,6974	0,0000
Residual	78	281,8889	3,6140		
Total	79	2456,3995			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	55,2136	2,0508	26,9232	0,0000	51,1308	59,2964	51,1308	59,2964
Electricity prices//Poland	426,2055	17,3752	24,5295	0,0000	391,6141	460,7969	391,6141	460,7969

Рисунок 2-6. Регресійна модель, де залежна змінна – загальна споживча інфляція в Польщі, а незалежна змінна – ціни на електроенергію з 2015 року до лютого 2022 року. Джерело: розраховано та складено автором.

Regression Statistics	
Multiple R	0,9583
R Square	0,9182
Adjusted R Square	0,9080
Standard Error	1,3370
Observations	10

ANOVA					
	df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	160,6276	160,6276	89,8525	0,0000
Residual	8	14,3014	1,7877		
Total	9	174,9290			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95,0%	Upper 95,0%
Intercept	52,8552	8,2769	6,3859	0,0002	33,7686	71,9418	33,7686	71,9418
Electricity prices//Poland	467,7060	49,3410	9,4791	0,0000	353,9255	581,4866	353,9255	581,4866

Рисунок 2-7. Регресійна модель, де залежна змінна – загальна споживча інфляція в Польщі, а незалежна змінна – ціни на електроенергію з березня до грудня 2022 року. Джерело: розраховано та складено автором.

Обидві регресійні моделі є статистично адекватні з огляду на високий показник R-квадрату. Також Significance F становить менше 0,05, що додатково підтверджує значущість моделі. P-value коефіцієнтів становлять менше 0,05, що демонструє значущість окремих коефіцієнтів в моделі.

З огляду на це розглянемо зв'язок між цінами на електроенергію (як більш суттєвий фактор формування інфляції, аніж ціни на газ) та різними показниками інфляції в Польщі.

Таблиця 2.9.

Показники детермінації (R-квадрат) між інфляцією та цінами на енергоносії для Польщі

Індекс	R-квадрат у вибірці з 2015 до 2021	R-квадрат у вибірці за 2022 рік
НІСР – Загальний	88,52%	91,82%
НІСР – Їжа та безалкогольні напої	80,47%	81,55%
НІСР – Витрати на утримання будинку, воду, електроенергію та газ	86,24%	91,89%
НІСР – Транспорт	59,81%	30,73%
НІСР – Всі товари та послуги, окрім енергоносіїв, їжі, алкоголю та сигарет	89,82%	89,46%
НІСР – Енергоносії	59,52%	89,00%
НІСР – Всі товари	83,37%	90,49%
НІСР – Всі промислові товари	62,83%	91,96%
НІСР – Всі послуги	90,58%	94,24%
НІСР – Не енергоємні промислові товари	45,74%	83,69%
НІСР – Всі товари та послуги, окрім енергоносіїв	90,18%	87,40%

Джерело: розраховано та складено автором.

У таблиці наведено дані про взаємозв'язок між цінами на електроенергію та інфляцією, виміряними Гармонізованим індексом споживчих цін (НІСР) для різних категорій товарів і послуг за період з 2015 по 2022 рік. Значення R-квадрат у таблиці вказують на ступінь співвідношення між цінами на електроенергію та інфляцією для кожної категорії.

Загалом таблиця показує, що ціни на електроенергію мають від середнього до сильного впливу на інфляцію для більшості категорій. НІСР для витрат домогосподарств, включаючи електроенергію та газ, має відносно високе значення R-квадрат 91,89% у 2022 році, що вказує на сильну кореляцію між цінами на електроенергію та інфляцією в цій категорії. Подібним чином НІСР

для всіх послуг має значення R-квадрат 94,24% у 2022 році, що вказує на сильну кореляцію між цінами на електроенергію та інфляцією в секторі послуг.

З іншого боку, НІСР для неенергоємних промислових товарів має нижче значення R-квадрат 83,69% у 2022 році, що вказує на слабшу кореляцію між цінами на електроенергію та інфляцією в цій категорії, проте воно все одно залишається високим, що показує високий рівень взаємозалежності між різними секторами економіки. Тому підвищення цін на електроенергію прямо чи опосередковано вплинуло на абсолютно всі сектори економіки з різним рівнем впливу. Крім того, НІСР для транспорту має низьке значення R-квадрат 30,73% у 2022 році, що вказує на слабку кореляцію між цінами на електроенергію та інфляцією в цій категорії.

Загалом таблиця свідчить про те, що зміни цін на електроенергію мають значний вплив на інфляцію в багатьох секторах економіки, особливо на витрати домогосподарств і послуги.

В таблиці нижче наведено прогноз інфляції відповідно до аналізу МВФ, опублікованого в квітні 2023 року.

Таблиця 2.10.

Прогноз споживчої інфляції у Європі

Регіон	2022	Прогноз		Перегляд по відношенню до огляду жовтня 2022 року	
		2023	2024	2023	2024
Європа	15,2	10,4	6,3	-0,2	1,2
Розвинуті країни Європи	8,4	5,6	3,0	-0,6	0,1
Єврозона	8,4	5,3	2,9	-0,4	0,2
Країни Європи, що розвиваються	14,1	11,7	5,5	-0,3	1,4

Джерело: розраховано та складено автором.

Відповідно до цього аналізу, інфляція в короткостроковому періоді буде дещо нижча, аніж за результатами аналізу, опублікованого восени 2022 року. Однак прогнозований показник інфляції в середньостроковому періоді зріс на 1,2

пункти, що може свідчити про певні складнощі у швидкому виході із цього рецесійного періоду у Європі. Також це може свідчити про те, що наслідки енергетичної кризи будуть мати більш далекоглядні наслідки, ніж передбачалось раніше.

Зростаюча інфляція в Європі має вплив і на Україну через зростання рівня залежності між українською та європейськими економіками.

В таблиці нижче наведено дані щодо рівня споживчої інфляції в Україні, Європі та Польщі, а також темпи їх щомісячного зростання.

Таблиця 2.11.

Рівень щомісячної інфляції та темпи щомісячного зростання в Україні, Європі та Польщі

Місяць 2022 року	Інфляція в Україні (ІСЦ)	Темпи зростання інфляції в Україні	Інфляція в ЄС (НІСР)	Темпи зростання інфляції в ЄС	Інфляція в Польщі (НІСР)	Темпи зростання інфляції в Польщі
Січень	101,300	-	112,200	-	120,400	-
Лютий	102,900	1,016	113,180	1,009	120,400	1,000
Березень	107,600	1,046	115,870	1,024	123,900	1,029
Квітень	110,900	1,031	116,830	1,008	126,100	1,018
Травень	113,900	1,027	117,950	1,010	128,100	1,016
Червень	117,400	1,031	119,030	1,009	129,900	1,014
Липень	118,200	1,007	119,310	1,002	130,400	1,004
Серпень	119,500	1,011	120,100	1,007	131,400	1,008
Вересень	121,800	1,019	121,560	1,012	133,400	1,015
Жовтень	124,800	1,025	123,260	1,014	135,600	1,016
Листопад	125,700	1,007	123,400	1,001	136,500	1,007
Грудень	126,600	1,007	123,180	0,998	136,800	1,002

Джерело: складено автором за даними [73]

На графіку нижче наведені показники щомісячного зростання інфляції у Європі, Україні та Польщі.

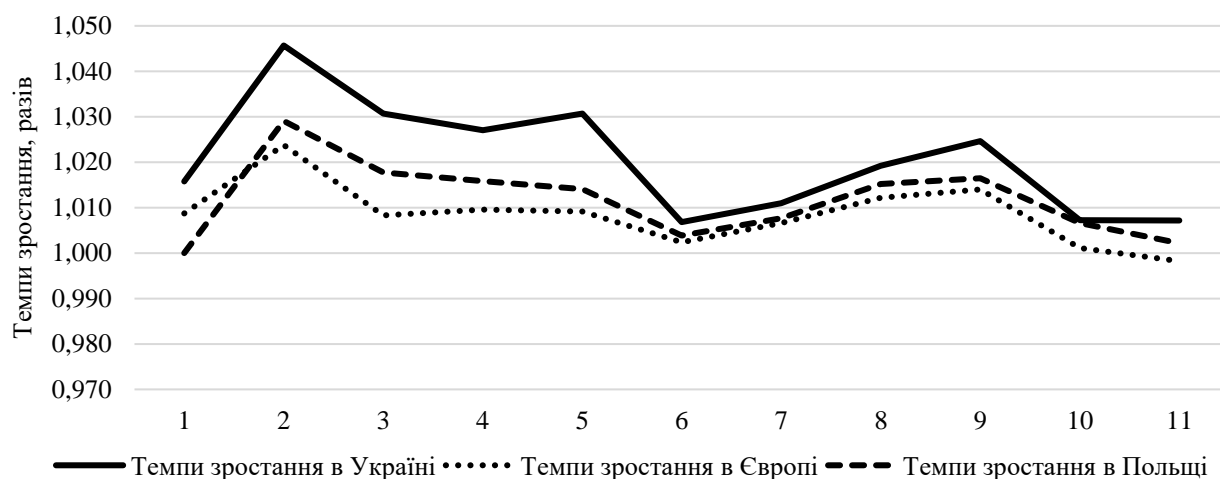

Рисунок 2-8. Динаміка темпів щомісячного зростання інфляції у Європі, Польщі та Україні у 2022 році. Джерело: складено автором за даними [73]

Як видно на графіку, інфляція в Україні, Європі та Польщі має спільний вектор зміни. Показник детермінації R-квадрат, який показує визначеність одного показника через інший, становить 75,30% для зв'язку темпів зростання української та європейської інфляції, а також 81,42% для зв'язку темпів зростання української та польської інфляції. Таким чином, європейська інфляція впливає на українську – на 75,30%, вплив зокрема польської інфляції – 81,42%. Такий високий рівень зв'язку показує, що інфляційні процеси, які відбуваються в Європі, мають конкретний вплив на українську економіку. Цей вплив не може становити усі 100%, оскільки в Україні на інфляцію сильно впливають інші внутрішні та зовнішні чинники.

Прояв впливу європейських інфляційних процесів на Україну можна дослідити через ряд факторів, найбільш достовірним з яким є рівень торгівлі товарами та послугами між Україною та Європою. Детальніше це питання досліджується в 3 розділі цієї роботи.

Враховуючи це, важливо розуміти, яким чином Європейський Союз редукує свій рівень інфляції та наслідки від неї, щоб скористатись цим досвідом та взяти найбільш ефективні програми з нього, оскільки після перемоги та зняття фіксації на комунальні ціни українська інфляція також може значним чином

зрости. Оптимальним прикладом для дослідження є антиінфляційна політика Польщі, з огляду на такі фактори:

1. Польська інфляція має приблизно такий же рівень, як і українська (27-29% за рік). Враховуючи, що часто антиінфляційна політика країни залежить від рівня інфляції та таргетованого її показника, це є важливим фактором.

2. Динаміка польської та української інфляції є схожою, незважаючи на відмінні чинники, що впливали на зростання інфляції. Це може бути спричинене поступовим зближенням економік України та Польщі через міграційні процеси, зростання рівня імпорту з Польщі, релокація українського бізнесу в Польщу тощо.

3. Таким чином, в наступному розділі досліджена політика країн Європи, зокрема Польщі, що направлена на зниження темпів росту інфляції.

2.3 Політика країн Європи, направлена на зниження темпів росту інфляції.

Протягом 2022 року економіка Європи знаходилась в стані рецесії через ряд факторів, більшість яких є прямим або опосередкованим наслідком енергетичної кризи. Однією із найбільш суттєвих проблем Європи було значне зростання інфляції, в тому числі споживчої. Європейські політики впровадили широкий спектр заходів для зниження цін, включаючи субсидії (наприклад, Чеська Республіка, Франція, Греція, Литва, Польща та Румунія), зниження податків (більшість країн), а також контроль за цінами. Проте фінансові витрати на впровадження заходів, націлених на ціни на енергоносії, є дуже високими, тому використовувати заходи, направлені на безпосередню підтримку лише кінцевих споживачів в економіці не є раціональним. Є можливість використовувати інші заходи, що також можуть бути корисними. [54] Там, де в колективних договорах міститься положення про індексацію заробітної плати, органи влади можуть втрутитися, щоб зменшити узгоджену заробітну плату в середньостроковій перспективі в обмін на одноразові премії до заробітної плати, а не на пряме підвищення заробітної плати. Структурні реформи, які підвищують

продуктивність економіки та сприяють вливанню інвестицій, які розширюють економічну спроможність і знімають обмеження пропозиції, зокрема на ринках енергії та праці, також можуть підтримати монетарну політику в боротьбі з інфляцією. Однак основними заходами залишаються збільшення ключової ставки Центрального банку та ряд додаткових заходів.

Відповідно до Regional Economic Outlook Європи від МВФ [42], опублікованому в жовтні 2022 році, грошово-кредитну політику ЄС у 2022 році можна описати такими пунктами:

1. Центральні банки по всій Європі продовжували нормалізувати свою грошово-кредитну політику, загалом запроваджуючи більш ранні та сильніші підвищення ставок у країнах, де розрив між реалізованим і цільовим рівнями інфляції був найбільшим.

2. Багато європейських країн з економікою, що розвивається (включаючи Угорщину, Польщу та Румунію) і розвинених європейських країн (Чехія, Ісландія, Велика Британія) збільшили частоту та масштаб підвищення ставок за останні 6-12 місяців.

3. Кілька центральних банків почали скорочувати розмір своїх балансів, рухаючись до нормалізації політики, тоді як інфляція також сприяла зменшенню реальної вартості фінансових активів центрального банку.

4. Враховуючи все ще загалом адаптивну політику, центральні банки повинні продовжувати підвищувати ставки за більшістю сценаріїв протягом наступних кількох місяців.

5. Минулий досвід показує, що надто повільний рух може призвести до подальшого дорогого посилення політики, особливо якщо поведінка ціноутворення та встановлення заробітної плати різко зміниться після тривалого періоду високої інфляції.

6. Хоча монетарна політика загалом може враховувати тимчасові інфляційні потрясіння, викликані поставками (включно з поточним припиненням російського газу та іншими вузькими місцями поставки), вона повинна реагувати

на збереження стабільних інфляційних очікувань і більш стійку складову цінових шоків на енергоносії.

7. Крім того, ключовий прямий ризик рецесії, а саме повне припинення закупівель російського газу, призведе до ще більшого зростання інфляції та, ймовірно, призведе до подальшої підтримки фіскальної політики для домогосподарств і компаній, зменшуючи прогнозований ризик монетарної політики.

8. Оскільки інфляція, за прогнозами, буде постійно залишатися вище цільового значення, єврозона, як очікується, уникне повномасштабної рецесії, а інфляційні ризики підвищаться, ЄЦБ доведеться продовжувати підвищувати облікові ставки в найближчі місяці. Ймовірно, у 2023 році знадобиться жорстка монетарна політика, якщо перспективи економічного зростання та ринку праці не ослабнуть до рівня нижче поточного базового рівня, щоб суттєво знизити середньострокову інфляцію.

У наведеній нижче таблиці численні заходи, які впроваджують країни ЄС, поділяються на сім типів заходів. Усі заходи обговорювалися, пропонувалися чи вживалися з вересня 2021 року, коли вже розгорталася енергетична криза.

Таблиця 2.12.

Антиінфляційні заходи, впроваджені країнами ЄС

	Знижений податок на енергоносії / ПДВ	Регулювання роздрібних цін	Регулювання оптових цін	Трансферти незахищеним верствам населення	Мандат державним фірмам	Податок на додатковий дохід / регулювання	Підтримка бізнесу	Інші
Австрія	+	+		+		+	+	+
Бельгія	+	+		+		+	+	+
Болгарія	+	+		+		+	+	

	Знижений податок на енергоносії / ПДВ	Регулювання роздрібних цін	Регулювання оптових цін	Трансферти незахисним верствам населення	Мандат державним фірмам	Податок на додатковий дохід / регулювання	Підтримка бізнесу	Інші
Хорватія	+	+		+		+	+	+/-
Кіпр	+	+		+	+	+	+	
Чехія	+	+		+	+/-	+	+	+
Данія	+	+		+		+	+	+/-
Естонія	+	+		+		+	+	
Фінляндія	+			+		+	+	+
Франція	+	+	+	+	+	+	+	+
Німеччина	+	+		+		+	+	+/-
Греція	+	+		+	+	+	+	
Угорщина	+	+				+	+	
Ірландія	+	+		+		+	+	+
Італія	+	+		+		+	+	
Латвія	+	+		+		+	+	
Литва	+	+/-		+		+	+	+
Люксембург	+	+		+		+	+	
Мальта		+	+		+	+	+	+
Нідерланди	+	+		+		+	+	
Норвегія	+	+		+		+	+	
Польща	+	+		+		+	+	
Португалія	+	+	+	+	+	+	+	
Румунія	+	+		+		+	+	
Словаччина		+		+	+	+	+	
Словенія	+	+	+	+		+	+	

	Знижений податок на енергоносії / ПДВ	Регулювання роздрібних цін	Регулювання оптових цін	Трансферти за заниженими ставками населення	Мандат державним фірмам	Податок на додатковий дохід / регулювання	Підтримка бізнесу	Інші
Іспанія	+	+	+	+		+	+	
Швеція	+	+		+		+	+	+
Велика Британія	+	+		+		+	+	

Джерело: складено автором за даними [36]

В таблиці показники, відображені як «+», вже діють, а ті, що відображені як «+/-» – обговорюються щодо необхідності та доцільності до впровадження.

Як і в решті ЄС, енергетична криза в Центральній і Східній Європі (ЦСЄ) в січні-лютому 2023 року послабилася, і нижчі, ніж очікувалося, ціни на енергоносії стримують зростання інфляції. Оскільки одним із найбільш важливим чинником зростання інфляції в Європі у 2022 році була енергетична криза, важливими факторами стримування інфляції в Європі була виважена політика уряду, яка була консолідована із заходів монетарної політики, фіскальної політики та енергетичної політики. Політична реакція ЦСЄ на фактори енергетичної кризи у 2022 році відіграли значну роль у формуванні сучасного рівня інфляції, особливо зусилля щодо скорочення споживання енергії та підвищення енергоефективності, а також зміцнення альтернативних поставок енергії та джерел для заміни імпорту газу з РФ. Заходи країн ЦСЄ та їх наслідки у вигляді ключових показників інфляційних процесів наведені в таблиці нижче.

Монетарні інструменти центральних банків та політика для стримування факторів енергетичної кризи найбільших країн Центральної та Східної Європи з інфляційним таргетуванням у 2022 році

Країна	Макс. ІСЦ у 2022 р., %	Ключова ставка ЦБ на кінець (початок) 2022 р., %	Збільшення нормативів в ОР	Боргові інструменти ЦБ	Політика, спрямована на стримування факторів енергетичної кризи
Польща	17,9	6,75 (1,75)	+	-	1. Збільшення видобутку вугілля; 2. Дозвіл використання бурого вугілля для опалення будинків; 3. Збільшення імпорту СПГ і відкриття трубопроводу з Норвегією; 4. Відкриття біогазових та біометанових опалювальних установок;
Чехія	18,0	7,00 (3,75)	-	-	1. Збільшення видобутку вугілля; 2. Оренда частки в плавучому СПГ-терміналі в Нідерландах
Румунія	16,8	6,75 (1,75)	-	-	1. Збільшення видобутку бурого вугілля та природного газу
Угорщина	24,5	13,00 (2,40)	+	+	1. Збільшення видобутку вугілля та природного газу; 2. Подовження терміну служби атомних електростанцій; 3. Імпорт газу через Сербію та Туреччину

Джерело: складено автором за даними [16] [33]

Центральний банк Польщі у 2022 році з метою сповільнення інфляції підвищив ключову ставку з 1,75% до 6,75% – до найвищого з 2002 року рівня. Центральний банк Угорщини із середини 2021 року підвищив ключову ставку з 0,6% до 13%. Окрім підвищення ключових ставок центральні банки застосовували додаткові заходи для стримування рівня інфляції. Так, центральні

банки Польщі та Угорщини для посилення ефекту від підвищення ключової ставки збільшили нормативи обов'язкових резервів. Центральний банк Польщі збільшив норму обов'язкового резервування з 0,5% до 2,0%–3,5%. [33] Центральний банк Угорщини запровадив комбінації монетарних інструментів. Тим не менш, за винятком будь-яких нових потрясінь, очікується, що центральні банки ЦСЄ почнуть пом'якшення монетарної політики у 2023 році, враховуючи дещо покращені прогнози зниження інфляції та триваючі перешкоди економічному зростанню в регіоні. [5]

Польща впроваджувала в цілому типовий набір заходів для урегулювання наслідків енергетичної кризи та інфляції.

Наприкінці листопада 2021 року уряд оголосив про пакет податкових пільг та субсидій для вразливих рівнів населення на суму понад 2 млрд євро. 11 січня 2022 року прем'єр-міністр Польщі Матеуш Моравецький докладно описав свій другий «антиінфляційний щит»: ПДВ на продукти харчування, газ та добрива становить 0%, тоді як на бензин та дизельне паливо – 8%, а на опалення – 5% протягом шести місяців. Було також розгорнуто заходи щодо надання фінансової допомоги для захисту органів державного управління.

Було посилено допомогу домашнім господарствам з метою зменшення їх витрат на рахунки за електроенергію. На це було виділено 870 млн. євро. Уряд також розгорнув програму МуНЕАТ з бюджетом у 130 мільйонів євро. Це ґрунтується на субсидіях на купівлю та встановлення теплових насосів у нових будинках з більш високим енергетичним стандартом. Субсидії становлять 30%-45%. [35]

Уряд також працює над новим пакетом із написом «Щит Путіна», щоб застосувати його до тих сфер економічного життя, які постраждали внаслідок вторгнення Росії до України. З 1 лютого 2022 року Польща знизила ставку податку на пальне на півроку. Ставку ПДВ на бензин і дизельне паливо було знижено з 23 до 8 відсотків. Газ та добрива також були повністю звільнені від ПДВ за той самий період. 27 квітня 2022 року державний секретар Петро

Наймський оголосив, що уряд продовжує тарифний захист індивідуальних клієнтів та так званих чутливих отримувачів, наприклад, лікарень чи дитячих садків – до 2027 року. У травні 2022 року уряд оголосив про розширення антипутинського щита для підтримки позичальників. 13 вересня 2022 року уряд оголосив про плани обмежити ціни на електроенергію в 2023 році.

Таблиця з підсумком щодо заходів, які здійснювала Польща, наведено в таблиці нижче.

Таблиця 2.14.

Антиінфляційні заходи, впроваджені Польщею

Показник	Домо господарства	Компанії	Ціна	Дохід	Комунальні послуги	Дата початку дії	Дата завершення дії
Енергетична допомога (доплата) для вразливих верств населення	так	ні	ні	так	ні	01.10.21	01.04.22
Підтримка аграрного сектору	ні	так	ні	так	ні	01.01.22	31.12.22
Відрахування та податкові пільги для вразливих верств населення	так	ні	ні	так	ні	01.01.22	31.12.22
Фінансова допомога державним установам, які постраждали від зростання цін на газ	ні	так	ні	так	ні	01.01.22	31.12.22
Антиінфляційний щит 1.0 (значне зниження податків на паливо, газ та електроенергію)	так	так	так	ні	ні	01.12.21	30.03.22
Антиінфляційний щит 2.0 (Зниження ставки ПДВ на паливо до 8%, нульова ставка ПДВ на основні продукти харчування та природний газ, продовження 5%	так	так	так	ні	ні	01.02.22	30.07.22

Показник	Домо господарства	Компанії	Ціна	Дохід	Комунальні послуги	Дата початку дії	Дата завершення дії
зниження ПДВ на електроенергію, зниження ПДВ на тепло до 5%).							
Щит Путіна - Кредитні канікули	так	так	ні	так	ні	01.06.22	31.12.23
Щит Путіна - Зміна короткострокової відсоткової ставки в Польщі	не входить	не входить	не входить	не входить	не входить	01.03.22	-
Щит Путіна - Зменшення ПДФО (з 17% до 12%)	не входить	не входить	не входить	не входить	не входить	01.07.22	-
Розширення програми МуНЕАТ: субсидії на придбання та встановлення теплових насосів у нових будинках з вищим енергетичним стандартом	не входить	не входить	не входить	не входить	не входить	01.01.22	31.12.22
Зниження ставки акцизного збору на мазут	так	так	так	ні	ні	01.06.22	30.07.22
Одноразовий платіж у розмірі 636 євро домогосподарствам, які опалюються вугіллям	так	ні	ні	так	ні	21.12.22	21.03.23
Обмеження цін на електроенергію у 2023 році	так	ні	так	ні	ні	01.01.23	31.12.23

Джерело: складено автором за даними [36]

Загальні висновки стосовно методик регулювання антиінфляційних процесів можливо по-різному застосовувати до розвинутих економік і економік країн, що розвиваються, що залежить від характеру шоку для економіки та особливостей її функціонування.

Висновки до розділу 2

Розділ містить аналіз сучасного стану інфляційних процесів в Європі та їх зв'язок з енергетичною кризою. У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

По-перше, енергетична криза є значним чинником, що впливає на зростання інфляції в країнах Європи. Збільшення вартості енергоресурсів призводить до зростання вартості продуктів та послуг, що в свою чергу відображається у збільшенні показників інфляції. При цьому, інфляційні процеси не є рівномірними в різних країнах Європи та можуть мати свої особливості в залежності від стану економіки та інших факторів.

По-друге, аналіз динаміки інфляції в Європі та Україні дозволяє стверджувати, що на даний момент інфляційні темпи в Європі та Україні залишаються високими. Інфляційні процеси в Європі залежні від цін на електроенергію, що підтверджено економетричним аналізом. При цьому більша інфляція спостерігається в країнах, які були більш залежні від придбання енергоносіїв у Росії.

По-третє, політика країн Європи, спрямована на зниження темпів росту інфляції, передбачає використання різноманітних інструментів, таких як монетарна політика, фіскальна політика та регулювання цін. Наведені інструменти можуть бути використані в Україні як досвід для зменшення рівня інфляції.

Розділ 3. Вплив енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні.

3.1 Аналіз опосередкованого впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні.

Європейські інфляційні процеси впливають на економіку України прямо та опосередковано через безліч чинників. Як було описано в попередньому розділі, темпи зростання інфляції в Україні та Польщі (ЄС зокрема) пов'язані один з одним та мають спільну динаміку. Ми виявили ряд сфер прояву, через які європейські інфляційні процеси впливають на економіку України. До таких сфер прояву належать такі:

1. Промисловість;
2. Торгівля між Україною та ЄС;
3. Аграрний сектор;
4. Бізнес та його зв'язок з курсом валют;
5. Енергетичний сектор;
6. Імпорт газу та нафтопродуктів.
7. Нижче детально описані наведені сфери прояву.

Перша сфера прояву – це промисловість. Внаслідок інфляції відбулось здорожчання європейської сировини та комплектуючих, які використовуються українськими підприємствами для виготовлення готової продукції, що призводить до здорожчання кінцевої продукції. Також це могло викликати необхідність пошуку нової сировини та комплектуючих, а також необхідність пошуку нових ринків збуту готової продукції через часткову руйнацію ланцюгів створення вартості на європейських ринках.

Прикладом такого прояву може слугувати здорожчання одного із ключових сировинних товарів, які українські підприємства здебільшого закупають в Європі, поліетилен HDPE, LDPE та термопластик PET. HDPE використовується для виробництва пляшок для молока, соків, косметичних продуктів, побутових товарів, труб та інших виробів, що потребують високої

міцності та стійкості до хімічних впливів. LDPE використовується для виробництва плівки та пакувальних матеріалів, пластикових пакетів, пластикових контейнерів, кришок та труб. PET використовується для виробництва пляшок для напоїв, упаковки для продуктів харчування, медичного обладнання, одягу та інших виробів, які потребують прозорості, легкості та стійкості до ударів.

На графіку нижче наведено динаміку цін на HDPE, LDPE та PET на ринку Європи протягом 2022 року.

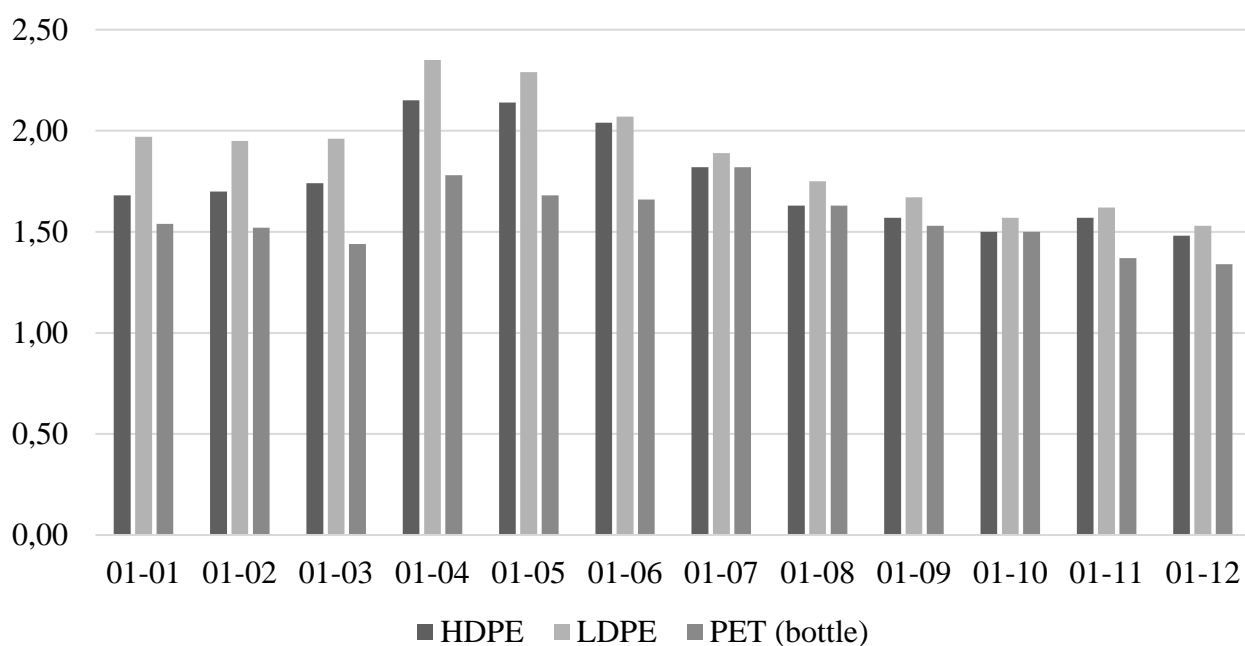

Рисунок 3-1. Динаміка цін на поліетилен на ринку Європи протягом 2022 року, євро. Джерело: складено автором за даними [1] [2] [3]

Відповідно до даних на рисунку вище, пікове зростання цін на поліетилен відбулось у квітні та становило майже 25% зростання цін відносно попереднього рівня цін.

Підвищення цін на поліетилен на європейському ринку може вплинути на ціни готової продукції в українській економіці через кілька каналів.

По-перше, поліетилен є сировиною для виробництва пакувальних матеріалів, пластикових пляшок, труб, ізоляційних матеріалів тощо. Тому збільшення цін на поліетилен призводить до зростання витрат на сировину для

виробництва цих товарів. В Україні оперує велика кількість компаній, які виробляють пластикові пакувальні матеріали, як-от Сіріус Екструджн, Евотек тощо. Це може привести до підвищення цін на готову продукцію цих компаній, так як виробники намагатимуться перекласти збільшення витрат на ціни для споживачів. Відповідно це вплине на зростання цін на готову продукції в секторах харчової промисловості, медицини тощо, які використовують пакування, виготовлене цими компаніями.

По-друге, збільшення цін на поліетилен може вплинути на витрати транспортування товарів. Наприклад, якщо ціни на поліетилен зростуть, це може призвести до збільшення витрат на виробництво пакувальних матеріалів, що в свою чергу призведе до зростання витрат на пакування та транспортування товарів. Це може також призвести до збільшення цін на готову продукцію.

По-третє, ціни на поліетилен можуть впливати на конкурентоспроможність виробників готової продукції, які використовують поліетилен як сировину. Якщо ціни на поліетилен зростуть у порівнянні з іншими країнами, то виробники в тих країнах, де ціни на поліетилен нижчі, можуть мати перевагу, тому що вони зможуть виробляти свою продукцію з меншими витратами на сировину. Це може привести до зменшення попиту на продукцію виробників, які використовують поліетилен як сировину, і тим самим призвести до зменшення їхніх обсягів виробництва та збільшення цін на готову продукцію.

Друга сфера впливу – це міжнародна торгівля між Україною та ЄС. За даними Державної служби статистики, у 2022 році обсяг імпорту товарів в Україну становив приблизно \$55,3 млрд. При цьому імпорт в Україну європейських товарів відповідно до даних Євростату [18] становив майже 30 млрд дол. США, що свідчить про те, що український імпорт на 55% залежить від імпорту з Європейського Союзу. Імпорт товарів з ЄС має безпосередній вплив на зростання інфляції в Україні, що виявляється через здороження імпортованих з Європи споживчих товарів на українському ринку.

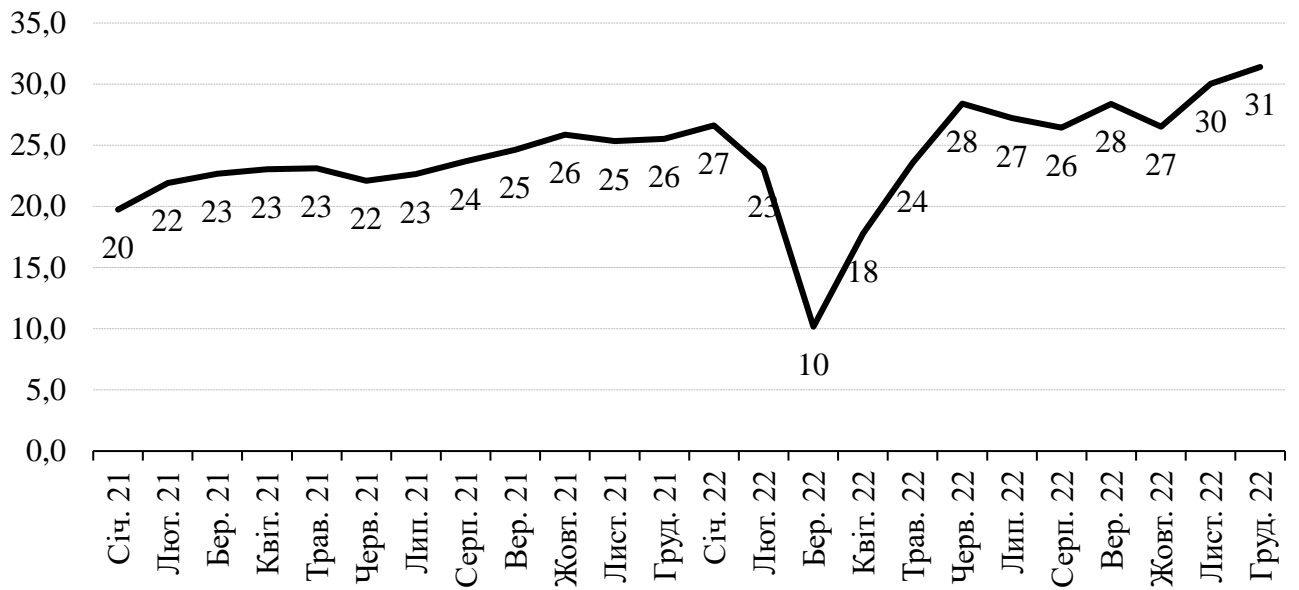

Рисунок 3-2. Обсяг експорту товарів із Європейського Союзу до України протягом 2021-2022 років, млрд євро. Джерело: складено автором за даними [18]

На рисунку вище наведено динаміку експорту товарів із Європейського Союзу до України протягом 2021-2022 років. Як видно на графіку, обсяг експорту має стійку динаміку до зростання. Таким чином, незважаючи на зменшення кількості економічно активного населення на території України з червня 2022 року обсяг експорту товарів із Європейського Союзу до України щомісяця перевищував значення відповідного місяця у минулому році. Таким чином, загальна динаміка цін на споживчі товари в Україні схильна до залежності від динаміки цін на європейському ринку з огляду на високу імпорتنу залежність від країн Європейського Союзу. В таблиці нижче наведена структура експорту товарів з Європи в Україну та зміна порівняно з 2021 роком.

Таблиця 3.1.

Товарна структура експорту Європи в Україну у 2022 році

Товарні групи	2021	2022	Динаміка
Інші товари	0,3	1,1	305,72%
Енергоносії	2,7	6,0	122,52%
Інші промислові товари	6,2	6,6	7,20%
Їжа та напої	2,8	2,7	-5,42%
Необроблені товари	0,7	0,6	-11,26%
Машини та обладнання	10,0	8,6	-13,97%

Товарні групи	2021	2022	Динаміка
Хімічні товари	5,6	4,4	-21,14%
Загалом	28,3	30,1	6,33%

Джерело: складено автором за даними [18]

Таким чином, зростання обсягів імпорту України із Європи було зумовлене через зростання імпорту товарів, що знаходяться в категорії «інші товари», а також зростання обсягів імпорту енергоносіїв, незважаючи на зниження імпорту в інших категоріях. Зростання імпорту енергоносіїв також підтверджує гіпотезу про вплив інфляції в Європейському Союзі на українську економіку, оскільки ціни на енергоносії в Європі значно зросли у 2022 році. В таблиці нижче наведена географічна структура експорту товарів із ЄС до України.

Таблиця 3.2.

Географічна структура експорту Європи в Україну у 2022 році

Країна	Експорт в Україну, млн євро	Питома вага	Середньорічна інфляція в країні у 2022 році
Польща	9 728	32,33%	129,29
Німеччина	4 130	13,73%	118,66
Угорщина	2 472	8,22%	136,87
Румунія	1 547	5,14%	128,97
Словаччина	1 465	4,87%	124,97
Чехія	1 451	4,82%	132,01
Італія	1 324	4,40%	114,12
Нідерланди	1 256	4,17%	122,68
Болгарія	1 150	3,82%	123,43
Литва	1 145	3,80%	137,37
Інше	4 423	14,70%	-
Загалом	30 090	100,00%	-

Джерело: складено автором за даними [18]

Більша частина імпорту з ЄС припадає на країни з рівнем інфляції, близьким до рівня інфляції в Україні, що підтверджує гіпотезу про те, що на українську інфляцію впливають ціни імпортованих з ЄС товарів.

Третім сектором є аграрний сектор. Для підтримання аграрного виробництва на території України аграріям необхідно придбавати

сільськогосподарську техніку та мінеральні добрива, основні постачальники яких знаходяться на території країн ЄС.

В таблиці нижче наведено структуру імпорту в Україну тракторів, машин для підготовки та оброблення ґрунту, а також машин для збирання або обмолоту сільськогосподарських культур в розрізі країн світу за відправниками вантажу.

Таблиця 3.3.

Структура імпорту України сільськогосподарської техніки в розрізі країн світу у 2021 році

№	Країна	Обсяг імпорту, дол. США	Питома вага
<i>Імпорт тракторів</i>			
1.	США	149 000 714,58	18,77%
2.	Німеччина	120 990 277,45	15,24%
3.	Китай	109 125 195,88	13,74%
4.	Білорусь	108 883 310,42	13,71%
5.	Франція	55 059 506,56	6,93%
6.	Польща	52 397 735,49	6,60%
7.	Велика Британія	52 153 822,31	6,57%
Інші		461 999 413,90	18,44%
Загалом		793 982 303,29	100,00%
<i>Імпорт машин для підготовки та оброблення ґрунту</i>			
8.	Німеччина	143 900 325,35	38,34%
9.	США	57 332 248,29	15,28%
10.	Швеція	40 102 546,22	10,69%
11.	Чехія	21 449 685,19	5,72%
12.	Франція	21 406 731,80	5,70%
13.	Китай	18 208 985,38	4,85%
14.	Польща	13 606 417,76	3,63%
Інші		59 286 345,07	15,79%
Загалом		375 293 285,06	100,00%
<i>Імпорт машин для збирання або обмолоту сільськогосподарських культур</i>			
15.	Німеччина	192 377 454,03	41,43%
16.	Польща	57 117 111,82	12,30%
17.	США	49 179 821,49	10,59%
18.	Бельгія	48 265 787,46	10,39%
19.	Італія	34 015 134,87	7,33%
20.	Угорщина	16 212 827,06	3,49%
21.	Китай	11 796 195,21	2,54%

№	Країна	Обсяг імпорту, дол. США	Питома вага
	Інші	55 385 126,30	11,93%
	Загалом	464 349 458,24	100,00%

Джерело: складено автором за даними [84]

Одним із основних постачальником сільськогосподарської техніки в Україну є Німеччина. Це пояснюється тим, що на її території розміщені виробництва таких світових брендів як JohnDeere та Claas. Значні обсяги імпорту також здійснюють Польща, Бельгія та Швеція. Таким чином, європейська інфляція, яка вплинула на виробників сільськогосподарської техніки в Європі відповідно матиме вплив і на аграрну продукцію, виготовлену в Україні.

В таблиці нижче наведено структуру імпорту в Україну тракторів, машин для підготовки та оброблення ґрунту, а також машин для збирання або обмолоту сільськогосподарських культур в розрізі країн світу за відправниками вантажу.

Таблиця 3.4.

Структура імпорту України мінеральних добрив в розрізі країн світу у 2021 році

Країна-партнер	Імпорт, тис. дол. США	Питома вага
Білорусь	571 789,86	34,36%
Литва	248 044,93	14,90%
Польща	234 256,64	14,08%
Казахстан	84 856,12	5,10%
Узбекистан	76 392,33	4,59%
Болгарія	74 671,00	4,49%
Марокко	59 420,09	3,57%
Інші	314 788,19	18,92%
Загалом	1 979 007,35	100,00%

Джерело: складено автором за даними [84]

Одними із основних європейських постачальників мінеральних добрив є Литва, Польща та Болгарія, що також має вплив на ціну аграрної продукції України.

Четверта сфера впливу – це бізнес та його зв'язок з курсом валют.

Рисунок 3-3. Динаміка курсу валютної пари EUR/USD протягом 2022 року. Джерело: складено автором за даними [17]

Внаслідок того, що євро подешевшало від наслідків енергетичної кризи, українські компанії, що отримують виручку в євро, зазнають значних ризиків та втрат, до яких належать такі: зменшення запланованої рентабельності та отримуваного прибутку в разі прив'язки ціни товару до євро, зменшення отримуваних відсотків у євро за виданими кредитами. До позитивних наслідків належать такі: зростання зобов'язань за виплатами для кредитів в євро, в разі стабільності ціни на сировину в євро її гривневий еквівалент зменшується через здешевлення валюти.

На графіку нижче наведено офіційний курс гривні до євро та долара США, які українські компанії використовують для проведення розрахунків.

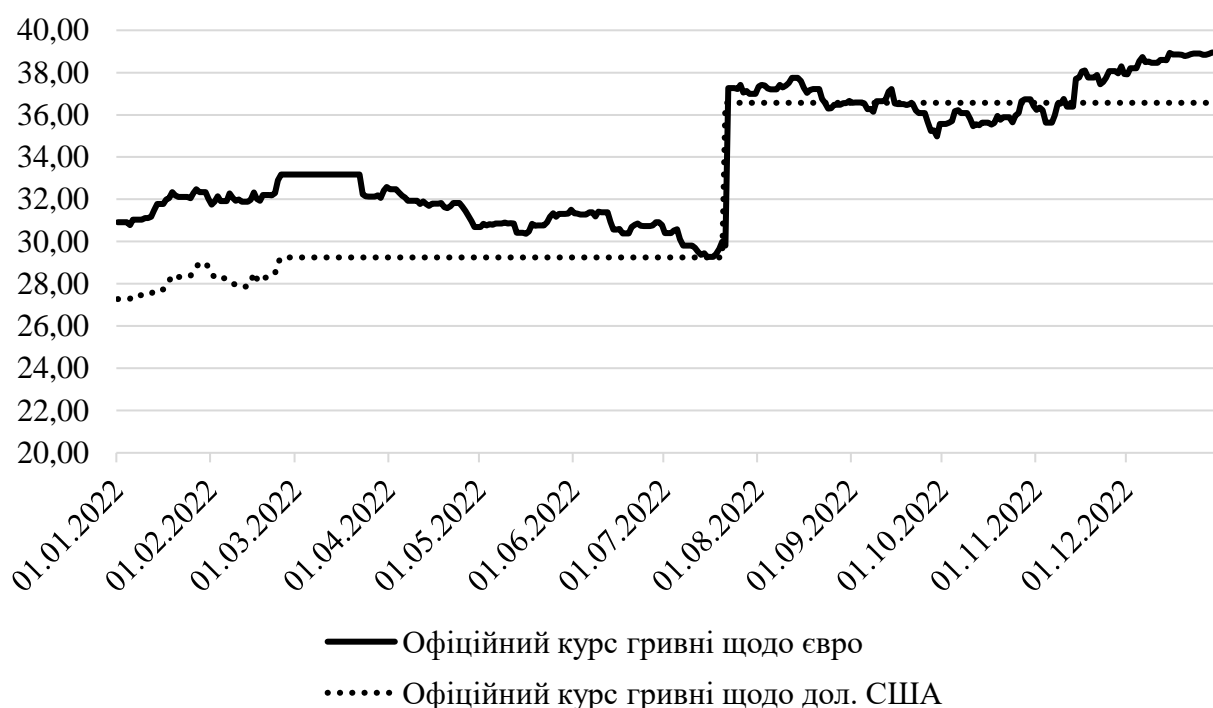

Рисунок 3-4. Офіційний курс гривні щодо євро та дол. США. Джерело: складено автором за даними [81]

Таким чином, зважаючи і на фіксацію курсу гривні до дол. США, протягом другої половини 2022 року офіційний курс гривні щодо євро також зменшився з огляду на здешевлення євро. В Україні оперує значна кількість компаній, що працюють як офіційні дистриб'ютори європейських виробників, які фіксують ціни в договорах з українськими ритейлерами з прив'язкою до курсу євро, також є велика кількість компаній, які активно торгують з європейськими партнерами. Оскільки ці компанії схильні до впливу валютних ризиків, компанії міткують ці ризики шляхом збільшення цін на товари, які компанія реалізує на ринку України.

П'ята сфера впливу, на яку здійснювався вплив наслідків європейської енергетичної кризи – це енергетичний сектор. Внаслідок здороження цін на енергоносії Європа шукає нові можливості до придбання більш дешевих джерел енергії. Це відкриває можливість для України збільшення експорту електроенергії до Європи в разі стабільної роботи української енергетичної системи.

За даними Державної митної служби, у період з січня по жовтень 2022 року, Україна експортувала електроенергію на \$148 млн до Польщі, \$141 млн до Словаччини, \$118 млн до Румунії та \$135 млн до інших країн. У жовтні 2022 року виручка від експорту склала \$113,399 млн, що є вищим показником порівняно з жовтнем 2021 року (\$26 млн). [84]

Експорт електроенергії з України у вересні 2022 року збільшився на 105% порівняно з серпнем до \$150 млн. За період з січня по вересень 2022 року, Україна збільшила виручку від експорту електроенергії на 1,7 рази порівняно з відповідним періодом 2021 року, до \$278,75 млн за даними Державної митної служби.

Таким чином, європейські інфляційні процеси впливали на інфляцію в Україні протягом 2022 року та продовжуватимуть впливати у 2023 році.

Шоста сфера впливу – імпорт газу та нафтопродуктів. У зв'язку зі війною, споживання природного газу значно зменшилося і національні запаси покривали попит, що зробило імпорт непотрібним. Крім того, ціна газу в Європі була значно вищою, ніж українська, що зробило імпорт не вигідним. Більше половини газу імпортували до "митного складу" українських ПСГ, а решту до ГТС України. Найбільшу частину газу імпортувала НАК "Нафтогаз України" у першому кварталі 2022 року. Структура імпорту змінилася, збільшившись імпорт зі Словаччини та Польщі, тоді як імпорт з Угорщини зменшився. Протягом року було кілька сплесків імпорту, зокрема у 1 кварталі та в жовтні-листопаді. [75]

Також у 2022 році Україна імпортувала у кількісному вимірі 7 млн тонн нафтопродуктів, що на 17% менше, аніж у 2021 році. Однак загальна вартість імпортованих нафтопродуктів становила 8 млрд доларів, що на 56,5% більше, ніж у 2021 році, що є одним із проявом наслідків енергетичної кризи, оскільки значну частку нафтопродуктів Україна імпортує з ЄС. Відповідно, таке зростання цін на нафтопродукти також вплинуло на загальне зростання цін в Україні. [88]

3.2 Соціально-економічні наслідки споживчої інфляції в Україні.

Для дослідження суб'єктивної оцінки факторів, через які європейські інфляційні процеси мають впливу на економіку України, було проведене опитування експертів ГО «Центр економічного відновлення», яким було запропоновано дати відповідь на ряд питань. Результати дослідження наведені на рисунках нижче.

На вашу думку, вплив енергетичної кризи Європи на Україну здебільшого позитивний чи негативний?

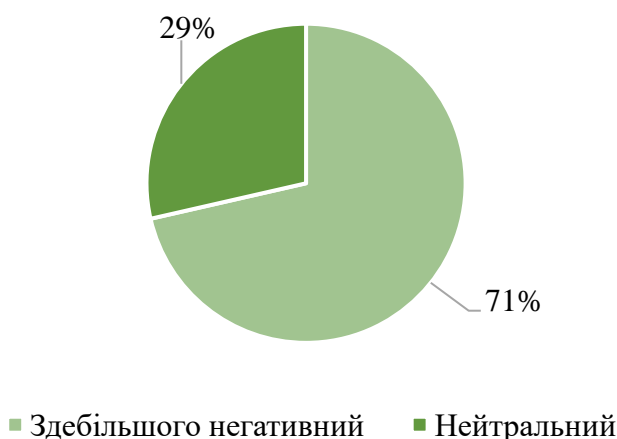

Рисунок 3-5. Результати опитування експертів. Джерело: власне дослідження автора.

Чи вважаєте Ви, що енергетична криза в Європі вплинула на економіку України?

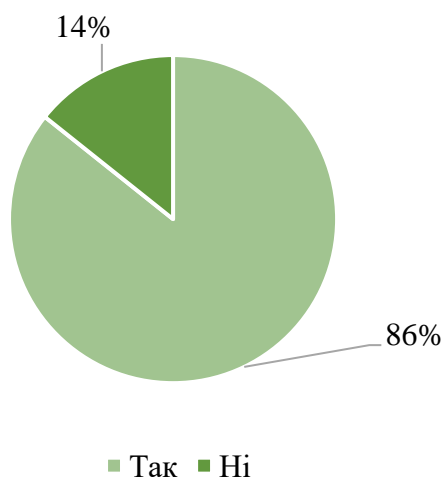

Рисунок 3-6. Результати опитування експертів. Джерело: власне дослідження автора.

Відповідно до результатів опитування, на суб'єктивну думку експертів, європейські інфляційні процеси мали вплив на економіку України, причому цей вплив здебільшого негативний. Також експертам було запропоновано відповісти на запитання стосовно впливу європейських інфляційних процесів безпосередньо на інфляцію в Україні.

Чи вважаєте Ви, що енергетична криза в Європі зокрема вплинула і на інфляцію в Україні?

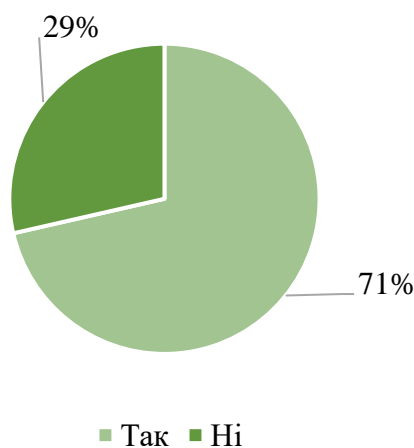

Рисунок 3-7. Результати опитування експертів. *Джерело:* власне дослідження автора.

НБУ прогнозує інфляцію у 2023 році на рівні 18,7%. На скільки відсотків можливе зниження рівня інфляції в Україні в разі значного зменшення наслідків енергетичної кризи в Європі?

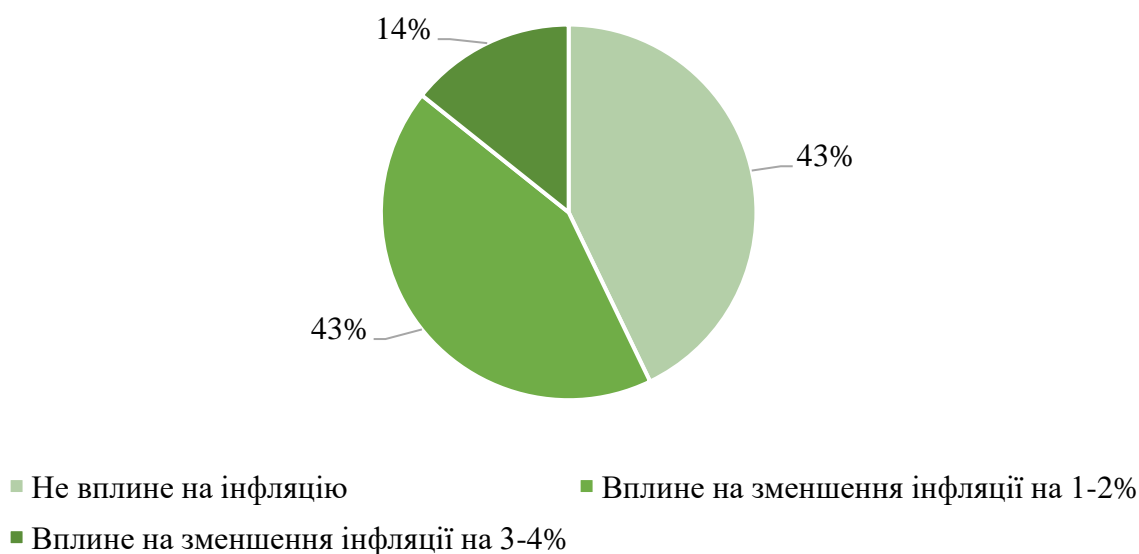

Рисунок 3-8. Результати опитування експертів. *Джерело:* власне дослідження автора.

Таким чином, на суб'єктивну думку експертів, європейська інфляція вплинула і на рівень інфляції в Україні. Для того, щоб дослідити окремі сфери впливу економіки, які були визначені та описані в розділі вище, через які цей вплив був виражений найбільше, експертам було запропоновано проставити оцінку від 0 до 5 біля окремо виділених секторів економіки. Результати наведені в таблиці нижче.

Таблиця 3.5.

Рівень впливу європейської енергетичної кризи на окремі сфери впливу економіки України

Сфери впливу	Набрана кількість балів	Максимально можлива кількість балів	Відсоток від максимуму
Промисловість	25	35	71,43%
Торгівля	27	35	77,14%
Аграрний сектор	25	35	71,43%
Бізнес	18	35	51,43%
Енергетичний сектор	27	35	77,14%

Джерело: власне дослідження автора.

Таким чином, відповідно до результатів опитування, на думку експертів, найбільшим чином ефекти інфляції проявлялись через міжнародну торгівлю між Україною та ЄС і енергетичний сектор. В цілому, всі ці ефекти пов'язані один з одним та виявляються в причинно-наслідковому зв'язку через один одного.

Відповідно до інфляційного звіту НБУ [76], у 2022 році спостерігалось зростання споживчих цін на 26,6%, але в останні три місяці річний показник інфляції майже не змінювався, завдяки деокупації територій, розширенню пропозиції продуктів харчування та зниженню споживчого попиту через енергетичний терор Росії. Також інфляцію стримували незмінні тарифи на житлово-комунальні послуги, фіксований курс гривні та налагодження

логістики. Заходи НБУ, такі як запровадження депозитних інструментів для хеджування валютного ризику та обмежений розмір монетизації бюджету, сприяли стабілізації ситуації на готівковому валютному ринку наприкінці 2022 року.

НБУ прогнозує, що в 2023 році інфляція сповільниться до 18,7%, завдяки збереженню жорстких монетарних умов та зниженню світової інфляції. [76] Однак основним внеском в зростання інфляції в Україні наступними роками буде адміністративна компонента, пов'язана з потребою приведення тарифів на житлово-комунальні послуги до ринкових рівнів.

У 2023 році очікується значний дефіцит поточного рахунку, зумовлений декількома чинниками. По-перше, дефіцит торгівлі товарами швидко зросте через зменшення експорту, викликаного невдалими врожайми та дефіцитом електроенергії, та збільшення імпорту через збільшений попит на енергоносії та товари, необхідні для забезпечення енергоавтономності. Надалі, накопичені дисбаланси в енергетичному секторі приведуть до необхідності збільшення тарифів на ЖКП до рівня ринку. Оскільки це має велику соціальну значущість, очікується, що підвищення тарифів буде поетапним і триватиме кілька років, але супроводжуватиметься розширенням соціальної підтримки. Ці фактори матимуть основний вплив на інфляцію у 2024-2025 роках. Очікується, що загальна інфляція буде помірно знижуватись, до 18,7% на кінець 2023 року, 10,4% у 2024 році та 6,7% у 2025 році.

Щодо торгівлі, імпорт неенергетичних товарів залишатиметься високим, але здешевлення енергоносіїв та відновлення експорту сприятимуть звуженню дефіциту торгівлі товарами з 2024 року.

У четвертому кварталі 2022 року, енергетичний терор з боку Росії спричинив нарощування імпорту товарів, необхідних для забезпечення енергоавтономності населення та бізнесу. Це включає електрогенератори, акумулятори, батареї та інші електричні прилади, які були звільнені від митних платежів. Використання генераторів підвищило попит на нафтопродукти, які

були найбільшими за всю війну. Значні потреби оборонного сектору спричинили нарощування імпорту продовольчих та промислових товарів, таких як одяг і взуття. Це привело до значного збільшення дефіциту торгівлі товарами, який склав 5,6 млрд доларів у четвертому кварталі 2022 року та досяг найвищого значення після 2013 року - 14,6 млрд доларів за результатами 2022 року.

У 2021 та 2022 роках темпи інфляції зросли для багатьох товарів і послуг, включаючи продукти харчування, електроніку, автомобілі та будівельні матеріали. В деяких країнах, зокрема в Україні, темпи інфляції вищі, ніж в інших, і що це може мати значні наслідки для окремих осіб і домогосподарств. [87] [68]

Зростання інфляції впливає на малозабезпечених осіб і домогосподарства. Ці групи особливо вразливі до негативного впливу інфляції, оскільки вона знижує їхню купівельну спроможність і може збільшити їхній борговий тягар. Домогосподарства з низьким доходом, швидше за все, витратять більшу частку свого доходу на продукти першої необхідності, такі як їжа та житло, які також є одними з товарів і послуг, ціни на які зросли найбільше. [74]

Важливим фактором, який міг би пояснити неоднорідність інфляції в розвинутих економіках та економіках, що розвиваються, є відмінності в чутливості інфляції до її традиційних рушійних сил у цих групах економік. Порівняно з розвинутими економіками в країнах Європи з ринковою економікою, що розвивається, інфляція є більш чутливою до змін внутрішнього тиску та зовнішнього цінового тиску. Це сприяло більшому впливу шоку світових цін на сировину на внутрішні ціни та, отже, до вищих темпів інфляції в Східній Європі, зокрема і в Україні. Також значну частку зростання інфляції у 2022 році неможливо пояснити звичайними факторами інфляції. Після початку пандемії COVID-19 інфляція в Європі та Україні стала більш ретроспективною та більш чутливою до шоків цін на продукти харчування.

Високі темпи інфляції можуть вплинути на міжнародну торгівлю та конкурентні переваги країни. Рівень інфляції значно відрізняється між різними

країнами Європи та Україною, що може вплинути на відносні ціни товарів і послуг у кожній країні. Це може призвести до змін у конкурентних перевагах і моделях торгівлі, що може мати значні наслідки для економіки країн. [82]

Зростання інфляції також може посилити існуючу нерівність і збільшити розрив у багатстві між багатими та бідними в Україні. Підвищення темпів інфляції може ускладнити життя домогосподарств з низькими доходами, водночас збільшуючи багатство тих, хто володіє активами, вартість яких зростає разом із інфляцією. Це може призвести до збільшення розриву в багатстві та ще більше посилити існуючу нерівність. [77]

Невизначеність щодо майбутніх економічних умов може вплинути на поведінку споживачів і прийняття рішень, включаючи їхні очікування щодо майбутньої інфляції. Останні дослідження підкреслили важливість невизначеності у формуванні споживчих інфляційних очікувань, особливо в контексті економічних потрясінь і змін у політиці.

Дефіцит державного бюджету, який складає близько 25% ВВП з урахуванням міжнародних грантів, є важливим чинником інфляції. Це пояснюється активізацією умовних воєнних зобов'язань та скороченням економічної активності в Україні. Уряд вичерпав можливості скорочення незахищених видатків, тому розширення неринкового дефіциту воєнного часу потребує залучення неринкових джерел фінансування, таких як міжнародна кредитна та грантова допомога, а також емісійне фінансування з боку НБУ. [70]

У наступні роки очікується помірне відновлення споживчого попиту, налагодження технологічних та логістичних процесів, поживлення інвестиційної діяльності, в тому числі завдяки перспективам євроінтеграції України. Проте, з урахуванням значних втрат виробничого та людського потенціалу, а також високих безпекових ризиків, темпи відновлення економіки України у 2023–2024 роках становитимуть близько 5–6% на рік. [83]

Очікуване завершення бойових дій в майбутньому позитивно вплине на інфляційні очікування економічних суб'єктів, а також послабить проінфляційний

ефект шоків з боку пропозиції, так як будуть налагоджені логістичні процеси, знизяться ризики для бізнесу, а врожаї почнуть зростати. Крім того, зниженню інфляції сприятимуть зменшення світової інфляції та жорсткі монетарні умови, які будуть здійснювати Національний банк України.

3.3 Використання зарубіжного досвіду для регулювання інфляційних процесів в Україні.

В євроні інфляція в основному була спричинена пропозицією, тоді як у Сполучених Штатах і Сполученому Королівстві спостерігався компонент попиту. Оскільки інструменти грошово-кредитної політики впливають на інфляцію переважно через попит і з часовим лагом, темпи інфляції в євроні у 2022 році могли б не сильно змінитися, навіть якби ЄЦБ почав посилювати заходи щодо стримування інфляції раніше. Тим не менш, вторинний ефект зростання інфляції, який спочатку був зумовлений пропозицією, може призвести до стабільно високої інфляції. Отже, центральний банк повинен був діяти, навіть якщо зростання інфляції спочатку було здебільшого спричинене пропозицією.

Крім того, запізнілі дії можуть підірвати довіру до центрального банку. Споживачі можуть втратити довіру до ЄЦБ, коли стають свідками швидкого зростання цін, отримують нульові відсотки на свої банківські депозити, а ЄЦБ не впроваджує більш активну політику. Після втрати довіри центральному банку може знадобитися посилити монетарну політику більшою мірою, ніж було б достатньо за більш високого рівня довіри. [27]

Основним аргументом на користь сильного обмеження монетарної політики є те, що інфляція може залишатися стійкою незалежно від того, спричинена вона шоками попиту чи пропозиції. Висока інфляція без рішучих дій може підірвати довіру до центрального банку.

Основним аргументом на користь уповільнення підвищення ставок є те, що це призведе до зменшення попиту та економічної активності лише через рік-два. До того часу поточна інфляція, здебільшого спричинена пропозицією, може знизитися, оскільки нинішній шок цін на енергоносії зменшиться та зменшиться

дефіцит певних виробничих ресурсів. Зниження економічної активності внаслідок економічних наслідків війни, а також зниження попиту внаслідок зниження реальної заробітної плати можуть призвести до зниження виробництва та інфляції в єврозоні.

Жорсткіша позиція, як правило, виправдана в більшості європейських економік, що розвиваються, де інфляційні очікування не настільки добре закріплені, тиск попиту сильніший, а зростання номінальної заробітної плати високе. [26]

Продовження підвищення процентних ставок на даний момент також є засобом страхування від ризиків, включно з припиненням інфляційних очікувань або зворотним зв'язком між цінами та заробітною платою.

У майбутньому буде важливо зберегти підтримку, пов'язану з енергетикою, щоб стримувати фіскальні витрати та підтримувати цінові сигнали, які сприятимуть енергозбереженню. [57] Порівняно з ціновими інтервенціями, кращим варіантом є підтримка домогосподарств із низьким і середнім доходом шляхом одноразових знижок на їхні рахунки за електроенергію. Близькою альтернативою є поєднання загальних одноразових знижок із додатковою підтримкою для бідних через систему соціального забезпечення, яка фінансується за рахунок вищих податків для домогосподарств з високим доходом. Ще однією, менш ефективною альтернативою є впровадження вищих тарифів для вищого рівня споживання енергії; Хоча такий підхід не повністю спрямований на вразливі верстви населення, він все одно є кращим варіантом, ніж широкі обмеження цін. [29]

Нарешті, постійне впровадження реформ, які підвищують продуктивність, знімають обмеження пропозиції на ринках енергії та праці, а також розширюють економічну спроможність, залишаються важливими для підвищення зростання та послаблення цінового тиску в середньостроковій перспективі.

Центральний банк повинен брати до уваги роль невизначеності у формуванні інфляційних очікувань споживачів при розробці та оприлюдненні

своєї політики. Це може включати надання додаткової інформації та вказівок щодо економічних перспектив і факторів, які спричиняють невизначеність. Також політики мають розглядати можливість використання показників невизначеності на додаток до традиційних показників інфляційних очікувань при оцінці ефективності грошово-кредитної політики.

Існує широкий діапазон різних можливих економічних заходів, направлених на зменшення наслідків інфляції. [44] Для боротьби з високою інфляцією можливий широкий спектр фіскальних і регуляторних заходів. Фіскальні заходи, засновані на регуляції доходів, можуть мати форму тимчасового зниження податків на продукти, ціни на які сильно зросли від інфляції, такі як енергоносії або певні окремі сектори економіки. Більш загальне зниження податку на прибуток також може бути реалізовано для підтримки купівельної спроможності споживачів в умовах високої загальної інфляції. Витратні заходи включають трансферти домогосподарствам (потенційно спрямовані на вразливі домогосподарства), а також субсидії компаніям, часто зосереджені в енергоємних секторах. Регулятивні заходи для боротьби з наслідками інфляції часто приймають форму обмеження оптових і споживчих цін. Вони часто розглядаються як прості та прямі інструменти, які легко зрозуміти та які можна швидко застосувати. Найкращі заходи компенсації енергетичної інфляції мають бути націлені на вразливі групи, їх легко та швидко впроваджувати, і вони мають підтримувати цінові сигнали. На практиці всі заходи передбачають компроміс між ефектами інфляції, ефектами розподілу, бюджетними витратами, адміністративністю, ринковими порушеннями та ефектами екологічних стимулів.

Запровадження обмеження цін за допомогою регулятивних заходів є ефективним способом обмежити зростання цін і підтримати купівельну спроможність споживачів, таким чином борючись як з інфляцією, так і з її негативними наслідками. Цінові обмеження піддаються критиці, тому що вони змінюють відносні ринкові ціни і тому є джерелом викривлення ринку, можливо,

навіть підриваючи довіру до ринкового механізму в деяких випадках. Тому викривлення ринку є вагомим контраргументом проти обмеження цін. Подібно до обмежень цін, зниження податків на певні енергетичні продукти або сектори, якщо їх перекласти на споживачів, бореться з інфляцією, але врешті-решт підриває ціновий ефект. Дешевші енергетичні продукти можуть зменшити стимули до енергозбереження. Крім того, скорочення непрямих податків може бути не повністю передано споживачам, а залишитися (частково) у кишенях виробників. Крім того, тимчасові заходи для прямого обмеження зростання цін можуть збільшити інфляційні очікування, коли вони закінчуються. Трансферти є ефективним засобом боротьби з наслідками інфляції, але чим менш цільовими вони є, тим вищий ризик посилення інфляційного тиску в короткостроковій перспективі. Наданий додатковий прибуток може збільшити попит, який не може бути задоволений додатковою пропозицією, що чинить тиск на ціни.

З точки зору розподілу, політичні заходи можна проаналізувати з точки зору абсолютного і відносного впливу на доходи бідніших і багатших домогосподарств: [19]

1. Трансферти вразливим особам або домогосподарствам, як правило, приносять більше переваг бідним домогосподарствам в абсолютному та відносному вираженні.

2. Нецільові трансферти всім домогосподарствам, як правило, приносять користь біднішим домогосподарствам однаково в абсолютному вираженні порівняно з домогосподарствами з вищим доходом, але більше у відносному вираженні.

3. Заходи щодо зниження цін на певні споживчі товари (через зниження ПДВ або акцизних зборів, субсидій, обмеження цін), як правило, приносять користь біднішим домогосподарствам менше в абсолютному вираженні, але часто (залежно від відповідних товарів) більше у відносному вираженні.

Ступінь, до якої заходи підтримки також повинні допомагати домогосподарствам з вищими доходами, залежить від наявного фіскального простору, проблем макростабілізації і можливостей до впровадження. [62]

Фіскальні органи відіграють значну роль у пом'якшенні проінфляційного тиску через короткострокові нормативні акти. Питання полягає в тому, чи така позиція є стійкою в довгостроковій перспективі як з точки зору майбутніх цін на енергію, так і з точки зору державного бюджету. У деяких країнах, зокрема і в Україні, зростання цін на імпортні товари (одяг, меблі чи автомобілі) відобразилося на внутрішній інфляції в останні місяці. Більше того, запроваджене ембарго на імпорт російської нафти посилює цей вплив на ринку ЄС.

У воєнний час таргетування інфляції не є ефективним інструментом боротьби з ростом цін. Монетарна політика може впливати на економіку лише тоді, коли підприємства працюють, а населення може реагувати на зміну процентних ставок. Монетарні стимули не можуть змінити ставлення людей та підприємств до інвестицій та споживання. Постійне руйнування об'єктів критичної інфраструктури впливає на інфляцію. Щоб боротися з цим, потрібно встановлювати інфляційний контроль та досягати стабільного рівня інфляції. Важливо подолати економічний спад, кризу неплатежів та забезпечити стабільну ринкову інфраструктуру. Для цього необхідно демонтувати та регулювати існуючі монополії, сприяти конкуренції у виробництві та послугах. Необхідно зосередити зусилля на сприянні розвитку фінансового посередництва та грошових переказів для інтеграції грошових ресурсів у реальну економіку. Це стимулюватиме підприємницький ентузіазм, покращить рівень зайнятості та поступово відновить ефективність каналів грошових переказів, що сприятиме посиленню середньострокової антиінфляційної ефективності монетарних інструментів.

У цьому контексті, для забезпечення цінової стабільності в Україні, є критично важливим розвиток відповідних інститутів, зокрема, незалежного

центрального банку з орієнтацією на досягнення цілей щодо цінової та фінансової стабільності, фіскальних правил та середньострокового бюджетного планування. [86] Ці заходи мають на меті мінімізувати вплив дискреційних рішень уряду на макроекономічний розвиток. В таблиці нижче наведено зведений перелік заходів, необхідних для впровадження в Україні відповідно до аналізу Світового Банку.

Таблиця 3.6.

Заходи, необхідних для впровадження в Україні відповідно до аналізу
Світового Банку

	Під час війни	Перші 6-8 місяців після миру (фаза відновлення)	Середньострокова (стадія реконструкції)
Для підвищення стабільності та впевненості : зменшення невизначеності	Підтримувати довіру до фінансових, монетарних і фіскальних установ України. Продовжувати виплачувати основні державні заробітні плати та важливі трансферти. Використовувати кредитні заходи, щоб запобігти неплатоспроможності життєздатних компаній	Швидко вирішувати накопичені проблеми у фінансовому секторі та макроекономічному секторі. Забезпечити надійні фідучіарні процеси для ефективного використання обмежених ресурсів і переконатися, що антикорупційна архітектура активно працює. Оцінити збитки банківського та страхового секторів і підготувати плани рекапіталізації	Посилити потенціал для залучення та спрямування капіталу, необхідного для реконструкції економіки. Зміцнити структуру оподаткування шляхом розширення бази оподаткування. Вирішити проблеми, що залишаються у фінансовому секторі, включаючи вирішення проблемних кредитів і створити рамки для відновлення страхових ринків. Зміцнити органи закупівель для прозорого

			використання ресурсів
Для надання критично важливих державних послуг: підзвітний і прозорий уряд	Виконати екстрені роботи з ремонту та підтримки базових інфраструктурних послуг для гуманітарних цілей, належного постачання та евакуації цивільного населення. Забезпечити оборотний капітал для державних підприємств в енергетиці та транспорті. Для ВПО надавати притулок та підтримку, яка є тимчасовою. Забезпечити відвідування шкіл через онлайн-навчання. Розпочати формування запасів палива на наступний опалювальний сезон	Визначити пріоритетні потреби в інфраструктурі: забезпечити термінову реконструкцію основних комунікацій. Закупити газ для наступного опалювального сезону. Визначити можливості ДПП для фінансування інфраструктури. Продовжити підтримку ВПО. Переконатися, що всі нові бідні домогосподарства зараховані до існуючих програм соціального захисту. Посилити підзвітність уряду перед громадянами, зокрема за допомогою використання технологій	Завершити інвестиції в інфраструктурну мережу державних послуг, приділяючи особливу увагу енергоефективності та цифровізації. Впровадити нову стратегію логістики для торгівлі, прокладаючи ключові залізничні маршрути на захід. Поступово припинити надзвичайну соціальну підтримку до довгострокового соціального захисту. Повна реконструкція житлового фонду та громадських будівель. Відновлення реалізації реформ у системах освіти та охорони здоров'я.
Для економічного зростання та підвищення реальних доходів: Збереження та	Зменшити операційні витрати, забезпечити фірми оборотним капіталом. Надати кредит для посіву в аграрні райони, які менше постраждали від війни. Продовжити	Створити можливості для довгострокових кредитів для компаній, щоб здійснити нові інвестиції. Забезпечити доступ до кредитів для фермерів для посіву	Зміцнення магістрального транспорту та енергетичного зв'язку, продовження реформ. Покращення конкуренції шляхом збільшення

підвищення виробничих можливостей, у тому числі для діяльності приватного сектора	експорт (особливо зерна) залізницею, наскільки це можливо Збільшити торгове фінансування для підтримки торговельних потоків Зберегти людський капітал через соціальний захист, трансферти ВПО Забезпечити екстрене надання основних послуг у районах, які сильно постраждали від конфлікту	та збирання врожаю. Розробити плани для розвитку стійкого сільського господарства. Оптимізація використання схем зрошення. Запобігання надмірної концентрації виробництва внаслідок проблем збуту	конкурентоспроможності ринків та сприяючи виходу на ринки нових фірм Надання сільськогосподарських консультаційних послуг і кредитів для фермерів для купівлі/продажу землі та відновлення продуктивності ферми та використання землі. Посилення передачі технологій через стратегічні альянси з іноземними компаніями
---	--	---	--

Джерело: складено автором за даними [43]

Загальна схема заходів для забезпечення економічного відновлення відповідно до підходу ОЕСР наведена на рисунку нижче.

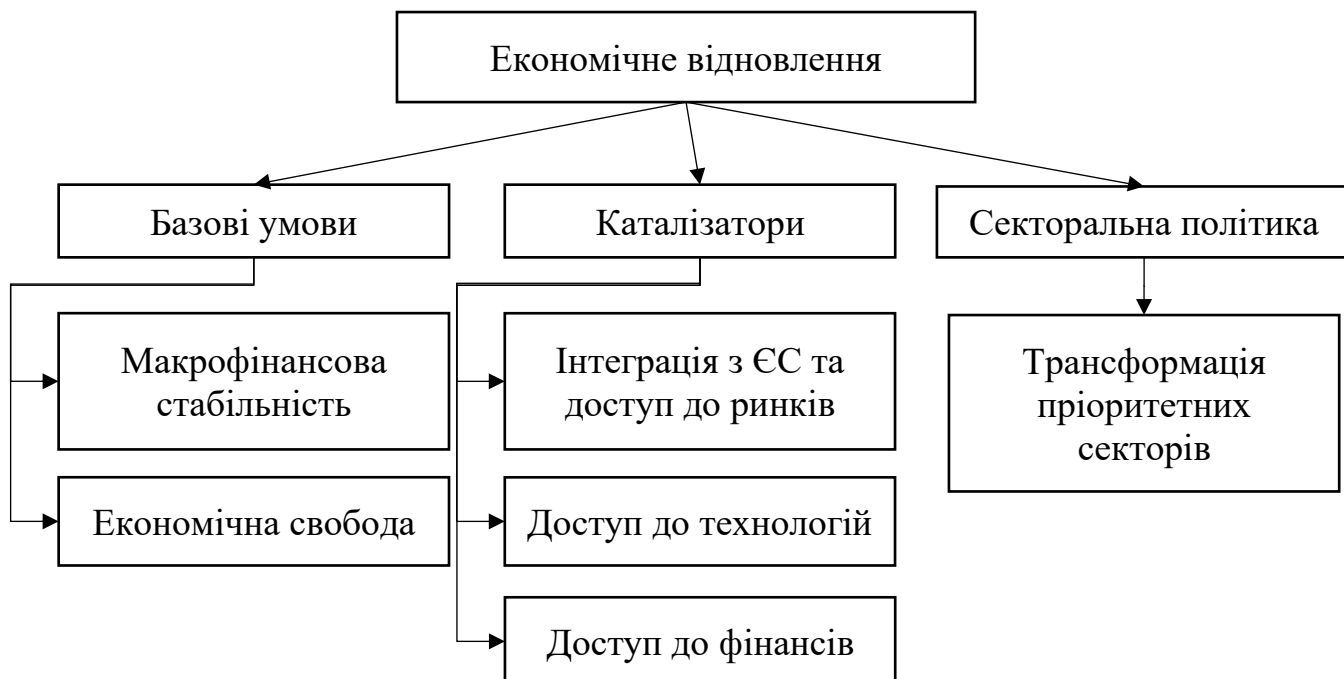

Рисунок 3-9. Заходи для забезпечення економічного відновлення відповідно до підходу ОЕСР. Джерело: складено автором за даними [39] [40]

Відповідно до підходу ОЕСР, Україна має забезпечити шість заходів для комплексного економічного відновлення України:

1. Макрофінансова стабільність

Бюджетні витрати зросли майже вдвічі завдяки збільшенню витрат на оборону, а також бізнес/гуманітарну підтримку. Прогнозується зменшення надходжень до бюджету через скорочення надходжень податку на прибуток і тимчасове скасування митних зборів і ПДВ на імпорт. До кінця року дефіцит бюджету може перевищити 45 мільярдів доларів. Це спонукає до наступних ініціатив:

- Забезпечити стабільність фінансування державного бюджету у воєнний час (переговори про надання грантів і позик; перегляд звільнень від податків/мита);
- Підвищити ефективність державних фінансів (ефективність податкової системи, зменшення державних витрат і ризику державного боргу);
- Розвиток фінансового та банківського сектору (очищення сектору, ефективне управління державними банками, сприяння банківському фінансуванню).

Макрофінансова стабільність, а також ефективний фінансово-банківський сектор сприятимуть належному функціонуванню держави, відновленню ділової активності, підвищенню довіри інвесторів та забезпеченню сталого економічного зростання.

2. Економічна свобода

За даними уряду, більше третини підприємств призупинили свою діяльність, близько 20% малих і середніх підприємств значно скоротили свою діяльність, а інші стикаються з обмеженими експортними можливостями через блокування морських портів. Водночас затвердження Україною статусу кандидата на вступ до ЄС створює чіткі рамки для поступового приведення

українського законодавства у відповідність, що дозволить вільно переміщати товари, послуги, капітали та людей. З огляду на це пропонуються такі ініціативи: [51]

- Зменшити регуляторне навантаження на бізнес у воєнний час;
- Запровадити обов'язкові умови для отримання статусу кандидата в ЄС (верховенство права, боротьба з корупцією та інституційні реформи);
- Розгорнути повномасштабне наближення до внутрішнього ринку ЄС, одночасно зменшуючи вплив на ринок уряду (податкове адміністрування, приватизація; цифровізація державних послуг), покращуючи ефективність регулювання (дерегуляція) та відкриваючи ринки (лібералізація ринків капіталу, свобода інвестицій).

Негайні дії дозволять утримати бізнес проактивним під час війни, тоді як узгодження законодавства ЄС призведе до покращення інвестиційного клімату для ЄС та глобальних прямих інвестицій, модернізації інфраструктури та покращення управління.

3. Інтеграція з ЄС та доступ до ринків

Починаючи з 2014 року, Україна покращила свою торговельну політику, запровадивши програми стимулювання та фінансування експорту, а також підписавши угоди про вільну торгівлю. Обсяги експорту протягом 2016-2019 рр. зросли в середньому на 11% на рік, після чого у 2021 році відбулося різке зростання на 34%, пов'язане з пандемією. Послідовна торгова політика включає наступні ініціативи:

- Покращення умов торгівлі зі стратегічними партнерами (оновлена Експортна стратегія України; аудит, перегляд або укладення нових міжнародних торговельних угод, що охоплюють усі континенти; розширення безмитної торгівлі з вибраними країнами);
- Здійснити економічну інтеграцію в ЄС (усунення тарифів і нетарифних нетехнічних бар'єрів для всіх українських товарів; гармонізація законодавства для «усунення» всіх нетарифних технічних бар'єрів);

- Відновити торговельні шляхи (збільшення пропускної спроможності на кордоні з ЄС та підвищення взаємозв'язку України; участь у регіональних проектах; модернізація митниці);

- Побудувати потужну екосистему підтримки експорту (довгострокова інституційна спроможність ключових інституцій; повномасштабна експортна консалтингова програма для українських експортерів; розширене фінансування експорту; потужне представництво України та українського бізнесу за кордоном).

Успішна економічна інтеграція в ЄС, а також розширений доступ до міжнародних ринків дозволять Україні просунути в економічному розвитку та суттєво підвищити загальну якість життя.

4. Доступ до технологій

Вимушена кваліфікована еміграція прискорює демографічний колапс, що загрожує економічному майбутньому України. Україна має мобілізувати значну кількість професіоналів, таким чином «населяючи» економіку ноу-хау та сприяючи передачі знань. Системний підхід до реалізації цієї мети охоплює такі ініціативи:

- Заохочувати повернення біженців (загальнонаціональні програми підвищення кваліфікації/перекваліфікації для мігрантів, які повернулися, ВПО та безробітних; послуги з надання житла та догляду за дітьми; програми для українських молодих спеціалістів для роботи в кращих міжнародних компаніях і повернення в Україну);

- Залучення міжнародних талантів в Україну (міжнародні грантові програми для українських компаній для найму іноземних кваліфікованих працівників і волонтерів віддалено або на місці; програми навчання для іноземних студентів);

- Відновити зв'язок України з українською діаспорою (мережева платформа, що поєднує українську діаспору та українців; подвійне громадянство);

- Підготувати молоде покоління (грантові програми для навчання українців у найкращих світових університетах та повернення в Україну; акцент української

системи освіти на STEM та підприємництво; створення філій міжнародних університетів в Україні).

Збільшення доступу до ноу-хау призведе до прискорення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності України на світовій арені.

5. Доступ до фінансів

Згідно з опитуванням українських підприємств під час війни, загальні збитки за перші 6 тижнів війни склали 83 мільярди доларів США, тоді як очікується падіння обсягів продажів на 48%. У результаті підприємства потребують більшої фінансової підтримки; 41% підприємств вже в активній фазі пошуку фінансів. Пропонуються такі ініціативи:

- Надання доступу до екстреного фінансування (державні субсидії на воєнний час, гарантії кредитів та зниження процентних ставок);
- Розширити післявоєнний доступ до фінансування (покрите фінансування для іпотечного кредитування, кредитування малого та середнього бізнесу, фінансування ланцюга поставок);
- Підтримка українських інновацій (регулювання венчурного капіталу та альтернативного фінансування світового рівня; фонд фондів і програма відповідних грантів для українських стартапів та інноваційних компаній; навчання бізнес-ангелів);
- Перезапустити ринок капіталу (амністія капіталу та податок на вихідний капітал; пенсійні рахунки та система медичного страхування).

Кращий доступ до фінансування допоможе підприємствам оговтатися від наслідків війни.

6. Трансформація пріоритетних секторів

Україна поступається європейським країнам за складністю та диверсифікацією економіки. Тим часом сільське господарство України годує понад 400 мільйонів людей у всьому світі, причому на основні зернові та олійні культури припадає понад 10% світового експорту, а в деяких випадках майже

половина світового експорту. Розлад українського аграрного сектору може призвести до продовольчої кризи в світі. Тому пропонуються такі ініціативи:

- Вирішувати нагальні галузеві виклики (скоординоване переміщення підприємств та організація внутрішньої та міжнародної логістики); [55]
- Запуск галузевих проектів, зосереджених на покращенні складності продукції України та участі в глобальних ланцюгах створення вартості, а також на ключових глобальних трендах (сталий розвиток, зелений перехід, цифровізація);
- Створення потужної інноваційної екосистеми (сприятливі передумови; достатня підтримка в розвитку, комерціалізації та масштабуванні); [12]
- Сприяти залученню прямих іноземних інвестицій для залучення найбільших міжнародних компаній в Україну (страхування інвестиційних проектів від війни, а також спеціальні інвестиційні стимули; цільові програми заохочення та сприяння інвестиціям).

Успішна трансформація пріоритетних секторів України шляхом виробництва більшої різноманітності високотехнологічних товарів і послуг зміцнить не лише внутрішнє виробництво, а й позитивно вплине на світові ринки, зокрема у сфері продовольчої безпеки.

Повоєнне середовище стане можливістю для України. Оскільки як внутрішня, так і міжнародна аудиторія зацікавлена у відновленні та розвитку України, ймовірно, існуватиме значний тиск щодо продовження та прискорення виконання програми реформ. Продовження бізнес-реформ може дозволити Україні продовжити дерегуляцію, приватизувати збиткові державні підприємства і прояснити процеси закупівель. Водночас лібералізація сільського господарства та зміцнення торговельної інфраструктури, забезпечуючи стабільність фінансового сектору, залучатиме іноземні інвестиції та заохочуватиме внутрішнє підприємництво, сприятиме швидшому зростанню та збільшуватиме бюджетні надходження при скороченні видатків. [46]

Створення умов для процвітання бізнесу залишатиметься ключовим у покращенні бізнес-середовища в Україні, підтримці безперервності існуючого бізнесу та створенню нових. Подальша приватизація великих і збиткових державних підприємств і повернення до більш чистого процесу закупівель шляхом відновлення вимог до тендеру та поширення їх на більшість державних угод призведуть до зростання конкуренції у всіх сферах і скоротять державні витрати. Процедурні спрощення щодо аудиту, інвентаризації, аукціонів та оцінки майна полегшать малим і середнім підприємствам переміщення своїх потужностей або розширення шляхом придбання та інвестування в державні активи. Вони також покращать інвестиційний клімат в Україні, спростивши вихід іноземних інвесторів на ринок після конфлікту, сприяючи подальшому зростанню продуктивності та конкурентоспроможності.

Післявоєнне середовище може дати можливість завершити складну земельну реформу, надавши право купівлі землі сільськогосподарського призначення юридичним особам, у тому числі іноземним. Відкриття шляху для надходження міжнародного капіталу в українське сільське господарство, швидше за все, підвищить продуктивність у всьому секторі та підвищить його конкурентоспроможність на ринку ЄС. [50] У той же час потенційне знищення або втрата багатьох металургійних і машинобудівних заводів і шахт на сході України в короткостроковій перспективі завдасть удару по загальному економічному виробництву, а через втрату металургійного експорту — по торгівлі. Однак у довгостроковій перспективі це дає можливість переорієнтувати політичні зусилля та інвестиції в слаборозвинену, але більш конкурентоспроможну та менш капіталомістку легку промисловість України, особливо фармацевтичне та електротехнічне виробництво, виробництво пластмаси та гуми, меблів, текстилю та продуктів харчування та сільськогосподарська продукція. Такий новий фокус сприятиме конкурентоспроможності за всіма напрямками та підвищить загальний обсяг

виробництва. З часом це також, ймовірно, відобразиться на торговельному балансі України та, швидше за все, на податкових надходженнях.

Завдяки збільшенню інституційної спроможності НБУ, коли почалася війна, було вжито оперативних заходів для подальшого зміцнення стійкості фінансового сектора та забезпечення його подальшої роботи в умовах безпрецедентного стресу з лише помірними втратами. Забезпечення постійної стабільності та прозорості фінансового сектору є обов'язковим для економічного відновлення України, оскільки це є основою для безперебійної роботи державних і приватних підприємств, торгових потоків, соціальних виплат тощо під час війни та після неї. Хоча це вкрай необхідно в нинішніх екстремальних умовах, якнайшвидше скасування валютного контролю відновить конкурентоспроможність у фінансовому секторі та економіці в цілому. Після закінчення війни уряд також повинен буде розглянути питання про суттєве зниження частки державних банків шляхом приватизації Приватбанку, найбільшого кредитора країни, та Ощадбанку, великого постачальника пенсій та соціальних виплат. Це сприятиме чесній конкуренції та стимулюватиме нових учасників. Посилення конкуренції допоможе розширити доступ до кредитів для місцевих підприємств, які були змушені переїхати, переорієнтувати свій бізнес, скоротити штат або втратили джерело доходу. [60]

Після закінчення терміну дії колишньої експортної стратегії України у 2021 році уряду потрібно буде оцінити сильні та слабкі сторони ініціативи, яка має стати основою для розробки та реалізації нової стратегії на наступні роки. Збільшення фінансування та інституційного статусу Офісу сприяння підприємництву та експорту дасть цьому органу змогу розвивати свої успіхи протягом 2018-2021 років. У той же час гармонізація умов торгівлі та усунення нетарифних торговельних бар'єрів сприятимуть зростанню експортного сектора України. Розвиток досягнень на сьогоднішній день у митній сфері шляхом подальшого підвищення прозорості та нагляду сприятиме подальшому збільшенню бюджетних надходжень. Диверсифікація торговельних партнерів,

які постачають такі важливі товари, як калій і дизельне паливо, забезпечить уникнення дефіциту та безперервність внутрішнього виробництва в таких важливих секторах, як сільське господарство.

Також Україна має впроваджувати такі заходи в сфері державного регулювання: [39]

- Важливо підвищити рівень довіри між громадянами та владою, стримуючи приватні інтереси в розробці політики та зміцнюючи громадські інститути, а також боротися з неправдивою та дезінформацією. Усі ці елементи будуть частиною побудови успішної та стійкої сучасної демократії.

- Перехід до сучасної системи державного управління з сильними інституціями, підкріпленими верховенством права. Розумне, підзвітне та прозоре управління державними фінансами, а також управління закупівлями та інфраструктурою будуть ключовими для успішної реконструкції.

- Корупція вже послабила стабільність і безпеку країни ще до війни. Боротьба з впливовими приватними інтересами та викорінення вкоріненої корупції є життєво важливим кроком, який розширить можливості України в її зусиллях з відновлення своєї економіки та демократії. Зусилля щодо зміцнення незалежності антикорупційних установ і боротьби з корупцією в судовій системі та прокуратурі є ключовими.

У короткостроковій перспективі збереження макроекономічної стабільності, попри триваючу війну та тиск, пов'язаний із захистом країни, зміцнить захист України та забезпечить надійну основу для відновлення. Прагнення максимізувати підтримку міжнародних партнерів у формі грантів або пільгових позик, а також розробка механізмів для забезпечення визначеності щодо розміру та часу підтримки сприятиме довірі та фінансуванню бюджету та поточного рахунку. У довгостроковій перспективі гнучке макроекономічне управління залишатиметься важливим для управління реконструкцією та підтримки конкурентоспроможності економіки. Розробка більш ефективної системи оподаткування сприятиме стабільності державних фінансів.

Довгострокове відновлення — це можливість «побудувати кращий» інвестиційний клімат, посилюючи конкуренцію, прозорість і цілісність між секторами, підвищуючи навички, сприяючи цифровізації та зміцнюючи дослідження, розробки та інновації.

Україна та її партнери повинні зробити наступне, щоб зберегти макростабільність на тлі війни:

- Продовжувати фінансову підтримку та підтримку поточного рахунку, залучаючи гранти або позики з дуже тривалими термінами погашення та низькими фіксованими процентними витратами.
- Надавати кредитні гарантії для підтримки роботи високопродуктивних фірм.
- Заохочувати повернення тих, хто залишив Україну.
- Відновити середньострокову фіскальну структуру, яка забезпечує фіскальну стійкість і керує очікуваною підтримкою відновлення, адаптованою до зміни ситуації.
- Розробити структуру для управління фінансовими надходженнями, одночасно захищаючи конкурентоспроможність експорту та макроекономічну стабільність.
- Підвищення якості державних видатків.
- Поліпшити структуру та адміністрування податкової системи.
- Посилення макроекономічного аналізу та спроможності України прогнозувати управління макроекономічною політикою шляхом реконструкції.
- Розробити стратегію ПІІ, узгоджену з Національним планом відновлення, щоб визначити пріоритетність інвестиційних потреб України та підтримувати зв'язки з вітчизняними компаніями.

Таким чином, для покращення антиінфляційної політики в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду необхідно розглянути такі головні напрямки.

Варто розробити комплексні державні програми розвитку галузей економіки, що сприятимуть створенню конкурентоздатного та науково-

технічно продуктивного виробництва, зокрема в агропромисловому комплексі та IT-індустрії.

Також важливо покращити монетарну політику Національного банку України, яка повинна передбачати кредитування ефективного виробництва в пріоритетних секторах економіки та застосування інструментів продуктивної емісії (тобто випуску грошей, спрямованих на розвиток реального виробництва). [69]

Окрім цього, є необхідність провести більш жорстку антимонопольну політику держави. У зв'язку з тим, що монополізація виробництва в Україні залишається достатньо високою, необхідно застосовувати нові методи боротьби з монополіями. Антимонопольний комітет повинен передбачати чіткий механізм поділу підприємств та сформулювати принципи появи нових учасників на ринках. Наприклад, подібні реформи вже були здійснені на паливно-енергетичному ринку Європейського Союзу, які мають на меті посилити конкуренцію відносно постачання та розподілу енергоресурсів.

Також важливо стабілізувати валютний ринок через реформи валютного, банківського та монетарного регулювання. Стабілізація споживчого ринку також є важливою для забезпечення макроекономічної стабільності, для чого потрібно рекомендується створити систему, що сприятиме розвитку малого бізнесу у сфері товарів і послуг. Варто розглянути можливість введення державних кредитів, які б допомогли підприємцям здійснювати оренду виробничих будівель і приміщень, а також надавати лізинговий кредит для оренди техніки та устаткування.

Висновки до розділу 3

У рамках розділу було проведено дослідження впливу європейської енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні. Виявлено, що цей фактор має значний вплив на динаміку зростання інфляції в Україні через ряд сфер впливу, до яких зокрема належать промисловість, аграрний сектор, міжнародна торгівля тощо. Зростання цін на енергоносії призводить до зростання вартості

виробництва та послуг, що згодом призводить до зростання споживчої інфляції в Україні.

Аналіз соціально-економічних наслідків споживчої інфляції в Україні показав, що вона має негативний вплив на доходи населення та на загальну економічну ситуацію в країні. Відповідно, контроль над інфляцією є важливим завданням для уряду України, який повинен приймати ефективні заходи для стабілізації цін на внутрішньому ринку.

Дослідження також показало, що використання зарубіжного досвіду в регулюванні інфляційних процесів може бути корисним для України. Наприклад, уряд може використовувати такі інструменти, як зміна облікової ставки, регулювання кількості грошей в обігу та регулювання зовнішньої торгівлі, щоб зменшити вплив енергетичної кризи на інфляційні процеси в країні та забезпечити стабільну економічну ситуацію. Однак для України найбільш важливо використовувати не точкові антиінфляційні інструменти, а розробляти стратегію загального економічного розвитку та відновлення, яка забезпечить стабільне економічне зростання, що значно знизить інфляційний тиск на економіку.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

В цій дипломній роботі було досліджено вплив енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні та Європі. Було встановлено, що енергетична криза є одним з чинників, що впливає на зростання інфляції у різних країнах світу, включаючи Україну та країни Європи.

Дослідження показали, що інфляційні процеси мають складну структуру, що потребує детального аналізу та оцінки. Було встановлено, що в Україні високі темпи інфляції викликають серйозні соціально-економічні наслідки, такі як зростання вартості життя та зменшення споживчої потужності.

Дослідження також показали, що політика, спрямована на зниження темпів інфляції, може бути ефективною в Україні та країнах Європи. Для цього необхідно використовувати зарубіжний досвід та розробляти стратегії регулювання інфляційних процесів, враховуючи особливості кожної конкретної країни.

Унікальність інфляційних процесів у кожній країні світу визначається впливом різних факторів, таких як макроекономічна стабільність, геополітичні фактори, рівень розвитку та ефективність управління економікою. Тому не існує універсального підходу до регулювання інфляції, і кожна країна повинна розробити власну стратегію, враховуючи внутрішні і зовнішні фактори.

Запровадження політики, спрямованої на зниження темпів росту інфляції, може бути важливим інструментом для забезпечення макроекономічної стабільності і соціальної захищеності населення. При цьому важливо враховувати соціальні наслідки інфляції, які можуть бути особливо важкими для вразливих верств населення.

Зарубіжний досвід може бути корисним при розробці стратегії регулювання інфляційних процесів в Україні та інших країнах світу. При цьому важливо враховувати особливості національної економіки, геополітичних факторів та інших факторів, що впливають на інфляційні процеси.

Отже, дослідження інфляційних процесів має велике значення для розвитку кожної країни, оскільки нездолання інфляція може призвести до серйозних соціально-економічних наслідків. У зв'язку з цим, регулювання інфляції є важливою завданням управління економікою кожної країни. У цій дипломній роботі було проведено дослідження впливу енергетичної кризи на інфляційні процеси в Україні та Європі, встановлено особливості цих процесів, оцінено соціально-економічні наслідки та запропоновано рекомендації щодо регулювання інфляції в цих країнах.

Для успішного боротьби зі споживчою інфляцією Україна повинна використовувати не лише інструменти антиінфляційної політики, такі як регулювання грошової маси та процентної ставки, але й зосередитися на відновленні та розвитку економіки. Досягнення стабільного економічного зростання може зменшити тиск на інфляцію, забезпечуючи збільшення обсягів виробництва та послуг, зниження безробіття та підвищення рівня життя населення. Такі дії можуть також допомогти українській економіці протистояти впливу зовнішніх факторів, таких як енергетична криза. Отже, для досягнення стабільної інфляції Україна повинна здійснювати комплексну політику, яка охоплює інструменти антиінфляційної політики та заходи з підтримки економічного зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Average Resin Prices: HDPE. PlasticPortal.eu. URL: <https://www.plasticportal.eu/en/ceny-polymerov/lm/14/price/4103/>.
2. Average Resin Prices: LDPE. PlasticPortal.eu. URL: <https://www.plasticportal.eu/en/ceny-polymerov/lm/14/price/4105/>.
3. Average Resin Prices: PP. PlasticPortal.eu. URL: <https://www.plasticportal.eu/en/ceny-polymerov/lm/14/price/4113/>.
4. Blanchard O. Macroeconomics. Pearson Education, Limited, 2012.
5. Calculating inflation in Poland during the COVID-19 pandemic and aftermath of Russia's attack on Ukraine using transactional data. / Arak P., Miniszewski M. Polish Economic Institute. 2022. №4. С. 28.
6. Chahad M., Hofmann-Drahonsky A.-C., Meunier B. What explains recent errors in the inflation projections of Eurosystem and ECB staff?. European Central Bank. 2022. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202203_05~6d1fb8f5b0.en.html.
7. Claeys G., Guetta-Jeanrenaud L. Who is suffering most from rising inflation?. Bruegel. 2022. URL: <https://www.bruegel.org/blog-post/who-suffering-most-rising-inflation>.
8. Consumer Prices Indices Technical Manual. Office for National Statistics (UK). 2019. URL: <https://www.ons.gov.uk/economy/inflationandpriceindices/methodologies/consumerpricesindicestechanicalmanual2019>.
9. Core inflation and the estimation of core inflation. Центральний банк Філіппін. 2020. URL: https://www.bsp.gov.ph/Media_and_Research/Primers%20Faqs/inflation.pdf.
10. CPI News Release Technical Note. U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS. 2023. URL: <https://www.bls.gov/cpi/technical-notes/>.

11. Demary M., Hüther M. How Large Is the Risk of Stagflation in the Eurozone?. *Intereconomics*. 2022. Вып. 57, № 1. С. 34–39. URL: <https://doi.org/10.1007/s10272-022-1025-x>.

12. Digitalisation for recovery in Ukraine. OECD. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/6319842734ef394f3bb50bc1_UA%20Digitalisation%20Recovery_ENG.pdf

13. Electricity prices for non-household consumers - bi-annual data (from 2007 onwards). Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_PC_205/default/table?lang=en&category=nrg.nrg_price.nrg_pc

14. Energy flow diagrams. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/cache/sankey/energy/sankey.html?geos=EU27_2020&year=2021&unit=KTOE&fuels=TOTAL&highlight=_&nodeDisagg=0101000000000&flowDisagg=true&translateX=-52.995399013949225&translateY=34.302073186871525&scale=1.0000000000000002&language=EN.

15. Energy Prices Impact on Inflationary Spiral / O. Bednář et al. *Energies*. 2022. Вып. 15, № 9. С. 3443. URL: <https://doi.org/10.3390/en15093443>.

16. Energy strategy. Shedding light on energy in the EU. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-strategy_en.

17. EUR/USD. Investing.com. URL: <https://www.investing.com/currencies/eur-usd>.

18. Eurostat. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

19. Fighting (the effects of) inflation: government measures in Austria and the EU. Doris Prammer, Lukas Reiss. *MONETARY POLICY & THE ECONOMY*. 2022.

20. From where do we import energy?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html?lang=en>.

21. Gas prices components for non-household consumers - annual data. Eurostat. URL:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_PC_203_C/default/table?lang=en&category=nrg.nrg_price.nrg_pc

22. Harmonised Indices of Consumer Prices (HICP). Methodology. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/methodology>.

23. How does energy flow in the EU?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2d.html?lang=en>.

24. How much does the energy we consume cost?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-3c.html?lang=en>.

25. Inflation diagnostics and monetary policy / Philip R. Lane. European Central Bank. 2022.

26. Inflation inequality in the European Union and its drivers. Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/dataset/inflation-inequality-european-union-and-its-drivers>.

27. International Monetary Fund. Regional Economic Outlook: Europe. April 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/EU/Issues/2023/04/09/regional-economic-outlook-for-europe-april-2023>.

28. Julian di Giovanni, Şebnem Kalemli-Özcan, Alvaro Silva. Global Supply Chain Pressures, International Trade, and Inflation. July 2022. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports. URL: https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr1024.pdf.

29. Koziuk V. Price Stability and Inflation Targeting in Commodity Economies: Macroeconomics versus a Political Economy?. Visnyk of the National Bank of Ukraine. 2018. No. 244. P. 4–24. URL: <https://doi.org/10.26531/vnbu2018.244.01>.

30. Mark Carney. Inflation in a Globalized World. Bank for International Settlements. P. 437–454.

31. Measuring inflation – the Harmonised Index of Consumer Prices (HICP). European Central Bank. URL:

https://www.ecb.europa.eu/stats/macroeconomic_and_sectoral/hicp/html/index.en.htm.

32. Mishkin F. S. Economics of Money, Banking and Financial Markets. Pearson Education, Limited, 2011. 768 c.

33. Monetary policy in Central and Eastern Europe ahead of the curve?. Allianz SE. 2023.

URL: https://www.allianz.com/en/economic_research/publications/specials_fmo/monetary-policy-europe.html.

34. N. Gregory Mankiw. Macroeconomics. PALGRAVE MACMILLAN, 2009. 598 c.

35. National energy policy responses to the energy crisis. Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/dataset/national-energy-policy-responses-energy-crisis>.

36. National fiscal policy responses to the energy crisis. Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>.

37. Navigating the crises in European energy: Price Inflation, Marginal Cost Pricing, and Principles for Electricity Market Redesign in an Era of Low-Carbon Transition. Michael Grubb. 2022. C. 41.

38. O'Brien A. P., Hubbard R. G. Money, Banking, and the Financial System. Pearson Education, Limited, 2011. 640 c.

39. Policy briefs on ukrainian recovery. Ukraine Recovery Conference. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62bea1badf4e93871d7c8ec5_eng%20-%20URC%20brief%20final.pdf.

40. Public governance in Ukraine: Implications of Russia's war. OECD. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/6319845bf8ea5fe1ee1aedd2_UA%20Governance%20Recovery_ENG.pdf

41. Raphael Auer, Claudio E. V. Borio, Andrew J. Filardo. The Globalisation of Inflation: The Growing Importance of Global Value Chains. CEPR Discussion Paper No. DP11905. 2017.

42. Regional Economic Outlook: Europe. International Monetary Fund. 2022. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/EU/Issues/2022/10/12/regional-economic-outlook-for-europe-october-2022..>

43. Relief, Recovery and Resilient Reconstruction: Supporting Ukraine's Immediate and Medium-Term Economic Needs. World Bank Group. 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099608405122216371/pdf/IDU08c704e400de7a048930b8330494a329ab3ca.pdf>.

44. Request for purchase under the rapid financing instrument—press release; staff report; and statement by the executive director for Ukraine. IMF staff country reports. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/10/19/Ukraine-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-Release-Staff-524913>.

45. Samuelson P., Nordhaus W. D. Economics. McGraw-Hill Education, 2001. 807 c.

46. Shaping the path to economic recovery. OECD. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/6319834b471ead3f0df9de23_UA%20Economic%20Recovery_ENG.pdf.

47. Shapovalenko N. A Suite of Models for CPI Forecasting. Visnyk of the National Bank of Ukraine. 2021. No. 252. P. 4–36. URL: <https://doi.org/10.26531/vnbu2021.252.01>.

48. Shevchenko V. Global energy crisis influence on the european corporate business. Features and trends of socio-economic development in global and local dimensions: International scientific conference (October 21-22, 2022. Leipzig University, Leipzig, Germany). Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. C.30-34.

49. Shevchenko V. International energy prices volatility and digitalization application. Economy digitalization in a pandemic conditions: process, strategies, technologies. State University of Jan Kochanovsky Kelce 2022. C. 20-25.

50. Skrypnychenko M. Macroeconomic assessments and forecasts of the post-war recovery of Ukraine's economy. *Ekonomična teoriâ*. 2022. Vol. 2022, no. 2. P. 29–43. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2022.02.029>.

51. Social policies for an inclusive recovery in Ukraine. OECD. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/631984a338401d7ad208b721_UA%20Social%20Recovery_ENG.pdf

52. Supercore Inflation Excludes Food, Energy And Housing. *Forbes*. 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/qai/2023/01/23/supercore-inflation-excludes-food-energy-and-housing/?sh=cb359b233288>.

53. Supply chains, trade, and inflation. CEPR. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/supply-chains-trade-and-inflation>.

54. The 2020-2022 Inflation Surge Across Europe: A Phillips-Curve-Based Dissection / Chikako Baba, Romain Duval, Ting Lan. International Monetary Fund. 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/02/10/The-2020-2022-Inflation-Surge-Across-Europe-A-Phillips-Curve-Based-Dissection-529693>.

55. The architecture of infrastructure recovery in Ukraine. OECD. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/6319848232e9b3b9a0649fdf_UA%20Infrastructure%20Recovery_ENG.pdf

56. The euro area economic outlook / Philip R. Lane. European Central Bank. 2023.

57. The fiscal side of Europe's energy crisis: the facts, problems and prospects. Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/blog-post/fiscal-side-europes-energy-crisis-facts-problems-and-prospects>.

58. The globalisation of inflation. European Central Bank. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp220511_1~e9ba02e127.en.html.

59. Trade and inflation: the five basic issues – Deutsche Bank. Flow – Deutsche Bank. URL: <https://flow.db.com/trade-finance/trade-and-inflation-the-five-basic-issues>.

60. Ukraine Reform Tracker. Ukraine Recovery Conference. 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62bea32dafae8c088f153ac0_ECO065-SDC-UkraineReport-ALL.pdf.

61. UNCTAD: Inflation Is Crimping Global Trade and Slowdown Will Worsen in 2023. International Institute for Sustainable Development. URL: <https://www.iisd.org/articles/news/unctad-inflation-global-trade>.

62. Vdovychenko A. How Does Fiscal Policy Affect GDP and Inflation in Ukraine?. Visnyk of the National Bank of Ukraine. 2018. No. 244. P. 25–43. URL: <https://doi.org/10.26531/vnbu2018.244.02>.

63. What do we produce in the EU?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2b.html?lang=en>.

64. What is “core inflation,” and why do economists use it instead of overall or general inflation to track changes in the overall price level? Federal Reserve Bank of San Francisco. 2004. URL: <https://www.frbsf.org/education/publications/doctor-econ/2004/october/core-inflation-headline/>.

65. What is the source of the electricity we consume?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-3b.html?lang=en>.

66. What kind of energy do we consume in the EU?. Shedding light on energy in the EU. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-3a.html?lang=en>.

67. World Energy Outlook. IEA. 2022. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/c282400e-00b0-4edf-9a8e-6f2ca6536ec8/WorldEnergyOutlook2022.pdf>.

68. Zsolt Darvas, Catarina Martins. The impact of the Ukraine crisis on international trade. Bruegel. URL: <https://www.bruegel.org/sites/default/files/2022-12/WP%2020.pdf>.

69. Андрійчук А. Ю. Аналіз інфляційних процесів та напрями антиінфляційної політики в Україні. Пріоритети сучасної науки (частина I): матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. (Київ, 19-20 листопада 2019) МЦНіД. 2019. С. 8–10.

70. Бабій В. М. Інфляція – гостра проблема економіки України. Міжнародні наукові інтернет-конференції. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3986/>.

71. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія. Київ : Знання-Прес, 2008. 719 с.

72. Власюк Н. І. Особливості формування індексу споживчих цін в Україні. Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic sciences. 2023. № 70. С. 83–88. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-70-12>.

73. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

74. Домбровська Я. Особливості протікання інфляції в Україні. Сучасні проблеми та перспективи розвитку економіки, управління та туризму в Україні. С. 52–54. URL: <http://lib.idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/suchasni-problemy-ta-perspektyvy-rozvytku-ekonomiky-upravlinnja-ta-turyzmu-v-ukrayini-24-lystopada-2017-r..pdf#page=52>.

75. Імпорт газу до України у 2022 р. EXPRO Consulting. URL: <https://expro.com.ua/novini/mport-gazu-do-ukrani-u-2022r-vpav-dostorichnogo-mnnumu-15-mlrd-kub-m>.

76. Інфляційний звіт. НБУ. Січень 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q1.pdf?v=4.

77. Крістіна Олегівна Яцко. Інфляція: сутність, види та шляхи подолання. International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. Т. 1, № 5(17). С. 52–53. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/01062018/5660.

78. Круш П. В., Клименко В. О. Інфляція: суть, форми та її оцінка. Київ : Центр учб. літ., 2010. 288 с.
79. Мочерний С. В. Економічна теорія : Посібник. Київ : Акад., 2003. 656 с.
80. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії. Київ : ЦУЛ, 2003. 632 с.
81. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart>.
82. Паламарчук А. І., Крушинська А. В. Особливості перебігу інфляції в Україні. VI International scientific and practical conference. Multidisciplinary scientific notes. Theory, history and practice. 2022. С. 156–158.
83. Петрик О. Інфляція в Україні та її прогнозування в Національному банку. Вісник Національного банку України. 2012. № 5. С. 8–12.
84. Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>.
85. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник. Київ : Центр учб. літ., 2014. 416 с.
86. Стащук О. В., Панчук А. В. Антиінфляційна політика України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-й річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія». 2022. С. 35–37. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/23061>.
87. Стояненко І. В., Урсатій А. Е. Війна в Україні: наслідки для національної економіки та світу. VI International scientific and practical conference. Multidisciplinary scientific notes. Theory, history and practice. 2022. С. 171–177.
88. Україна у січні скоротила імпорт нафтопродуктів та вугілля. Українська Енергетика. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/ukraine-u-sichni-skorotylo-import-naftoproduktiv-ta-vuhillia>.

ДОДАТКИ

Додаток А

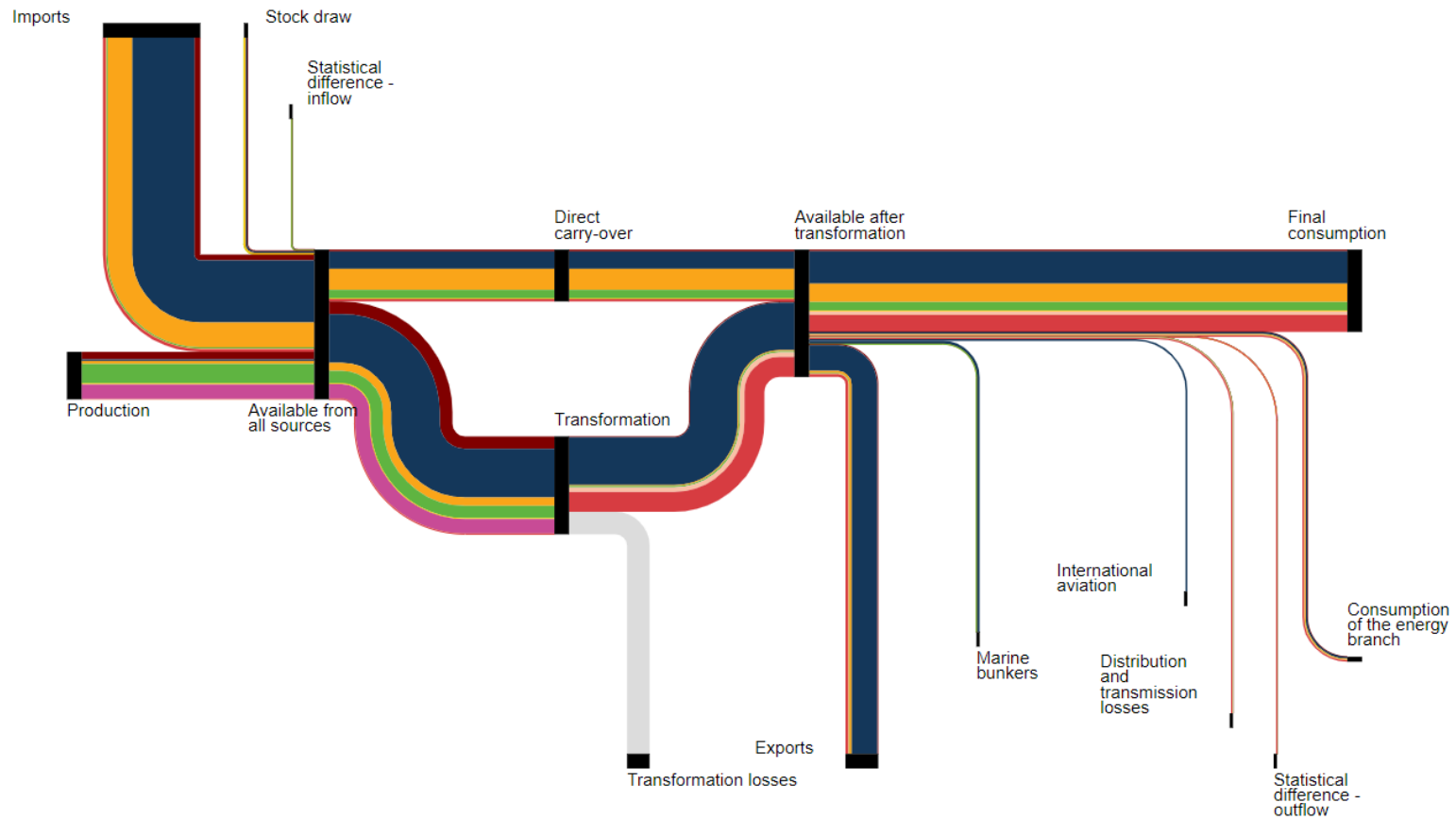

Рисунок А.1. Енергетичні потоки в Європейському Союзі у 2021 році. Джерело: [14]

Показники щомісячної енергетичної інфляції в Європі

Країна	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12	2022	Відхилення від середнього по ЄС
Енергетична інфляція по ЄС загальна														
Європейський Союз	132,03	135,20	150,77	146,93	150,10	155,46	155,69	156,32	160,73	168,14	165,87	156,84	152,47	0,00
Енергетична інфляція по окремим країнам Європи														
Мальта	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	98,44	-54,03
Словаччина	114,09	115,14	117,95	119,04	120,44	122,12	122,10	121,05	120,92	122,59	122,91	120,79	119,90	-32,58
Хорватія	107,45	109,44	115,56	123,05	126,36	128,01	128,48	123,04	123,64	126,67	128,63	121,84	121,64	-30,83
Словенія	116,85	120,26	113,36	118,39	127,78	141,20	149,30	145,81	136,80	134,82	139,54	134,07	131,01	-21,47
Швейцарія	118,11	121,48	127,24	130,47	132,42	137,63	138,71	138,16	134,53	136,13	135,88	131,62	131,71	-20,77
Португалія	114,14	117,24	124,70	132,22	134,00	140,23	141,64	134,51	133,38	142,32	140,11	133,98	132,06	-20,41
Ісландія	119,63	122,52	129,38	130,29	133,08	142,93	144,88	140,57	138,85	140,69	141,59	139,82	135,11	-17,36
Угорщина	120,48	120,92	121,01	121,08	121,09	126,23	125,98	148,02	154,07	156,41	157,04	166,05	135,48	-17,00
Болгарія	124,73	125,37	133,02	137,32	141,65	145,84	147,60	148,59	150,14	144,71	140,87	138,19	139,59	-12,88
Чехія	125,20	129,60	140,30	142,90	145,90	149,80	151,60	148,30	153,90	128,60	135,30	132,30	139,99	-12,49
Кіпр	117,57	120,00	125,67	136,88	143,58	153,60	164,19	155,93	148,33	144,74	146,08	141,33	140,81	-11,67
Іспанія	134,77	138,81	164,08	141,92	144,57	157,11	157,51	157,08	146,60	137,55	131,18	123,98	144,12	-8,36
Німеччина	123,70	127,40	146,10	142,70	146,70	147,80	147,80	148,60	158,80	164,50	163,50	143,90	146,30	-6,17

Країна	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12	2022	Відхилення від середнього по ЄС
Польща	127,90	123,60	139,00	140,90	146,60	154,40	154,40	153,30	156,30	161,00	160,60	156,30	147,35	-5,12
Франція	133,17	138,08	150,13	146,36	149,17	156,67	154,28	148,57	144,99	153,52	155,00	149,49	148,13	-4,34
Фінляндія	133,00	135,92	149,52	145,14	148,98	157,44	153,16	149,28	151,35	153,81	165,27	155,33	149,61	-2,87
Данія	131,50	128,90	134,10	145,80	145,50	150,00	151,80	150,80	170,00	178,90	163,80	153,70	149,71	-2,76
Австрія	121,08	129,25	143,77	143,45	143,37	151,22	158,89	153,75	173,26	175,78	171,37	153,94	150,71	-1,76
Греція	136,75	143,17	154,39	161,29	165,18	165,66	161,49	158,08	162,32	142,77	142,59	134,96	151,98	-0,49
Румунія	134,10	135,68	144,86	157,26	161,14	165,56	164,77	161,33	160,71	160,37	163,20	155,60	155,01	2,53
Люксембург	135,37	143,79	158,63	160,07	161,37	172,77	164,40	155,17	160,26	170,89	162,18	146,95	157,30	4,82
Ірландія	128,20	131,70	151,00	148,30	158,20	168,10	165,50	160,70	160,70	182,60	182,80	170,90	158,17	5,69
Латвія	118,84	122,59	135,22	138,82	161,49	171,63	184,37	184,25	187,96	186,46	188,26	180,96	161,18	8,71
Італія	138,00	146,80	154,80	145,70	149,90	157,20	157,30	161,20	160,90	204,20	209,30	205,60	164,27	11,79
Литва	134,91	140,93	151,85	149,56	157,98	170,49	173,82	176,62	189,33	186,87	180,82	174,75	164,73	12,25
Швеція	145,39	143,69	158,71	154,77	157,29	167,89	157,48	175,82	185,08	166,73	177,75	200,61	165,19	12,72
Бельгія	182,72	186,88	191,49	188,23	193,97	199,03	195,95	199,79	217,63	248,00	223,78	207,44	202,16	49,69
Естонія	154,90	153,96	170,44	196,65	208,14	223,39	232,63	246,93	239,75	209,19	213,38	205,44	202,28	49,81
Нідерланди	166,64	163,90	220,11	203,30	187,43	181,46	198,47	223,60	262,11	265,29	210,56	205,01	205,09	52,61
Норвегія	185,00	181,90	195,80	209,70	203,50	215,00	211,80	222,30	242,00	243,20	242,10	228,00	214,04	61,57

Джерело: складено автором за даними [18]

Показники щомісячної споживчої інфляції в Європі

Країна	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12	2022	Відхилення від середнього по ЄС
Інфляція по ЄС загальна														
<i>Європейський Союз</i>	112,20	113,18	115,87	116,83	117,95	119,03	119,31	120,10	121,56	123,26	123,40	123,18	118,77	0,00
Інфляція по окремим країнам-членам ЄС														
Швейцарія	101,69	102,25	102,73	103,15	103,72	104,27	104,42	104,72	104,53	104,62	104,49	104,30	103,74	-15,03
Кіпр	103,33	104,22	106,13	109,38	110,06	111,34	113,22	113,80	112,63	113,24	112,81	111,93	110,12	-8,65
Греція	104,65	105,63	108,43	110,55	111,59	114,05	112,19	111,98	115,29	113,85	113,55	112,81	111,17	-7,60
Ірландія	106,10	107,10	109,30	110,30	111,50	113,00	113,40	113,60	113,60	115,30	115,50	115,20	111,95	-6,82
Ісландія	108,22	109,29	110,31	111,35	111,98	113,82	115,16	114,89	114,62	114,97	115,12	115,78	112,93	-5,84
Португалія	106,25	106,74	109,49	112,07	113,17	114,37	114,39	114,17	115,62	116,86	116,82	116,36	112,97	-5,80
Мальта	106,36	107,08	108,46	112,52	114,45	116,37	117,39	118,53	117,83	117,10	114,06	114,08	113,61	-5,16
Фінляндія	109,10	109,73	111,54	111,98	113,43	114,31	114,49	114,37	115,20	116,13	117,48	117,06	113,71	-5,06
Данія	108,00	109,00	109,80	111,80	113,00	114,00	115,40	115,40	117,10	118,60	117,30	116,50	113,77	-5,00
Франція	109,51	110,49	112,26	112,78	113,63	114,60	114,94	115,49	114,90	116,32	116,81	116,70	114,01	-4,76
Італія	107,80	108,70	111,30	111,70	112,70	114,10	112,80	113,80	115,60	120,00	120,80	121,10	114,12	-4,65
Іспанія	110,26	111,15	115,51	115,21	116,03	118,22	117,54	117,84	117,55	117,61	117,22	117,22	115,92	-2,85
Словенія	110,48	111,73	111,30	113,63	115,91	118,61	119,63	119,51	119,17	120,13	121,51	121,64	116,87	-1,90
Хорватія	108,76	109,80	111,93	114,94	116,27	118,14	119,75	119,90	120,21	121,37	122,19	122,03	117,02	-1,75

Країна	2022-01	2022-02	2022-03	2022-04	2022-05	2022-06	2022-07	2022-08	2022-09	2022-10	2022-11	2022-12	2022	Відхилення від середнього по ЄС
Люксембург	112,30	114,98	117,22	118,29	118,95	120,65	119,04	119,54	120,15	121,62	120,79	119,09	118,52	-0,25
Німеччина	112,30	113,30	116,10	116,90	118,20	118,10	119,00	119,50	122,10	123,50	123,50	122,00	118,66	-0,11
Швеція	112,98	113,95	116,12	116,78	118,04	119,61	119,36	121,22	122,70	122,45	123,47	126,04	119,33	0,56
Австрія	113,93	115,40	118,00	118,75	119,60	120,99	121,67	121,52	124,58	126,09	126,31	125,96	121,00	2,23
Нідерланди	114,61	115,58	120,70	121,16	120,21	120,13	122,74	125,63	129,20	130,92	125,81	126,64	122,68	3,91
Бельгія	116,99	119,49	120,28	120,61	121,61	122,82	122,03	124,24	125,90	129,30	128,07	127,77	123,20	4,43
Болгарія	114,80	116,16	118,59	121,12	122,74	124,16	125,18	126,20	127,10	127,87	128,68	129,69	123,43	4,66
Норвегія	118,50	119,90	120,90	122,70	122,90	124,30	126,00	125,70	128,00	128,40	128,20	128,10	124,42	5,65
Словаччина	117,37	118,36	120,43	122,06	123,82	125,21	126,02	126,95	128,14	129,81	131,12	131,31	124,97	6,20
Румунія	120,42	121,68	124,05	127,00	128,55	129,55	130,14	130,72	131,94	133,72	135,39	135,55	128,97	10,20
Польща	120,40	120,40	123,90	126,10	128,10	129,90	130,40	131,40	133,40	135,60	136,50	136,80	129,29	10,52
Латвія	116,44	118,39	122,24	125,09	129,93	133,08	135,95	136,51	138,56	139,72	141,20	140,57	131,19	12,42
Чехія	122,80	124,40	126,80	129,10	131,50	133,50	135,20	135,60	136,80	135,30	137,10	137,10	132,01	13,24
Естонія	122,39	124,02	127,31	132,59	135,02	138,79	141,73	145,01	145,50	143,23	144,49	144,30	136,78	18,01
Угорщина	124,26	125,64	126,90	129,03	131,24	133,90	137,14	142,19	144,82	147,91	150,48	153,14	136,87	18,10
Литва	124,68	126,87	129,93	132,40	135,30	138,31	139,36	140,18	144,23	146,15	146,63	146,82	137,37	18,60

Джерело: складено автором за даними [18]